Dan Toma Dulciu - Mănăstirea Varatic în izvoare teologice, laice și culturale

editura mușatinia

Centrul Cultural Spiritual Vãratic

Dan Toma Dulciu

Mãnãstirea Varatic

în izvoare teologice, laice si culturale

colecția HARISMA

editura mușatinia

Dan Toma Dulciu

Mănăstirea Varatic în izvoare teologice, laice și culturale

Bibliografie

Centrul Cultural Spiritual
Văratic - Viena, 2020

Coordonator proiect:
Stavrofora Iosefina Giosanu

Editor: Emilia Țuțuianu
Redactor șef, fotografii, concept grafic: **Dorin Dospinescu**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DULCIU, DAN TOMA
Mănăstirea Varatic în izvoare teologice, laice și culturale : bibliografie / Dan Toma Dulciu ; coord. proiect: Stavrofora Iosefina Giosanu ; binecuvântare: ÎPS dr. Ioachim, Arhiepiscop al Romanului și Bacăului. - Roman : Editura Mușatinia, 2020
Conține bibliografie
ISBN 978-606-8203-94-2

I. Iosefina Giosanu stavroforă (coord.)

726.7

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin CCS Văratic

Ecaterina Pangrati - *Maica Eufrosina* -
a vieţuit la Mănăstirile Varatic şi Adam

„Un plop, cu foşnetul pentru auzul maicilor din Varatic
şi pentru proslăvire pururi pe aceste meleaguri, a lui Eminescu.”
Geo Bogza

,,Vii în această binecuvântată, înflorită mănăstire a Varaticului, plină de dulceața cântărilor sfinte și ascultării monahale, cu sentimentul tainic de a te afla într-un străvechi loc de elecțiune a spiritualității românești...” **Zoe Dumitrescu Bușulenga**

Mănăstirea Văratic în pagini de neuitare

†IOACHIM,
Arhiepiscopul
Romanului și Bacăului

În cei peste 200 ani de existență neîntreruptă, lavra Sfântului Cuvios Iosif din poienile Văraticului este locul unde și-au dedicat viața lui Hristos, trăind după poruncile Evangheliei, câteva mii de călugărițe. Istoria nu le păstrează tuturor numele, ci doar pe ale celor care s-au remarcat prin viața de sfințenie, plăcută lui Dumnezeu, dar și în organizarea administrativ-gospodărească a mănăstirii. Aceasta nu înseamnă că celelalte, ale căror nume s-au uitat, nu au fost plăcute lui Dumnezeu, pentru că El știe și cheamă pe nume pe fiecare și afirmă pe unul sau pe altul, după voia Sa cea sfântă. Dacă ar fi consemnate viețile tuturor celor cunoscute și necunoscute de istorie, s-ar putea adăuga multe texte hagiografice în Proloagele sfinților români. Astfel, prezența duhovnicească a tuturor celor ce și-au afierosit viața lui Dumnezeu în grădina Maicii Domnului de la Văratic se încadrează în paradigma așteptării eshatologice, specifică monahismului universal.

Ocrotite de pronia lui Dumnezeu, maicile din această oază de spiritualitate rămân asemenea fecioarelor înțelepte în așteptarea orantă a Mirelui Hristos, pe care-L pomenesc neîncetat în necontenita nevoință împlinită în biserică, la chilie sau la diferitele ascultări monahale. Sub adumbrirea Duhului, obștea de la Văratic este un rug aprins înălțat până la cer, atras de dorul după Dumnezeu, iar Hristos, Blând și Milostiv, Se pogoară în fiecare suflet cuvios în care pâlpâie lumina cunoștinței pentru a potoli setea și foamea de îndumnezeire.

Însă, Mănăstirea Văratic nu este doar o vatră de rugăciune aprinsă de focul Duhului Sfânt la poalele munților Neamțului, ci și un loc învești mântat în bogăția de liniște pe care doar firile meditative înzestrate cu darul scrisului l-au putut cuprinde în pagini de neuitare, în după amiezile însorite petrecute cu emoție sfântă în compania glasurilor îngerești ale corului maicilor, la ceas de Vecernie, sau privegheate de lumina plăpândă a opaițului în nopțile de adâncă meditație și rugăciune.

Multe personalități ale culturii române și-au regăsit chemarea și bucuria de a scrie, după ce și-au potolit foamea de absolut în lăuntrul acestui loc atins de har, în care Paisie Velicicovschi a văzut lucrarea lui Dumnezeu. Ecourile de gând ale intelectualilor atinși de aripa geniului creator au făcut cunoscut pelerinului în cuvinte de profundă simțire că locul pătruns de prezența lui Dumnezeu poate sfinți viața omului aflat în căutarea desăvârșirii. Văraticul este un astfel de loc, iar mărturiile înmănunchiate în volumul *„Mănăstirea Văratic în izvoare, teologice și laice și culturale”*, semnat de distinsul domn Dan Toma Dulciu, sunt tot atâtea argumente care zugrăvesc sufletul frumos al monahului chemat să își consume ființarea ca o feștilă aprinsă în întunericul unui timp desacralizat pentru a da mărturie despre taina de necuprins a vieții filocalice.

Bogăția izvoarelor, abundența numelor, a faptelor sau a reperelor istorice, mărturiile regăsite în operele scriitorilor, chipurile zugrăvite în cuvinte ale unor cuvioase maici, arta fotografică expusă, ce încadrează prin culoare textul atent așezat de autor, dau greutate acestui volum și reflectă munca de cercetare întreprinsă de un pasionat de adevăr și istorie, ce și-a dorit parcă să adune, într-un singur loc, ecourile biseculare ale tuturor cronicilor despre un loc peste care timpul a uitat să-și reverse forța mistuitoare. Bine structurat și bogat în conținut, volumul de față este o piatră așezată cu grijă la edificiul spiritualității neamului românesc pe care autori de calibrul domnului Dan Toma Dulciu se străduiesc să-l conserve și să-l promoveze prin tot ceea ce Dumnezeu le-a dăruit mai nobil și mai sfânt, darul cuvântului scris.

Așezăm aceste smerite gânduri, cu recunoștință, în prologul volumului *„Mănăstirea Văratic în izvoare, teologice și laice și culturale”*, apărut sub semnătura domnului Dan Toma Dulciu, binecuvântăm tipărirea acestuia sub auspiciile Centrului Cultural Spiritual Văratic 2020 și felicităm pe toți cei care au sprijinit această apariție editorială: coordonator de proiect, editor, redactor.

Bunul Dumnezeu să reverse din preaplinul cunoștinței harul Său care pe toate le împlinește, aducând mângâiere tuturor celor însetați de frumosul viețuirii întru Hristos.

Introducere

Lăcaș sfânt, având o notorietate peremptorie în spațiul Ortodoxiei românești, *Mănăstirea Varatic* este o emblemă strălucitoare a vieții monahale pe meleaguri moldave, a cărei istorie pilduitoare o pune în rang de hieropolă a credinței strămoșești.

Mănăstirea Varatic este una dintre cele mai mari și mai vizitate mănăstiri ortodoxe de maici, având în jur de 500 de viețuitoare. Hramul acesteia este *„Adormirea Maicii Domnului*".

Începând cu anul 2002, stareță a mănăstirii este stavrofora Iosefina Giosanu, sora IPS Ioachim - Arhiepiscop al Romanului și Bacăului, nepoată a Arhimandritului Ioanichie Bălan.

În decursul vremii, cu toate vitregiile abătute asupra acestei mănăstiri (urgii ale naturii, incendii și cutremure, dar și apăsări și îngrădiri venite din partea unor vremelnice și strâmbe întocmiri sociale), viața monahală și-a urmat cursul firesc, de îndumnezeire și pioșenie, de curățenie sufletească prin strădanie, ascultare și pocăință.

Pentru vizitatorul grăbit, Varaticul este mai degrabă o prețioasă bijuterie de arhitectură ecleziastică, o oază de serenitate și reculegere, într-un peisaj de o rară armonie picturală, desenat de Dumnezeu pe pânza vieții.

Dar această mănăstire nu este doar un așezământ de credință, unde se desfășoară un serviciu religios după un tipic aparte, într-o atmosferă de austeritate și adâncă evlavie, ci o ființă vie, cu nebănuite preocupări de inserție în viața comunității, dovadă că

obștea monahală nu resimte nici un fel de aprehensiuni față de epoca actuală.

Sub oblăduirea acestei mănăstiri s-au dezvoltat în diverse epoci activități de asistență socială, multe cu caracter caritativ, dar și instituții educative, filantropice, culturale, astfel încât astăzi, *Mănăstirea Varatic* dispune de un muzeu, un modern centru cultural spiritual, ateliere de pictură și creație de obiecte religioase, cămin pentru bătrâni iar alte proiecte sunt în derulare.

Faima acestei mănăstiri a atras în decursul vremii curiozitatea vizitatorilor autohtoni sau străini, a delegațiilor venite de pe alte meleaguri, dar și prețuirea și grija unor ierarhi ai bisericii noastre.

Prezentarea trecutului acestei mănăstiri presupune parcurgerea unui amplu volum de surse documentare, astfel încât viitoarele lucrări de factură științifică să beneficieze de un aparat bibliografic consistent.

Ca urmare, studiul acesta și-a propus să prezinte aspecte ale istoriei vieții religioase desfășurate de-a lungul timpului la *Mănăstirea Varatic*, așa cum sunt ele oglindite în variatele surse de documentare prezente în spațiul public românesc, reunind izvoarele aflate în arhive, precum și studiile apărute în revistele teologice românești.

Dan Toma Dulciu

I. Scurt Istoric

Mănăstirea Varatic, una dintre cele mai cunoscute și vizitate mănăstiri din Județul Neamț, a fost ctitorită în anul 1785 de fiica unui preot din Iași, închinoviată pe nume de obște Olimpiada; după alte surse, data construcției mănăstirii ar fi 1808.

Această dumnezeiască zidire a fost povățuită și călăuzită de Paisie Velicikovski, stareț la *Mănăstirea Neamț*, însă documentele nu pomenesc nici un alt nume de domnitor sau figură importantă, cu excepția celor de mai sus.

Conform tradiției, maica Olimpiada (Bălașa Herescu pe nume de mirean), călugărită la *Schitul Topolița* din apropierea Varaticului, trecută apoi la schitul de maici Durău, a întemeiat o mică isihie în poiana Varatic, cumpărată de la pădurarul Ion Bălănoiu. Stărețind de trei ori, s-a stins din viață la venerabila vârsta de 85 ani.

După înfiriparea așezământului monahal de la Varatic, (1781-1788), Paisie Velicikovski de la *Mănăstirea Varatic* o înscăunează ca stareță pe maica Nazaria de la

Schimonahia Olimpiada, prima stareță a mănăstirii Varatic (+ 1842)

Durău, astfel că în 1794 se ridică o a doua biserică de lemn.

Văzând avântul vieții monahale înfiripat și în noua așezare, la data de 10 iunie 1803, mitropolitul Veniamin Costache se învrednici a porunci ca *Mănăstirile Varatic* și *Agapia* să dea viață unui așezământ mai prielnic deprinderii unor meserii dar și propovăduirii de cunoștințe mai ample pentru monahii, întemeind aici o instituție sub oblăduire ecleziarhică.

Câțiva ani mai târziu, în perioada 1808-1812, este ctitorită actuala biserică a mănăstirii, *„Adormirea Maicii Domnului”*, înălțată în apropierea primei biserici de lemn. Pictura este însă sfințită, trei decenii mai târziu, în 1841, eveniment consemnat și pe inscripția din pridvor.

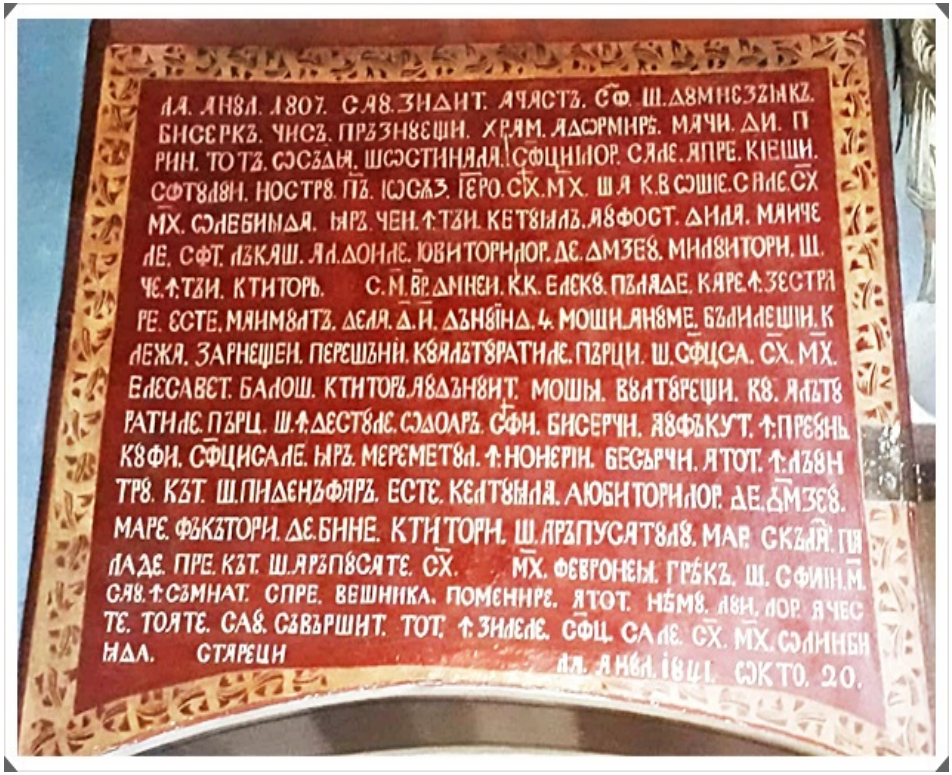

Pisanie în biserica *„Adormirea Maicii Domnului”*

Intrarea în mănăstirea Varatic (înainte de incendiu) - gravură din 1907

La sfârșitul verii anului 1821, la *Mănăstirea Varatic,* precum și la *Mănăstirea Secu*, s-au petrecut evenimente înfiorătoare.

Grupuri de soldați turci au năvălit în interiorul acestor mănăstiri, bănuind că acolo se află eteriști, prădând și pustiind tot ce le ieșea în cale, văduvindu-le de tot ce aveau mai sfânt și mai de preț. Măicuțele au fost alungate sau ucise.

Groaznice incendii au pricinuit grave stricăciuni bisericii *„Adormirea Maicii Domnului*", Paraclisului *„Sf. Nicolae*", majoritatea

chiliilor și alte clădiri din mănăstire căzând de asemenea victime devastărilor produse de năvălitori.

Din nefericire, alte incendii au distrus *Mănăstirea Varatic*: în noaptea de 10-11 iunie 1900, a ars cea mai mare parte a chiliilor și acoperișul bisericii mari.

După incendiu, turlele de lemn nu au mai fost reconstruite, ci s-au refăcut doar cele două turle ale acoperișului.

De asemenea, exceptând zidul exterior, ridicat în perioada 1808-1812, care s-a păstrat în forma inițială, s-a construit actualul complex de clădiri din incinta mănăstirii, în timp ce Paraclisul *Sf. Nicolae* a fost refăcut între anii 1903-1909, catapeteasma și interioarele sale fiind pictate de ieromonahul Eftimie Obrocea.

Un alt incendiu s-a produs la 24 mai 1916, care a făcut scrum multe case situate în afara incintei, urmat de un sinistru la fel de distrugător, izbucnit la 20 octombrie 1935.

Statuia domniței Safta Brâncoveanu – 1935
sculptor Ion Jalea

În anul 1839, domnul Mihail Sturza al Moldovei hotărăște ca *Mănăstirea Varatic* să fie independentă de celelalte mănăstiri și schituri din zonă, obștea de maici putând să se îngrijească și să hotărască singură cele de folos mănăstirii. Mai multe soții de boieri au donat moșii acestui așezământ monahal: logofeteasa

Elencu Paladi, maica Elisabeta Balș, născută cu numele de Zoe Rosetti și căsătorită cu logofătul Teodor Balș, și maica Safta Brâncoveanu (1778 – 1857).

În fața bisericii se află statuia în bronz a *Saftei Brâncoveanu,* care a ctitorit o parte din cele de folos mănăstirii. Statuia a fost lucrată de sculptorul Ion Jalea, în anul 1935.

Începând din anul 1962 se derulează importante lucrări de consolidare, restaurare și renovare atât la cele trei biserici, cât și la arhondaric și la unele clădiri din Mănăstirea Varatic.

În anul 1820, pe locul altarului fostei biserici de lemn a fost amenajat un bazin, pe locul Sfintei Mese fiind amplasată în anul 1985 statuia unui înger ținând în brațe o cruce.

Așezământul monahal Varatic este format din Biserica ,,Adormirea Maicii Domnului", Biserica ,,Sf. Ioan Botezătorul" (1844), în vecinătatea căreia se află mormântul poetei Veronica Micle, precum și Biserica ,,Schimbarea la Față" (1847).

Biserica *,,Adormirea Maicii Domnului"*

Biserica *,,Sf. Ioan Botezătorul"*

Odată cu biserica *„Adormirea Maicii Domnului”* s-a construit și incinta din jurul ei, alcătuită din ziduri puternice de piatră, iar în interiorul acestora, un corp de chilii, pe doua nivele, cu prispa largă, sprijinită pe șiruri de coloane din lemn.

Pe latura nordică a incintei se află stăreția și clădirile administrative, iar pe cea sudică, la parter, este amenajată colecția muzeală, în spațiul fostului *„Atelier Regina Maria”*, construit în 1934 de către Regele Carol al II-lea, la îndemnul Mitropolitului Pimen.

Muzeul mănăstirii

Stăreția

Atelierile

Intrarea în incintă este străjuită de turnul clopotniță cu trei nivele, situat spre est, unde s-a amenajat prin 1840-1850 *Paraclisul „Sf. Nicolae*".

Incinta monahală este înconjurată de satul mănăstiresc, alcătuit din casele tradiționale țărănești, care se înșiră pe ulițe înguste, unde locuiesc maicile.

Satul s-a dezvoltat de-a lungul anilor după un plan ingenios, conceput de meșterii populari, care au construit aici ulițe înguste, casele și anexele fiind bine așezate, în funcție de terenul accidentat.

Mănăstirea Varatic, 2018

II. Bisericile Mănăstirii Varatic

Biserica *„Adormirea Maicii Domnului”*

Aflată în centrul curții Mănăstirii, aceasta îmbină formele tradiționale românești cu elemente neoclasice.

Biserica *,,Adormirea Maicii Domnului”*, 2020

Această biserică a fost construită din piatră de râu și cărămidă, cu doua turle rotunde, cilindrice, fiecare având câte un acoperiș în formă de clopot, cu un brâu de ocnițe oarbe, așezate sub streașină. Clădirea bisericii dispune de un soclu bine conturat, marcat de patru contraforturi mici, care protejează zidurile laterale.

Biserica are formă de navă, plan dreptunghiular, având pridvor, naos, pronaos și altar, fără abside laterale și cu absida altarului semicirculară.

Absida altarului înviorează și nuanțează aspectul sobru al fațadelor.

Pridvorul bisericii are intrarea pe peretele sudic, fiind acoperit cu două calote sferice susținute de un singur arc longitudinal și de alte două arce laterale.

În pridvor există o inscripție: *„La anul 1808, s-au zidit această biserică ce să prăznuiască hramul Adormirea Maicii Domnului prin osteneala Sfinției sale a prea cuviosului Părintelui Iosif Duhovnicul și a stareței Olimpiadii, iar cei dintâi ctitori au fost maicile din acest locaș. Al doilea mari ctitori au fost Doamna Elena Paladi, care au dăruit trei moșii și maica Elisabeta Balș au dăruit moșia Vulturești, maica Safta Brâncoveanu au hărăzit moșiile Osica și Vlăduleni cu mai multe îndatoriri în testamentul său, iar celelalte moșii, vii și acaretele ce au dăruit și alți ctitori sunt scrisă în cartea vieții spre vecinica lor pomenire. 1841, octomvrie 20*”.

Pronaosul și naosul sunt separate de un zid susținut de două coloane ionice, fiind prezent, bineînțeles, cunoscutul sistem de boltire moldovenesc, cu arce piezișe. Aceste două cupole sunt separate printr-un semicilindru de mici dimensiuni, sprijinit pe arce transversale, în timp ce altarul prezintă un *arc dublou* spre apus, fiind boltit în sfert de sferă, la răsărit.

Sfântul Altar este despărțit de restul bisericii printr-o superbă catapeteasmă sculptată în lemn de tisă și poleită cu aur, realizată de

Constantin Zugravul (1816), cu banii logofetesei Elena Paladi.

După pictarea și sfințirea bisericii, la 1841, de către mitropolitul Veniamin Costache, s-a reînnoit podoaba acesteia, în 1882, printr-o frescă, executată în stil neobizantin, de către pictorii T. Ioan și D. Iliescu, apoi curățată în 1968-1969 de către A. Avachian.

Între anii 2013-2019 biserica a fost într-un proces de restaurare și consolidare, iar pictura bisericii, în proporție de 90% s-a repictat în stil bizantin - tehnică frescă, de către pictorul prof. Dan Gogu din București.

Interior biserica ,, *Adormirea Maicii Domnului*", 2019

Interior biserica *„Adormirea Maicii Domnului”*, 2019

Racla *Sf. Iosif*

Racla *Sf. Gheorghe Pelerinul*

Interior biserica ,,*Adormirea Maicii Domnului*", 2020

Interior biserica *„Adormirea Maicii Domnului”*, 2019

Sfânta Liturghie oficiată de IPS IOACHIM, Arhiepiscopul Romanului și Bacăului, la Mănăstirea Varatic, 2019

Sfânta Liturghie oficiată de PS CALINIC Botoșăneanul, Episcop Vicar
al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, la Mănăstirea Varatic, 2020

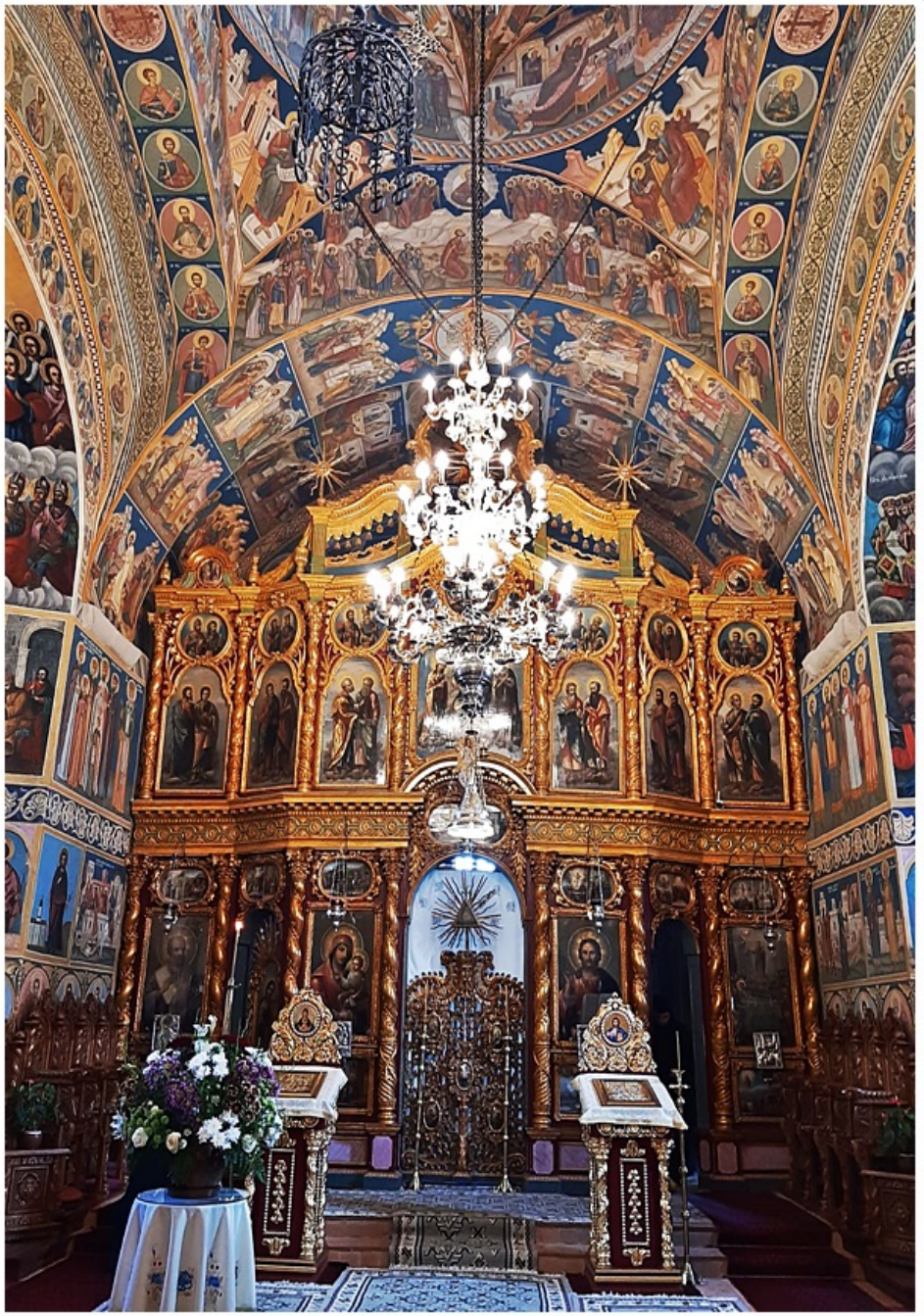

Interior biserica ,,*Adormirea Maicii Domnului*", 2020

Sub absida altarului se află un osuar unde au fost depuse osemintele maicilor din vechiul cimitir al mănăstirii.

În interior, în partea superioară a pridvorului era amenajat un loc pentru a adăposti obiectele de valoare ale Mănăstirii (*tainiță)*.

În afara bisericii, lângă zidul acesteia, se află mormintele unor maici mai de seamă din istoria mănăstirii: *Evghenia Ștefănescu, Eufrosina Lazu, Eugenia Negri,* econoama *Veniamina Pribeagu,* arhimandrita *Veniamina Hermeziu* și *Elisabeta Balș*, mama *Saftei Brâncoveanu*.

Pe laturile din sud și nord au fost dispuse intrările, ce sunt străjuite de două pridvoare mai mici, având un acoperiș în formă de bulb, precum și profile greoaie, contrastând vizibil cu linia zveltă a edificiului.

Biserica *„Nașterea Sf. Ioan Botezătorul”*

La aproximativ 150 m. sud-est de *Biserica Mare*, se înalță Biserica *Nașterea Sf. Ioan Botezătorul*, ridicată de Eufrosina Lazu în anul 1844, *„...cu ajutorul soborului și altor făcători de bine”*. Aceasta a fost ridicată pe locul unei biserici de lemn din 1817.

Interior biserica ,, *Naşterea Sf. Ioan Botezătorul*”, 2019

Interior biserica ,, *Nașterea Sf. Ioan Botezătorul*", 2019

Lângă peretele sudic al acestei biserici se află mormântul Veronicăi Micle, situat în vechiul cimitir.

Trecuseră 50 de zile de la înmormântarea poetului Mihai Eminescu, iar Veronica Micle se afla la Varatic, locuind, ca de obicei când poposea aici, în casa maicii Fevronia Sârbu.

Veronica Micle, 1886

Suferea de depresie, era chinuită de migrene insuportabile, care o deprimau. Obișnuia să se trateze în astfel de situații cu medicamente pe bază de arsenic.

În noaptea de 3/4 august 1889, luând o doză greșită, la orele 23, poeta face congestie cerebrală, diagnostic pus de medicii care au consultat-o. Veronica Micle, cea numită de *Luceafăr „Tu blond noroc al unui vis deșert, Tu visul blond unui noroc ce nu e*", a fost înmormântată la 5 august în cimitirul mănăstirii, sub umbra unui brad.

Învățătoarea Maria Bănulescu este autoarea acestui epitaf, încrustat pe crucea de lemn, ce a străjuit mult timp tristul mormânt:

„În singurătatea mănăstirii
Sub bolta cerului albastru,

Suflet stingher al nemuririi
Lucești ca cel mai mândru astru."

Ulterior, epitaful a fost înlocuit de aceste versuri extrase din poezia Veronicăi Micle: *„Și pulbere, țărână..."*:

„Și pulbere, țărână din tine s-a alege,
Căci asta e a lumii nestrămutată lege ;
Nimicul te aduce, nimicul te reia
Nimic din tine-n urmă nu va mai rămânea."

Acolo, turiștii și pelerinii ce vizitează mănăstirea se pot închina sau reculege în fata acestui simbol al dragostei neîmplinite, putând așeza o floare în amintirea *„Luceafarului"* poeziei românești și a muzei sale.

Mormântul poetei Veronica Micle

Mormântul poetei Veronica Micle

Biserica *Schimbarea la față a Mântuitorului*

Într-o poiană, la aproximativ 400 m sud-vest de biserica mare, se ridică Biserica *Schimbarea la față a Mântuitorului*, ctitorită tot de stareța Eufrosina Lazu, în anii 1846-1847.

Acoperișul edificiului este format din trei turle înalte, iar intrarea, poziționată la sud-vest, a fost acoperită ulterior cu un pridvor de lemn.

Catapeteasma datează de la jumătatea secolului al XIX-lea, dar pictura interioară s-a realizat abia în anul 1965, de către Eremia Profeta.

Biserica ,, *Schimbarea la față a Mântuitorului*", 2019

Interior din biserica *,,Schimbarea la față”*, 2019

Pisania bisericii *,, Schimbarea la față”*

Intrarea în curtea bisericii, înspre est - turn-clopotniță, în care se afla un clopot de pe vremea maicii Olimpiada (1838) și unul rămas de la Eufrosina Lazu (1851).

III. Muzeul Mănăstirii Varatic

În anul 1960 s-a înființat în cadrul *Mănăstirii Varatic*, în clădirile de pe latura stângă, *Colecția de artă veche bisericească de la Mănăstirea Varatic*.

Muzeul Mănăstirii Varatic, 2019

Colecția conține de asemenea un bogat patrimoniu de obiecte de cult și icoane vechi pictate în tempera pe lemn, datând din secolul al XV-lea și care îl înfățișează pe Sf. Nicolae sau pe Arhanghelii Mihail și Gavril, aduse de la *Mănăstirea Râșca* – Fălticeni.

Mântuitorul Iisus Hristos și Maica Domnului, icoane în tempera pe lemn, sec. al XVI- lea, aduse de la biserica Văleni- Piatra Neamț

Sf. Arhangheli Mihail și Gavriil și Sf. Nicolae, icoane în tempera pe lemn, sec. al XV- lea, provenite de la biserica Râșca- Fălticeni

Din secolul al XVI-lea, din zona Văleni - Neamț, datează o pereche de icoane împărătești înfățișând, una pe *Mântuitorul Iisus Hristos*, iar cealaltă pe *Maica Domnului cu Pruncul*.

Alături de acestea se adaugă și icoana *„Schimbarea la Față"* – toate icoanele sunt pictate în tempera pe lemn, în manieră clasică, în stilizare bizantină.

Din secolul al XVII-lea datează o serie de icoane de mici dimensiuni, care provin tot de la Văleni, dar și icoana *„Maica Domnului Dolorosa"*, lucrată în tempera de zugravul Eftimie.

De la *Schitul Topolița* provin icoanele ce înfățișează *Mântuitorul* și *Maica Domnului*, pictate de ieromonahul Tiufan în anul 1697.

Impresionante sunt și celelalte icoane ale *Maicii Domnului* expuse aici: una din sec. al XVI-lea, ce înfățișează pe *Fecioara cu Pruncul* în partea dreaptă, alta din sec. al XVII-lea tot cu Pruncul pe dreapta, donată în anul 1661, apoi o icoană a *Maicii Domnului cu Pruncul* aflat pe partea dreaptă, o icoana datând din 1779 de la Războieni și o icoană înfățișând pe *Maica Domnului cu pruncul între îngeri*, pictată de Nicolae Grigorescu în anul 1859.

Așadar, Muzeul mănăstirii este păstrătorul unui valoros patrimoniu cultural, artistic și istoric, format din hrisoave originale, acte de danie, obiecte de cult din aur, icoane prețioase, broderii, covoare și veșminte preoțești.

Amintim doar câteva astfel de obiecte de muzeu: *Crucea din lemn de chiparos* (1596), *Crucea de procesiune din lemn de măslin*, donată în 1852 de Gheorghe și Maria Hermeziu, *Potirul de argint aurit*, dăruit de Safta Brâncoveanu (1840), *Epitaful* lucrat în fir de aur și argint, oferit de Smaranda Neculce (1798), *Evangheliarul grec* (Veneția 1881) și *Evanghelia cea Mare* (Mănăstirea Neamț 1821); ambele evanghelii sunt ferecate în argint aurit și au icoane emailate.

Epitaf („Punerea în mormânt a Domnului”), broderie cu fir de aur, argint și mătase naturală (1798), cusut de monahia Smaranda Neculce

Evangheliar tipărit la Veneția, în 1811, cu ferecătură de argint filigran și email

Cruci sculptate din lemn de măslin, ferecate în argint aurit, sec. XIX

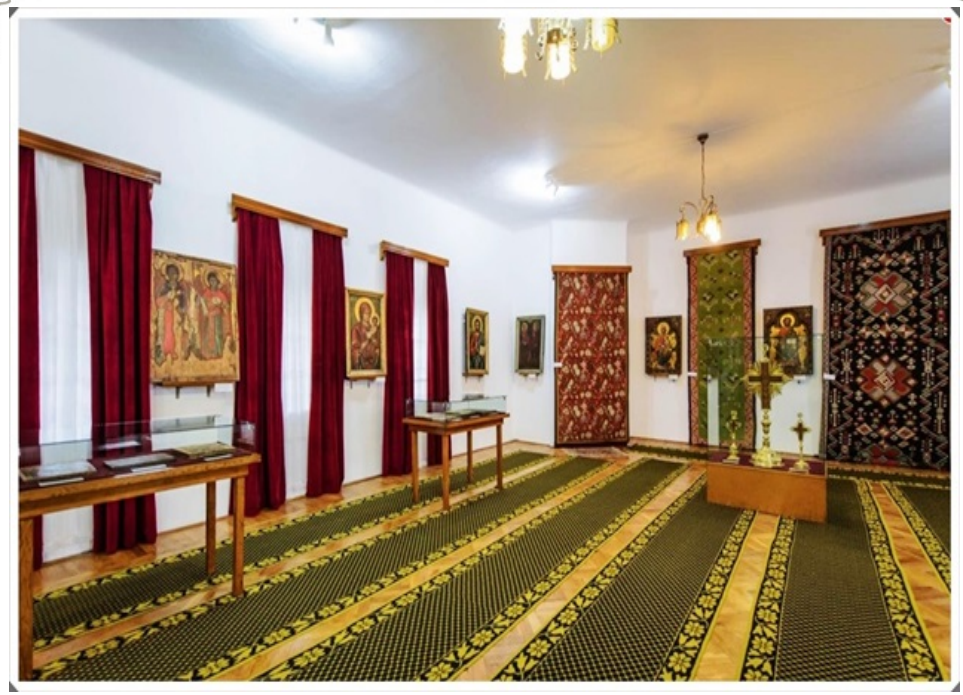

Interior muzeu, 2019

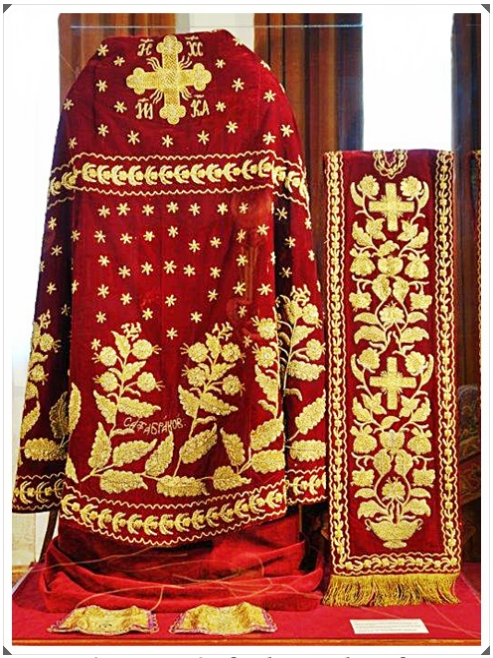

Veşmânt ţesut în fir de aur de Safta Brâncoveanu

Bibliografie: Sorin Sebastian Duicu, *,,Mărturii de artă şi cultură ortodoxă din monumente reprezentative ale Arhiepiscopiei Iaşilor: sfintele mănăstiri Varatic, Bistriţa, Secu, Pângăraţi şi Vorona: sec. XVI-XIX*", Doxologia, 2009.

IV. Atelierele Mănăstirii

Prin grija marilor ierarhi ai Moldovei, dintre care amintim mitropoliții Veniamin Costache, Iosif Marinescu și Pimen Georgescu, Mănăstirea Varatic s-a dezvoltat armonios, constituind un model pentru alte mănăstiri de călugărițe din țară, dar și un important factor de cultură pentru locuitorii satelor din zonă.

În anul 1860 s-a ridicat în satul Varatic o școală sătească mixtă, avându-l profesor pe *„iconomul”* Gheorghe Chesu, școala fiind sprijinită de mănăstire.

Starețele mănăstirii au acordat pregătirii profesionale a monahiilor o atenție sporită, creându-se mai multe ateliere-școală.

Varatic: ateliere în mănăstire, călugărițe țesând covoare, 4 august 1943 -Fotograf: Willy Pragher (Deținător de drepturi: Landesarchiv Baden-Württemberg)

Varatic: ateliere în mănăstire, călugărițe brodând, 4 august 1943; Fotograf: Willy Pragher

Varatic: Ateliere de pictură, 4 august 1943; Fotograf: Willy Pragher

Varatic: Atelierul de croitorie, 2018

Varatic: Atelierul de picură, 2019

Varatic: Atelierul de broderie, 2020

Varatic: veşminte arhiereşti, 2020

Produsele realizate aici erau apreciate în întreaga Moldovă pentru calitățile lor artistice cu totul deosebite.

În anul 1940 funcționau la *Mănăstirea Varatic* următoarele ateliere: broderie bisericească, legătorie de cărți, covoare, tricotaje, pânză țesută, pictură bisericească și artă decorativă.

Multe dintre călugărițele de la Varatic au devenit vestite pentru priceperea lor, fiind transferate ca specialiste în alte așezăminte monahale sau în instituții de învățământ din țară.

Mănăstirea Varatic a participat la cele mai importante expoziții naționale, fiind invitată să expună produsele sale la *Expoziția Universală* din anul 1867 de la Paris și la *Expoziția Internațională de industrie casnică* de la Viena, din anul 1910.

V. Personalități a căror existență a înnobilat Varaticul

Din lista lungă a figurilor ce au conferit strălucire acestui sfânt locaș al credinței strămoșești amintim pe:

- **Olimpiada**, schimonahie (1781-1788) prima stareță - fondatoarea mănăstirii;
- **Nazaria**, schimonahie (1788-1814);
- **Magdalena**, schimonahie (1815-1822);
- **Olimpiada**, schimonahie (1822-1822);
- **Agafia Balș**: (1828-1823);
- **Veniamina Stamate**: (1831-1834);
- **Olimpiada**, schimonahie: (1834-1842);
- **Elisabeta Hagiu**: (1842);
- **Epistimia Sturdza**: (1843- 1834);
- **Eufrosina Lazu**, arhimandrită (1797 - 1887) - ucenică a Maicii Olimpiada și stareță a mănăstirii în perioada 1844 - 13 mai 1887;
- **Evghenia Ștefănescu**, schimonahie (1821 - 1889) - fiica preotului Petru din Gârcina și sora episcopului Melchisedec al Romanului; a îndeplinit funcțiile de veșmântăriță și mare eclesiarhă a bisericii mari;
- **Eugenia Negri**, arhimandrită (1818-1894), sora scriitorului C. Negri și superioara Mănăstirii Varatic în perioada 1887-1894;
- **Veniamina Hermeziu**, (1 martie 1821 - 24 februarie 1904) - stareță a mănăstirii în perioada 6 august 1894 - 24 februarie 1904;

Schimonahiile Nazaria și Olimpiada, ctitorele mănăstirii Varatic

Stareța Eufrosina Lazu (+ 1887)- portret în ulei

Arhim. Evghenia Negri, stareța Varaticului (+ 1894)

Arhim. Irina Lecca, stareța Varaticului (1940- 1942 și 1946- 1951)

Arhim. Zenaida Racliș, starețа Varaticului (1909- 1926)

Arhim. Pelaghia Amilcar, starețа Varaticului (+1980)

Stavrof. Nazaria Niță, starețа Varaticului, 1973

Stavrof. Iosefina Giosanu, starețа Varaticului, 2001

- **Ecaterina Balș:** (22 iulie 1814 - august 1887) - a doua soție a caimacamului Moldovei, în perioada 1856-1867, generalul Teodor Balș (1805-1857);
- **Veniamina Pribeagu** (d. 1895) - econoamă a mănăstirii;
- **Evghenia Teodor,** stareță 1904-1909;
- **Zenaida Racliș**, arhimandrită: 1909- 1926;
- **Cleopatra Lazu**, arhimandrită: 1926- 1932;
- **Maria Stavric**: 1932- 1935;
- **Evghenia Ionescu**: 1935- 1940;
- **Irina G. Lecca**, arhimandrită (20 ianuarie 1881 - 30 noiembrie 1953) - stareță în perioadele 1940-1942 și 1946-1951;
- **Pelaghia Amilcar**, arhimandrită (1885–1981) - stareță în perioadele 1942-1946 și 1954-1972;
- **Irina Lecca**, arhimandrită: 1946- 1951;
- **Margareta Ocolescu**, stavroforă (10 februarie 1916 - 6 ianuarie 1996) - stareță în perioada 1951 – 1954;
- **Nazaria Niță**, stavroforă (7 mai 1928 - 28 octombrie 2001) - egumenă între anii 1958-1965 și stareță în perioada 1973-1995;
- **Onufria Nichifor**, stavroforă (24 septembrie 1933) stareță în perioada 1995 – 2001;
- **Iosefina Giosanu**, stavroforă (5 mai 1963) - stareță din anul 2001 - prezent.

Personalitățile literare ce au poposit la Varatic

Atrași de sacralitatea atât de pregnantă a acestei comunități monahale, de frumusețile naturale din jurul mănăstirii, de pacea adâncă ce domnește aici, mulți dintre scriitorii noștri au devenit locuitori ai Varaticului:

„...munții Varaticului sunt așa de înalți, pădurile atât de umbritoare, văile atât de tăinuite și de adânci, râurile atât de limpezi, fânețele atât de dese, încât sufletul cel mai zglobiu se simte înmuiat de dulce melancolie ” (Calistrat Hogaș).

Varatic: biserica mănăstirii, călugărițe în grădină, 4 august 1943
Fotograf: Willy Pragher

Protosinghel Nicodim Mândiță, duhovnic al Mănăstirii Varatic (+ 1975)

Scriitorul și teologul Gala Galaction a prezentat și el peisajul monahal de la Varatic. *„Dacă mă gândesc la Varatic, îi văd turlele cum se ivesc peste livezi și peste holde, văd alături Filiorul, dealul rotund ca un arici și purtând pe el stejari în loc de țepi, văd căsuțele albe ca omătul risipite larg printre sutele de nuci și cireși, văd biserica Sf. Ioan, mormântul Veronicăi Micle (...) și de prin prejur dealuri de aluni și de mesteacăni, văi albite de romaniță, zidurile negre ale pădurilor de brad*".

Aici s-au stabilit personalități de frunte ale ortodoxiei românești dar și ale culturii naționale: poeta Veronica Micle, mitropolitul Bartolomeu Anania, episcopul Partenie Ciopron, protosinghelul Nicodim Mândiță, academiciana Zoe Dumitrescu-Bușulenga (*Maica Benedicta*), acad. Constantin Ciopraga, ș.a.

Renunțând, în 1982, la funcția de director al *Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române,* cerând pensionarea, Bartolomeu Anania se retrage la *Mănăstirea Varatic,* dedicându-se scrisului.

Partenie Ciopron, primul Episcop al Armatei Române (1937-1948)

A locuit într-un apartament din casa Episcopului Partenie Ciopron, până la alegerea sa ca arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului, la 21 ianuarie 1993.

Aici, la Varatic a început diortosirea și adnotarea *Sfintei Scripturi*, a scris cărțile memorabile: *„Rotonda plopilor aprinși”*, *„Amintirile peregrinului Apter”*, *„Greul pământului”* și *„Cerurile Oltului”,* a compus multe poeme.

Academiciana Zoe Dumitrescu-Bușulenga s-a retras, în jurul anului 2000, la *Mănăstirea Varatic*, călugărindu-se sub numele de *Maica Benedicta* (2005). A fost înmormântată în cimitirul *Mănăstirii Putna.*

Am selectat mai jos, din lunga listă de nume, doar câteva exemple, mai puțin sau mai mult cunoscute.

- **Ion Veniamin Adrian** (1837 -1875), scriitor și ziarist (redactor șef al revistei satirice *„Bondarul”*): a murit subit, în drum spre *Mănăstirea Varatic*.
- **Vasile Bucur** (prima jumătate a sec. XIX), versificator, scrie la 1821 *„Tabla mișăliilor”*, în care descrie urgiile la care au fost supuse maicile de la Varatic, din partea trupelor eteriste.
- **Veronica Micle** (1850 -1889) alcătuiește, pe când se afla la *Mănăstirea Varatic,* un Album, intitulat *„Dragoste și Poezie”,*

conținând versuri proprii și transcrieri ale unor poezii ale lui Eminescu. *„Albumul”* alcătuit de poetă și descoperit în 1889, la Mănăstirea Varatic - un *„jurnal intim”*, cum este apreciat de Augustin Z. N. Pop, evidențiază personalitatea, psihologia autoarei și amănunte din viața acesteia.

- **Mihai Eminescu** - prezența *,,Luceafărului”* la această mănăstire este evocată de N. Iosub în articolul *,,Mihai Eminescu la Mănăstirea Varatic”*, apărut în *,,Luceafărul”*, la 14 iunie 2018.
- **Maica Fevronia** este aceea care o găzduia pe Veronica Micle, în fiecare vară, timp de o lună. În casa acesteia poeta și-a dat duhul, Maica Fevronia (Sârboaica) fiind un martor veridic a ceea ce s-a întâmplat atunci, povestind tuturor, inclusiv lui Octav Minar (1924), amănunte ale morții Veronicăi Micle, dar niciodată nu a amintit ideea sinuciderii. Nici stareța de atunci, Maica Evghenia Negri, aflată la căpătâiul muribundei, nu evocă ideea unui suicid. Această învățată maică stareță Evghenia, înrudită cu marile familii boierești ale Moldovei, dă la iveală prima monografie a *Mănăstirii Varatic*.
- **Safta (Elisabeta) Brâncoveanu** (1776-1857), soția ultimului descendent dintre Brâncoveni, neîntrecută în fapte de filantropie și duhovnicie, ctitoră și binefăcătoare ale unor așezăminte de mare însemnătate: biserici, mânăstiri sau spitale. Osemintele sale se găsesc sub altarul Bisericii *,,Adormirea Maicii Domnului”* din *Mănăstirea Varatic*.

Monahia Safta Brâncoveanu (+ 1857), portret în ulei

VI. Mănăstirea Varatic, patrimoniu național

Mănăstirea Varatic – aflată pe lista patrimoniului național - Ansamblul *Mănăstirii Varatic* a fost inclus pe *,,Lista monumentelor istorice din județul Neamț*" din anul 2004, fiind alcătuit din următoarele 5 obiective:

1. Biserica *,,Adormirea Maicii Domnului"* – datând de la începutul secolului al XIX-lea

2.Turnul clopotniță de poartă – datând din secolul al XIX-lea

3. Biserica *„Sf. Ioan Botezătorul”* – datând din 1844, cu adăugiri în jurul anului 1880

4. Biserica ,,*Schimbarea la Față*" – datând din anul 1847

5. Chiliile – datând din secolele XIX-XX

Chilii, 2019

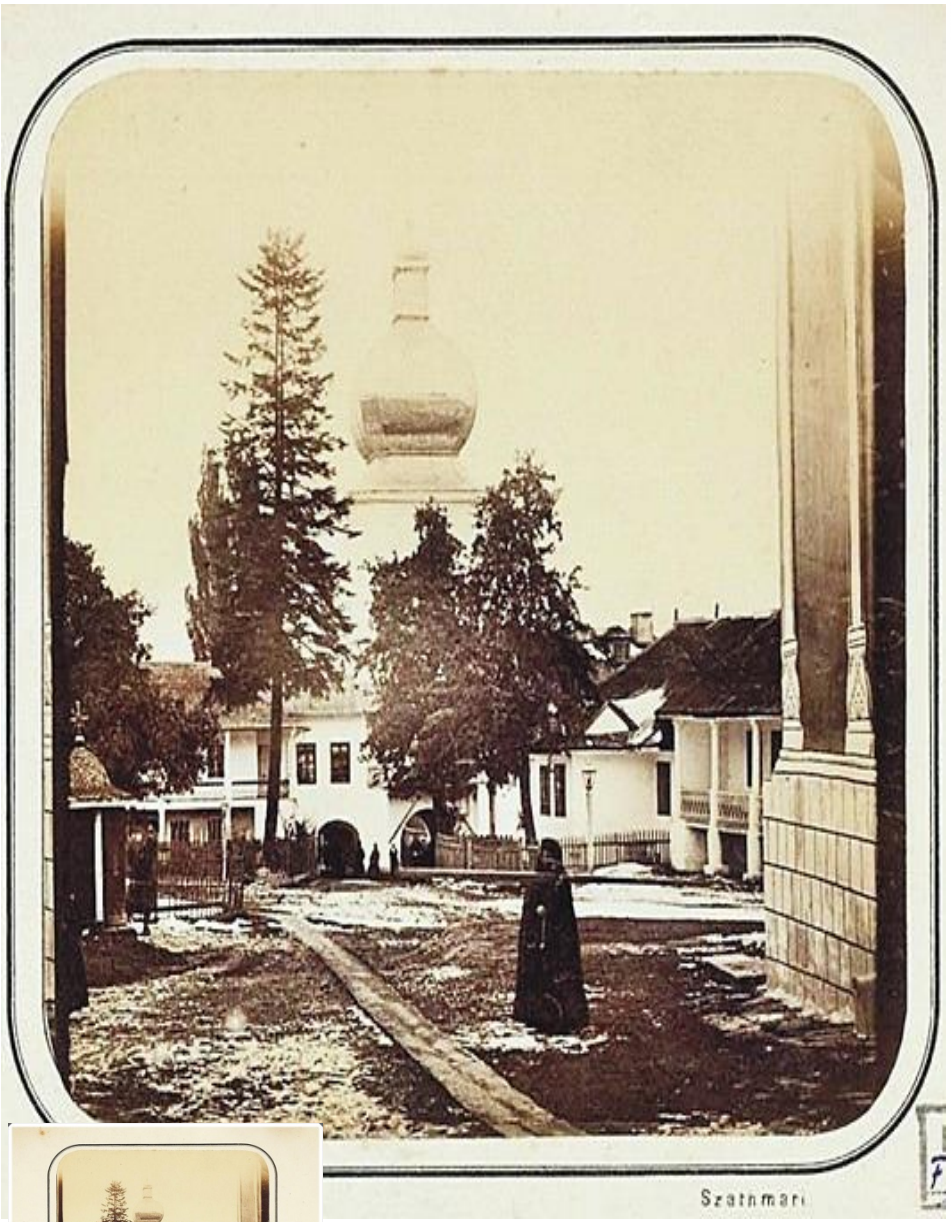

Călugăr în curtea mânăstirii.
autor: Szathmari, Carol (1812 – 1887)

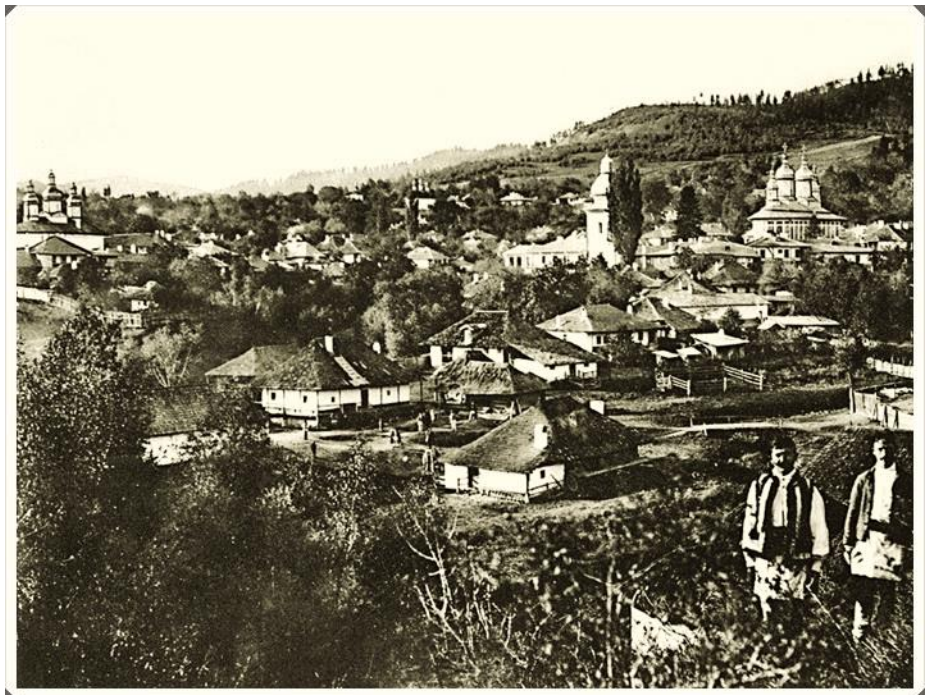

Mănăstirea Varatic - fotografie de epocă din perioada 1901-1904.
Foto. Alexandru Antoniu (1860-1925)

Țărani în fața mănăstirii, 1971

VII. Fondul Arhivistic al Mănăstirii Varatic

Arhivele Naționale Iași

În perioada martie-mai 2012, *Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Iași* a reintrat în posesia a 86 de fonduri ecleziastice din Moldova secolelor XV-XIX. Sub indicele *fond_id: IS-F-01094* se pot consulta un lot de 21 documente vechi, în limba română, slavonă sau greacă, dintre care cel mai vechi poartă data de 12.03.1457, grupate sub denumirea *,,Fond Mănăstirea Varatic".*

Acestea au fost emise sub domniile lui Petru Șchiopul, Ștefan cel Mare, Petru Rareș, Iancu Sasul, Ieremia Movilă.

Arhivele Naționale Neamț

Un alt lot important de documente referitoare la Mănăstirea Varatic, 14 unități de arhivă, se găsesc la *Arhivele Naționale Neamț. (Pachetul Documente și Scrisori, Mănăstirea Varatic)*

Fondul arhivistic al *Mănăstirii Varatic* se găsește la *Arhivele Naționale, Județul Neamț*, având indicativul NT-F-00126 *Fond Mănăstirea Varatic*, 1497-1927, Inventar Nr. 159, *Fond Ocolul silvic Varatic,* Nr. inv. 1489, existând și alte fonduri privind școala, poliția etc. din Varatic, care însă nu ne interesează în mod special.

Fondul arhivistic se compune din următoarele categorii de documente: acte domnești de danie, hotărnicii, zapise de vânzare, jalbe, hotărâri judecătorești, învoieli privind arendarea unor moșii, scrisori adresate *Mitropoliei Moldovei*, acte de venituri și cheltuieli ale unor moșii.

Marea majoritate a documentelor din fond se referă la daniile făcute de domni sau boieri *Mănăstirii Varatic.*

Documentele sunt grupate cronologic pe moșii. Toate documentele referitoare la moșii și alte asemenea acte se referă la dreptul de proprietate și administrare a acestora.

Secretariatul de stat al Moldovei

(Inv: 2225 Fond nr: 51)

Alte documente privitoare la *Mănăstirea Varatic* se găsesc în depozitele *Arhivelor Județene Iași*, *Fondul Secretariatul de stat al Moldovei, Inventar* 2225, fond. Nr. 51:

- *,,Cererea stareței mănăstirii Varatic, ținutul Neamț, de a i se aproba desființarea contractului de posesie încheiat cu postelnicul Vasile Pogor pentru moșia Vulturești, ținutul Vaslui, proprietatea mănăstirii, datorită pagubelor cauzate de posesor; în urma cercetărilor făcute asupra activității și serviciilor aduse mănăstirii de către V. Pogor, cererea a fost respinsă ca neîntemeiată"* (*Doc. 1380*, an 1845 nr file 12 Rola 131);

- *,,Îndepărtarea monahiei Eufrosina, stareța mănăstirii Varatic, de la conducerea acestei mănăstiri, pentru că, încălcînd așezământul statornicit, a înstrăinat, prin vînzare, o parte din moșia Socalușești; corespondență cu mitropolitul Meletie și cu starețul mănăstirii Neamț și Secu. (Doc. 1430, ani 1845-1846, nr. file 14, Rola 136);*

- *,,Adresa Mitropoliei Moldovei către Sfatul Administrativ privind reclamația soborului de călugărițe de la Mănăstirea Varatic în legătură cu bătaia suferită de o călugăriță de la un priveghetor de ocol, precum și tulburările făcute în mănăstire de către Gherasim Munteanu cu ocazia găsirii lucrurilor furate; jalba soborului mănăstirei Varatic; adresa Mitropoliei Moldovei către Secretariatul de Stat*. (*Doc. 1857*, anii 1854-1855, nr. file 13 Rola 186);

Hărți, planuri, schițe ale proprietăților Mănăstirii Varatic

În cadrul *Direcției Județene a Arhivelor Iași,* respectiv *D.J.A. Neamț*, se păstrează o serie de documente topografice importante privitoare la cunoașterea trecutului unor așezăminte religioase, printre care și *Planul viei din podgoria Copou, care a aparținut de Mănăstirea Varatic*, devenită proprietatea Com. Iași prin *,,Legea celor 10 milioane." (Inv. 790, nr. 1313).*

Arhiva Comisiei Monumentelor Istorice – București

Documente importante privitoare la *Mănăstirea Varatic* se găsesc în *Arhiva Comisiei Monumentelor Istorice, Dosar 3678*, anii extremi 1921 - 1945, referitoare la bisericile *Adormirea Maicii Domnului, Schimbarea la Față, Sf. Ioan Botezătorul.*

Semnatarii documentelor: Șt. Balș, H. Teodoru, S. Becu, Al. Lepădatu, Mitropolitul Irineu Mihălcescu.

Biblioteca Națională a României *,,Fondul M. Kogălniceanu"*

- *Doc. XVII/17*, datat 23 August 1863, Scrisoare Razu – Raluca Negri (Mănăstirea Varatic), cu caracter personal, 2. p.

- *Doc. XXVII/17,* 1876-1883, Corespondență Elena Negri (Mănăstirea Varatic) și Catinca Negri (Tg. Ocna) - către M. Kogălniceanu (de ordin personal: cereri de intervenție și sprijin); o fișă recentă despre Catinca Negri, 14 p.

VIII. Scrieri despre Varatic

Studiile și cercetările privitoare la trecutul *Mănăstirii Varatic* sunt răspândite în publicații diverse, majoritatea având un caracter evident teologic.

Mai jos prezentăm lista revistelor teologice din care au fost selectate materiale privind trecutul acestei mănăstiri:

Reviste teologice:

- ***Biserica Ortodoxă Română*** (1881-1989);
- ***Mitropolia Moldovei și Sucevei, Teologie și Viață*** (1925-2007);
- ***Mitropolia Ardealului, Revista Teologică*** (1956-2007);
- ***Mitropolia Olteniei*** (1950-2007);
- ***Mitropolia Banatului, Altarul Banatului*** (1947-2007);
- ***Glasul Bisericii*** (1945-2007);
- ***Studii Teologice*** (1949-2007);
- ***Ortodoxia*** (1949-2007);
- ***Amvonul***, București (1891-1893);
- ***Apostolul***, București (1900-1901 și 1924-1943);
- ***Biserica și Școala***, Galați (1889-1897);
- ***Buletinul Eparhiei Argeșului***, Argeș (după 1926);
- ***Buletinul Eparhiei Hușilor***, Huși (1924-1934);
- ***Calea Vieții***, Curtea de Argeș (1904-1912);
- ***Candela***, Cernăuți, (1882-1914; 1923-1946);
- ***Consolatorul***, București (1879-1880; 1898-1904);
- ***Cronica Hușilor***, Huși (din 1934);

- ***Cronica Romanului***, Roman (după 1924);
- ***Cuvântul Adevărului***, Rm. Vâlcea (1902-1909);
- ***Fântâna Darurilor***, Bucureşti (după 1923);
- ***Îngerul***, Buzău (1925-1940);
- ***Menirea Preotului***, Rm. Vâlcea (1890-1898);
- ***Păstorul Ortodox***, Piteşti (1904-1912; după 1923);
- ***Păstorul Tutovei***, Bârlad (după 1923);
- ***Revista Ortodoxă***, Bucureşti (1912-1916);
- ***Revista Societății clerului argeșean „Frăția”***, Piteşti (1900-1904);
- ***Revista Teologică***, Iași (1883-1887);
- ***Școala și Biserica***, București (1898-1914);
- ***Viața Ilustrată***, Sibiu și Cluj (1934-1940);
- ***Viața Monahală***, Iași - Cetățuia (din 1933);
- ***Viitorul***, **revistă bisericească și didactică**, Iași (1898-1904); București (1904-1916);
- ***Vocea Bisericii***, București (1894-1896);
- ***Revista de Istorie Bisericească***, București (1943).

Mitropolia Moldovei și Bucovinei
TEOLOGIE și VIAȚĂ
Revistă de gândire și spiritualitate creștină
Serie nouă - Anul XVIII (LXXXIV)
Nr. 1-6, Ianuarie-Iunie 2008
TRINITAS

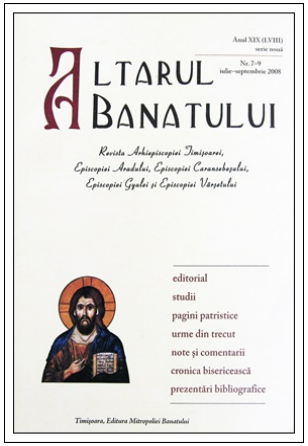

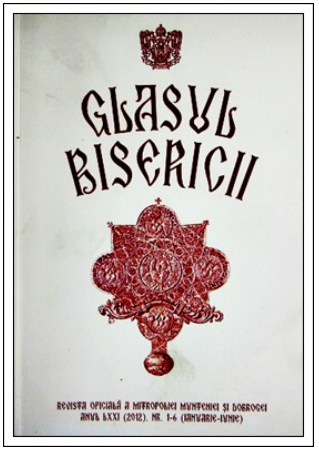

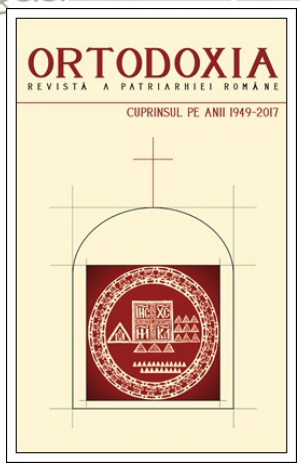

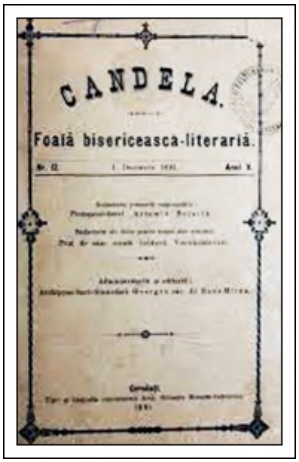

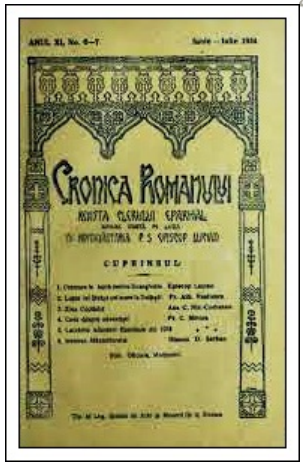

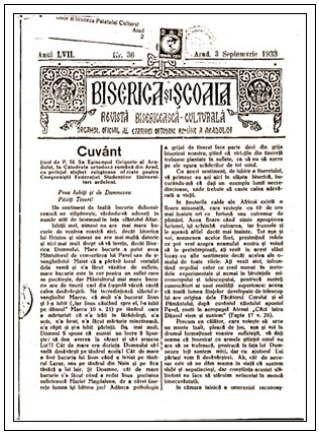

Reviste laice:

- **Floare albastră,** Văratic (2018), prima revistă de cultură din acest perimetru geografic, pusă în pagină de doamna Emilia Ţuţuianu și apărută sub egida *Centrului Cultural Spiritual Văratic*, în parteneriat cu Mănăstirea Varatic. *„O zidire prin cuvânt a gândului frumos, dăinuit, împlinit prin lumina din acest loc magic, ca o altă poartă a Cerului, alături de Mănăstirea Varatic”*.

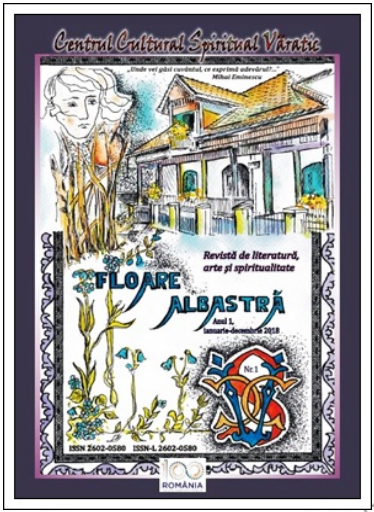

Scrieri cu caracter general

- T.G. Bulat - *„Întemeierea mănăstirii Varatic. Cîteva momente, 1803-1845"* (Chișinău, 1931), 25 p., în *„Luminătorul*", anul LXIV (1931), nr. 21-23, p. 1109-1116, 1170-1177, 1245-1251.
- T.G. Bulat - *„Documentele mănăstirii Varatic (1497-1836)"* (Chișinău, 1936), 242 p., extras din *„Arhivele Basarabiei"*, 1933-1936
- T.G. Bulat - *„Daniile domniței Safta Brîncoveanu mănăstirii Varatic"*, în *„Universul*", 1937, nr. 286 și 293.
- Gh. Chiper-Dinograncea - *„Mănăstirea Varatec"*, în *„Mitropolia Moldovei și Sucevei*", anul XXXIV (1958), nr. 7-8, p. 611-616.
- I. Constantinescu - *„România de la A la Z. Dicționar turistic"* (Ed. Stadion, București, 1970), p. 416
- G.A. Delamuncel - *„Din trecutul Varaticului. Scurte notițe informative"*, în *„Neamul românesc*", 22 și 23 iulie 1922
- Pr. Ilie Gheorghiță - *„Mănăstirea Varatic"*, în vol. Mitropolia Moldovei și Sucevei - *„Monumente istorice bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei"* (Ed. Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1974), p. 342-349.
- Stavrofora Iosefina Giosanu - *„Duhovnicie - Filantropie la Mănăstirea Varatic - tradiție, continuitate și înnoire*", Paideia, 2015
- D. Gusti - *„Varaticul"*, în *„Almanah de învățătură și petrecere pe anul 1848"*, p. 12-29.
- Epistimia Hagiu - *„Istoria formării mănăstirii Varaticul"* (Iași, 1863), 22 p.
- Wilhelm de Kotzebue - *„Mănăstirea Tomnatica"*, în *„Din Moldova. Descrieri și schițe"* (București, 1884), p. 36-56.
-

- Vasile Lupea Transilvano Kuciudianul - *„Talpa sau începutul monastirii Varaticul; spre vicinica cunoștință s-au alcătuit la anul de la întruparea Domnului Hristos 1834"* (Iași, 1863), 96 p.
- M. Popescu - *„Mănăstirea Varatic"*, în *„Adevărul literar și artistic"*, anul IX (1930), s. II, nr. 482, 2 martie 1930, p. 6.
- Evghenie Ungureanu, Zenaida Racliș - *„Istoria mănăstirii Varatic culeasă de către ..."*, (*Mănăstirea Neamțu,* 1932), *Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamț, 1932, 88 pagini.*

Informații despre Mănăstirea Varatic

*** Cronică, „*Incendiu la monastirea Varatic*", în*: Candela* XIX (1900), 8, p. 391. Este menționat incendiul din data de 11/24 iunie 1900. Pagubele au fost de câteva sute de mii lei, flăcările mistuind în calea lor aproape 100 de chilii. Numai argintăria mănăstirii a putut fi salvată.

*** „Cronică, «*Monăstirile în România*», în: *Candela* XXII (1903), 7, p. 448. În articol este prezentată o statistică, întocmită la București, din care se constată că în România existau, în 1903, 68 de schituri, chinovii și mănăstiri, dintre acestea 45 fiind populate (21 cu călugări, 24 cu călugărițe). Cele mai populate erau *Mănăstirea Varatic (*400 de călugărițe) și *Mănăstirea Neamț - Secu* (189 călugări). În toată țara erau 1730 călugărițe și 653 călugări.

*** *„Vizite canonice*", în: *BORom* XXXIII (1909), 4 (iul.), pp. 466-473. (Vizita mitropolitului Pimen Georgescu la mănăstirile Varatic și Agapia).

*** *„Copie după raportul stareței Mănăstirii Varatic din Neamț, din luna aprilie a anului 1904*", în: *BORom* XXVIII (1904-1905), 2, p. 234-240. Este reprodusă cuvântarea stareței *Mănăstirii Varatic*, E. Teodoriu, având ca temă centrală disciplina monahală – mai exact se referă la conduita călugărițelor în interiorul și în afara sfântului lăcaș.

*** *„Știri. Noua stareță a Varaticului*", în: *BORom* LIII (1931), 11, p. 766. Articolul anunță alegerea maicii Maria Stavrică în funcția de stareță a Mănăstirii Varatic, din județul Neamț. Autorul își exprimă aprecierea pentru Preacuvioșia Sa, întrucât este o persoană echilibrată, cuviincioasă, cu multă învățătură, *„care va putea schimba fața mănăstirii pe care o conduce"*.

*** *„Restaurări de biserici*", în: *MitrMold* XXIX (1953), 5, p. 23-25. Se amintesc următoarele mănăstiri la care s-au făcut lucrări de reparații sau construcții în 1952, fiind consemnate și sumele alocate în acest sens: *Biserica Sfântul Gheorghe* Suceava, vechea reședință mitropolitană, mănăstirile: *Putna, Sucevița, Bistrița, Râșca, Varatic* și *Pângărați*.

IX. Istoria Mănăstirii Varatic în scrieri

Autori care au evocat istoria Mănăstirii Varatic

- **Alexe, Ștefan:** (Pr. Prof.), vol. *„Mănăstirea Varatic”*, Iași, *Ed. Mitrop. Moldovei și Sucevei*, **1986**), An. CVI **(1988), 9-10 (sept.-oct.), pp. 156-164, (Recenzie)**
- **Bălan, Ioanichie**, **protosinghel:** *„Protosinghelul Caliopie Apetrei”,* în: *MitrMold* LIV (1978), 5-8, p. 663. Necrologul protosinghelului Caliopie Apetrei oferă o scurtă biografie a acestuia, care amintește despre perioada stăreției și a îndrumării duhovnicești de la Mănăstirea Sihăstria. După ce a părăsit acest lăcaș, protosinghelul a ajuns duhovnic la *Mănăstirea Varatic*.
- **Berechet, Șt.:** *„Situația bisericii și a mănăstirilor din Moldova”,* în: *BORom* XLI (1922-1923), 15, p. 1115-1120.

Este prezentată acțiunea domnului Alexandru Ioan Cuza față de mănăstirile românești în chestiunea secularizării averilor mănăstirilor închinate. Până la acel moment mănăstirile din Moldova se împărțeau, după averi, în trei categorii:

a) *Golia, Galata* și *Trei Ierarhi* care atârnau de *Sfintele Locuri din Răsărit*;

b) *Slatina, Râșca, Bisericani, Coșula, Bogdana, Doljești, Pângărați, Socola, Zagavia*, ș.a. care aparțineau Mitropoliei și celor două eparhii din țară – Roman și Huși;

c) *Neamț, Secu, Varatic, Vorona, Agapia, Adam* ș.a. care dispuneau de averile lor și se conduceau independent.

Până la *Regulamentul Organic* din 1829, aceste mănăstiri nu plăteau nici o dare. Prin noua lege de la 1829 s-a stabilit ca unele mănăstiri să mai plătească ceva dări, dar s-a lăsat Mitropoliei, episcopiilor și mănăstirilor libertate deplină în conducerea și administrarea averilor lor. După 12 ani, Guvernul a pretins dreptul de proprietate asupra averilor mănăstirești invocând motivul de a ordona administrarea lor.

La rugămintea mitropolitului Veniamin Costachi, domnul a dat decretul din 1841 pentru alcătuirea Comitetului de cinci persoane, căruia i s-a dat ca însărcinare administrarea averilor mănăstirilor mitropolitane și eparhiale. Ștefan Berechet scrie că aceasta a fost prima lovitură puternică dată autonomiei Bisericii moldovene.

În 1844, mitropolitul Meletie Lefter Brandaburul a semnat un proiect de lege referitor la conducerea averilor mitropolitane și eparhiale. Ca urmare a acestui fapt s-a format un departament special bisericesc care trebuia să administreze averile mănăstirilor mitropolitane și eparhiale împreună cu mitropolitul, episcopii și egumenii acestor mănăstiri, dar în curând clericii au fost îndepărtați din administrația averilor mănăstirești.

Datorită acestui fapt, departamentul mai sus amintit a comis numeroase abuzuri.

Se arată că, până la un moment dat, Guvernul nu și-a manifestat nici o pretenție asupra dreptului mănăstirilor independente (cele din categoria C) și prezintă un fragment din *Regulamentul Organic* și câteva articole de lege privitoare la această chestiune.

Drepturile lavrei *Neamț - Secu* sunt întemeiate pe vechile *gramate de dăruire* ale domnitorilor Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare și au fost garantate de: *gramata* domnului Sturza din 4 mai 1843, *gramata* domnului Ghica din 27 mai 1850, *gramata*

caimacamului Teodor Balș din 30 noiembrie 1856 și *gramata* caimacamului Nicolae Vogoride din 18 ianuarie 1858.

În 1858, căimăcămia care conducea Moldova a atacat independența mănăstirilor *Neamț* și *Secu*, dar mitropolitul Sofronie Miclescu a intervenit cu succes. În final vedem cum au fost deposedate mănăstirile independente Neamț și Secu de averile lor. Întâi este arătat ce a publicat *Monitorul Oficial* din Moldova cu privire la averile mănăstirilor.

Guvernul, pentru a-și ușura activitatea în vederea deposedării mănăstirilor de averile lor, a luat următoarele măsuri: i-a depus pe egumenii aleși legal, la porțile mănăstirilor a pus santinele, a scos arhivele mănăstirilor, a smuls ierarhiei bisericești dreptul de a-și conduce școlile religioase, a scos din mitropolie și din *Mănăstirea Neamț* tipografiile, a făcut licitații pentru cei ce doresc să ia în întreprindere aprovizionarea mănăstirilor etc.

Mitropolitul Sofronie s-a plâns domnului Alexandru Ioan Cuza și a adresat o scrisoare către arhiepiscopul Antonie al Chișinăului, prin care îi cerea acestuia să intervină la împăratul Rusiei pentru apărarea Bisericii. Ca urmare a acestui fapt, Alexandru Ioan Cuza i-a surghiunit pe mitropolitul Sofronie, pe arhimandritul Mănăstirii Neamț, Gherasim și pe alți opt monahi. La 8 mai 1860, mitropolitul Sofronie a fost luat și trimis în surghiun la *Mănăstirea Slatina*.

Egumenul lavrei Neamț, Gherasim, a fost trimis în surghiun la Mănăstirea Coșula.

- **Bonteanu, Theodosie, protos**.: *„Dări de seamă asupra reorganizării vieții monahale în eparhia Moldovei”* în *Viața Monahală*, I (1933), 1, p. 9-14. Articolul aduce la cunoștință transformările pozitive prin care au trecut mănăstirile din Moldova în ultimii 25 de ani.

Astfel, în 1910 au fost trimiși la învățătură câțiva călugări din *Mănăstirea Neamț*, acțiune ce a fost premergătoare înființării

Seminarului monahal de la Neamț, apoi, prin contribuția Î.P.S. Pimen Georgescu al Moldovei, s-a redeșteptat spiritul vieții monahale practice, dezvoltându-se totodată și râvna în mănăstire spre o cultură artistică religioasă: sculptură, pictură bisericească, broderie (sunt exemplificate atelierele de țesătorie din marile mănăstiri *Varatic, Agapia* și *Agafton*).

În 1922, la *Mănăstirea Neamț,* prin stăruința arhimandritului Daniil, a fost reînființată vechea și vestita tipografie ce data din vremea mitropolitului Veniamin, iar în 1925 se reînființează și Seminarul monahal.

Sunt amintite alte mănăstiri reorganizate: *Mănăstirea Secu, Vorona, Bistrița* (unde s-a înființat o fabrică de lumânări), Râșca. Articolul conține două fotografii.

- **Bostan, Constantin:** *,,Unica femeie din Sfatul Țării, în mărturii întregite: Elena Alistar la Varatic", ,,Convorbiri Literare",* 2014, 148, nr.12, p.74-81.
- **Bucevschi, O.:** *„Impresii despre monumentele bisericești de artă din Moldova*", în: *MitrMold* XL (1964), 7-8, p. 442-443. Însemnare legată de un reportaj intitulat *„O vizită la mănăstirile românești din Moldova",* apărut în cotidianul din Dresda *„Die Union",* în numărul 92/1964. În acest reportaj sunt amintite mănăstirile moldovenești: Sucevița, Agapia, Dragomirna, Neamț, Varatic și Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava.
- **Chițescu, N. prof.:** *„Cronică internă. Moartea fostului Mitropolit al Moldovei Irineu Mihălcescu"*, în: *BORom* LXVI (1948), 3-4, p. 180-195. Preasfințitul Irineu Mihălcescu, fost profesor și decan al *Facultății de Teologie* din București și mitropolit al Moldovei, a trecut la cele veșnice în zorii zilei de 3 aprilie 1948, la *Mănăstirea Agapia*, pe care o alesese ca loc de retragere și de înmormântare. La înmormântarea din după-amiaza zilei de 8 aprilie 1948, au participat patriarhul locotenent Justinian Marina,

profesorul Nicolae Chițescu, consilierul de presă al *Sfintei Patriarhii*, Cerna Rădulescu, prefectul județului Neamț, Prâsnea, fostul stareț al Mănăstirii Bistrița, arhimandritul Caraza, maica Irina Leca, stareța *Mănăstirii Varatic*, arhimandritul Melchisedec Dimitrie, starețul *Mănăstirii Neamț*, stareța *Mănăstirii Agapia*, revizorul eparhial, preotul Ștefan Gheorghiu, consilieri referenți ai *Mitropoliei Moldovei*, preotul D. Hadârcă și Constantin Nonea, preotul Minculescu, Dragomirescu.

- **Constantin, Fratele:** *„Preafericitul Patriarh Nicodim la Mănăstirea Neamț”,* în: *BORom* LVIII (1940), 9-10, p. 699-702. La începutul articolului, ni se face o descriere a palatului din incinta mănăstirii. Apoi aflăm că, în perioada în care a stat la Neamț, patriarhul Nicodim a fost vizitat de numeroși ierarhi printre care se numără și: Î.P.S. Irineu Mihălcescu, Î.P.S. Visarion Puiu, Î.P.S. Tit Simedrea etc. Se amintește mai departe că, în această perioadă, a avut loc convocarea *Sinodului Permanent* al *Bisericii Ortodoxe Române* și că patriarhul a vizitat *mănăstirile Secu* și *Varatic*.
- **Dalea, Ioniță, frate la Neamț:** *„Arhimandrita Zenaida Racliș 1858 - 1938”,* în: *MitrMold* XIII (1938), 5, p. 161-163. Sunt consemnate date despre arhimandrita Zenaida Racliș (1858-1938), care a trăit în *Mănăstirea Varatic* 75 de ani. Din testamentul acesteia rămân memorabile cuvintele: *„tot tezaurul moștenirii mele duhovnicești: răbdarea, smerenia, ascultarea, dragostea de Dumnezeu îl las maicilor și surorilor din Mănăstirea Varatic”.*
- **D. Cr. preot**: *„Deschiderea cursurilor la Seminariile monahale”,* în: *BORom* LXVII (1949), 3-4, p. 50-52. La 20 martie 1949, patriarhul Justinian Marina a luat parte la festivitatea prilejuită de deschiderea cursurilor Seminarului Monahal de călugărițe din *Mănăstirea Varatic*, județul Neamț. Însoțit de către părintele Dumitru Cristescu, consilierul cultural al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, patriarhul a fost întâmpinat cu toată

evlavia de către soborul mănăstiresc, în frunte cu maica stareță. După săvârșirea Sfintei Liturghii, s-a trecut în sala de cursuri, unde a avut loc festivitatea deschiderii noului Seminar.

- **Dimitrie, Ionescu,** maestru de muzică pensionar, Mănăstirea Agafton, „*Corurile de maici*”, în: *MitrMold* III (1927), 1, p. 19. Informațiile vizează corurile de maici de la *Mănăstirea Varatic* și *Agafton.*
- **Dinograncea, Chiper:** „*Mănăstirea Varatic*”, în: *MitrMold* XXXIV (1958), 7-8, p. 611-616. În construcția Mănăstirii Varatic gesturile ctitorilor au fost subsumate: strădania de a ridica un lăcaș de cult, un spațiu al rugăciunii. Articolul informează despre: așezare, întemeiere, prima stareță, dezvoltarea ulterioară, morminte, viață monahală.
- **G.:** „*Cronica bisericească. Mănăstirea Varatic*”, în: *BORom* XXIV (1900-1901), 5, p. 444-448. În 1900 un puternic incendiu a devastat *Mănăstirea Varatic* – mănăstire ce a fost întemeiată de maica Olimpiada în 1789. În articol sunt descrise pagubele pe care le-a avut de suferit lăcașul de cult în urma incendiului.
- **G.:** „*Casa bisericii și o expoziție de lucruri manuale*”, în: *BORom* XXXVI (1912-1913), 1, p. 60-67. În data de 2 februarie 1912 s-a ținut o expoziție cu diferite lucrări realizate în școlile și atelierele întemeiate sau susținute de *„Casa bisericii”.* Din articol aflăm că în mănăstirile de călugărițe au fost întemeiate ateliere meșteșugărești la: *Agapia, Celic-Dere, Varatic.*

În continuare, este înfățișată cititorului opinia părintelui arhimandrit Visarion Puiu referitoare la munca în mănăstiri. Nifon, fostul stareț al Mănăstirii Sinaia a făcut un studiu intitulat „*Mănăstirile din România*”, din care reiese că până la 1864 existau în mănăstiri fabrici pentru torsul lânei, ateliere de pictură religioasă, ateliere de argintărie cartea conținând și unele propuneri pentru îmbunătățirea calității activității din mănăstiri. În finalul articolului

găsim cuvântarea rostită la deschiderea acestei expoziții de către administratorul Casei Bisericii, Boroianu, referitoare la viața mănăstirească și se dă un tabel cu mănăstirile care au avut exponate.

- **G. I. M.:** *„Episcopul Cosma Petrovici, Episcopul Gherontie Nicolau”,* în: *BORom* LXVII (1949), 3-4, p. 65-68.

Articolul surprinde date despre viața și activitatea episcopului Cosma Petrovici (n. 11 ianuarie 1873, în Brăila – d. 16 decembrie, 1948 în Galați). Anii de școală i-a făcut la *Seminarul* din Galați, Iași și la *Facultatea de Teologie* din Cernăuți. Referitor la activitatea lui, sunt consemnate următoarele: a fost diacon la biserica din Pomârla, apoi la catedrala din Dorohoi, preot la *Mănăstirea Varatic,* profesor de religie, arhiereu vicar al Mitropoliei Moldovei, cu titlul de Botoșăneanul, episcop al Dunării de Jos. Cele din urmă zile le-a trăit la Galați, în boală și suferință. A fost înmormântat în curtea *Bisericii Mavromol* din Galați.

- **Ghindaru, D.:** *„Pentru o istorie a Mănăstirilor”*, BORom, nr. 2-3, Febr.-Mart./1954 LXXII.
- **Giosanu, Iosefina, stavrf**.: *Stavrofora Nazaria Niță – un model de stareță a vremurilor tulburi,* Ed. Filocalia, 2008.
- **Giosanu, Iosefina, stavrf.:** *Duhovnicie - Filantropie, la mănăstirea Varatic* - Tradiție, continuitate și înnoire, Ed. Paideia, 2015.
- **Gîrboviceanu, P. J.:** *„Mănăstirea Varaticul*”, în: *BORom* XXIV (1900), 5 (aug.), pp.444-447.
- **Gonța, Alexandru I.:** *„O nouă ctitorie necunoscută a lui Alexandru Lăpușneanul: Mănăstirea de peste Vale de la Vânătorii Bistriței*”, în: *MitrMold* XLII (1966), 3-4, p. 178-191. Mănăstirea de peste Vale de la *Vânătorii Bistriței* a fost o mănăstire de călugărițe, cu hramul *Schimbarea la Față*, cunoscută și sub numele *„din jos de Piatra*”, *„de sub Munte*”, *„de la Vânători*” - așa cum apare cel mai des

în documente. Ctitorită de Alexandru Lăpușneanu pe locul ales de Malocui, vornicul de gloate, lăcașul a fost dăruit satului Dănești de pe Cracău în 1560.

În luna mai a anului 1600, Mănăstirea a fost prădată și devastată de oștile ungurești venite cu domnul Mihai Viteazul, după care a fost rezidită de Ieremia Movilă. În 1807 a trecut sub administrarea lui Iosif, Pusnicul de la Varatic. Din documente, această mănăstire este cunoscută între anii 1560-1848, după care a intrat în anonimat.

- **Greceanu, C.:** „*Reorganizarea vieții în mănăstiri*", în: *BORom* LXX (1952), 9-10, p. 572-573. Este reprodus un capitol referitor la viața din mănăstiri din raportul general anual al secției administrative bisericești din Sfânta Episcopie a Romanului și Hușilor pe anul 1951. În acest capitol sunt amintite, printre altele și atelierele meșteșugărești de la mănăstirile: Adam, Varatic, Războieni și Țigănești.
- **Ioniță, Alexandru M.:** „*Episcopul dr. Partenie Ciopron*", în *BORom* XCVIII (1980), 9-10, p. 939-940. Panegiricul dedicat P.S. Partenie debutează cu o scurtă biografie în care se amintește că s-a născut la 1896 în Păltinișul Botoșanilor având din botez numele de Petre. După terminarea școlii primare din sat absolvă Școala de cântăreți bisericești din Iași fiind apoi încorporat și trimis pe frontul de la Oituz-Mărășești unde va fi și rănit în luptă pe 29 iulie 1917. Intră după aceea în obștea mănăstirii Slatina iar în 1929 absolvă Seminarul „Veniamin Costachi" din Iași. Va continua studiile universitare și doctorale la Cernăuți. În 1937 a fost ales episcop al armatei cu reședința la Alba Iulia și va rămâne în funcție până în 1948 când, datorită comuniștilor postul i se desființează, devenind apoi director și profesor la Seminarul de la Neamț și egumen al Mănăstirii Sf. Ioan cel Nou, din Suceava. La 18 februarie 1962 a fost înscăunat ca episcop titular de Roman. După pensionarea din 1978

se retrage la Mănăstirea Varatic unde va și deceda la 28 iulie 1980 în brațele arhimandritului Bartolomeu Anania!

- **Irineu, Mihălcescu, mitropolit:** „*Ridicarea Schitului Ciungi de la Mănăstirea Varatic – Apel*”, în: *MitrMold* XXI (1945), 7-8, p. 15-16. În articol se face un apel pentru ajutor material în vederea continuării lucrărilor la acest nou lăcaș monahal.
- **Isai, Daniel:** „*Implicarea monahismului din Moldova în alinarea suferinței din perioada Primului Război Mondial (1916-1918)”*, în: *TV* XIII (2003), 7-12, p. 236-251. O activitate intensă pentru sprijinirea efortului de război din această perioadă a avut-o mitropolitul Pimen Georgescu, cel care a patronat câteva concerte la *Teatrul Național* pentru a strânge fonduri și a redactat o pastorală, prin care i-a chemat pe viețuitorii de la mănăstirile Neamț, Secu, Varatic, Agapia, Cetățuia, Agafton și Durău la instruire medicală.
- **Ivan, Ioan:** „*Un pomelnic triptic al fostei mănăstiri de maici de la Topolița – județul Neamț”,* în: *TV* IV (1994), 5-7, p. 200-203. Se face o scurtă descriere a pomelnicului *Mănăstirii Topolița*, ce datează din 1748, rescris la 1840, care cuprinde și o descriere a persoanele menționate. Sunt amintite schimonahiile ce au fost starețe la Varatic.
- **Lascăr, D. econ.:** „*În congediu - Posițiunea Monastirea Neamțului”* (urmare), în: *Revista societății clerului argeșian „Frăția”* II (1901), 11, p. 7-8. O prezentare a Mănăstirii Neamț, care cuprinde 10-11 biserici paraclise împreună cu schiturile aferente. Se face descrierea geografică a zonei amintindu-se de mănăstirile: *Varatic, Agapia, Secu, Sihăstria, Procov, Râșca,* de „punctul” Petru Vodă, de Ceahlău și de Bistrița. Prințul Ferdinand și prințesa Maria au zidit în zonă un castel princiar.
- **M. P.:** „*Șapte biserici cu averea lor proprie.*”, în: *BORom* XXVIII (1904-1905), 3, p. 312-320. La începutul articolului se

menționează beneficiile legii pentru înființarea și organizarea „*Casei Bisericii*”. Prin „*Casa Bisericii*” mai multe mănăstiri erau la 1904 în curs de restaurare: Agapia, Stavropoleos, Snagov, Varatic, Zlătari, Mitropolia din București etc. După aceea se prezintă o dare de seamă asupra lucrării „*Șapte biserici*”, care a apărut sub îngrijirea „*Casei Bisericii*”. Autorul descrie această lucrare și reproduce prefața ei care a fost realizată de Petru Gârboviceanu. Lucrarea conține note asupra șapte biserici cu averea lor proprie: din București – Sfântul Spiridon Nou, Sfânta Vineri - Herească, Slobozia, Sfântul Ilie, Crețulescu și din Craiova – Sfântul Ilie. În finalul articolului este prezentată nota asupra bisericii *Sfântul Spiridon Nou* – a fost începută de Scarlat Ghica, în 1766 și terminată de fiul său Alexandru Scarlat Ghica la 30 septembrie 1768; între anii 1852-1858 a fost rezidită, în 1860 a fost sfințită. Se prezintă și câteva date referitoare la averea acestui sfânt lăcaș.

- **Niță, Nazaria, stavrf.:** „*Întemeierea unei obști. Scrisoarea Starețului Velicikovski către Maica Nazaria de la Ceahlău”,* în: *TV* VII (1997), 7-12, p. 161-170. Sunt aduse precizări despre strămutarea maicilor de la Gura Carpănului, de lângă Neamț, la Durău și despre întemeierea *Mănăstirii Varatic*. Este reprodus și textul răspunsului maicii Nazaria de la Ceahlău.

- **Niță, Nazaria, stavrf.:** „*Cuviosul duhovnic, ieroschimonahul Iosif, Pusnicul de la Mănăstirea Varatic*”, în: *MitrMold* LXIV (1988), 6, p. 94-103. Articol ce cuprinde date biografice, apărut la 160 de ani de la trecerea către Domnul, în 1828, a ieroschimonahul Iosif. Se pare că acesta s-a născut în preajma anilor 1745-1750 și a fost pustnic în zona Neamțului, autoarea amintind legăturile sale cu mai multe mănăstiri și cu monahi precum Paisie Velicicovschi. De asemenea, este evocată activitatea desfășurată ca duhovnic la Mănăstirea Varatic.

- **Păcurariu, Mircea:** *„Arhiereul Valerian Ștefănescu”*, în: *MitrMold* XXXV (1959), 7-8, p. 487-491. Din reperele biografice despre arhiereul Melchisedec Ștefănescu al Romanului aflăm că a avut doi frați: arhiereul Valerian și arhimandritul Ieronim și două surori - Evghenia, stareță la *Mănăstirea Varatic* și maica Suzana, stareță la Mănăstirea Războieni. Alte date consemnează momentul când acesta este ales ca arhiereu, locotenent al eparhiei Buzăului, în noiembrie 1879. A fost ales membru în comisia sinodală pentru cercetarea cărților de cult. Se prezintă cărțile la a căror revizuire a participat și el.
- **Popovici, Gh.:** protoereu econom, *„Cuvântare la moartea Cuvioasei Olimpiada Gane din Sf. M-re Varatic”*, în: *Calea Vieței*, p. 22-24. Articolul redă cuvântarea protoiereului Popovici de la Sf. Mănăstire Varatic, în ziua de 22 ianuarie 1904, la decesul maicii Olimpiada Gane. Născută în Roman, în 1831, a fost adusă la Mănăstirea Varatic la 6 ani și încredințată mătușii sale, maica Savastia Gane. Îmbrățișând schima monahală la 15 august 1849, va acorda ajutor răniților din Războiul pentru Independență în 1877. Pentru această faptă a fost decorată, cu crucea comemorativă *„Elisabeta”*.
- **Rădulescu-Niger, N.:** *„La mănăstiri”*, în : *Calea Vieței*, p. 162-165. Autorul descrie viața trăită în mănăstire din perspectiva mireanului, amintind de Mănăstirile Agapia, Varatic și Neamț-Secu.
- **Scriban, I., arhim**.: *„Cuvântarea Mitropolitului Primat Miron rostită la Mănăstirea Varatic, 7 august 1922”*, în: *BORom* XL (1921-1922), 12, p. 931-934. Cuvântare rostită cu prilejul unei vizite pe care mitropolitul Miron Cristea a făcut-o în județul Neamț, ce se referă la datoriile pe care trebuie să le îndeplinească atât monahii cât și monahiile față de Dumnezeu și față de oameni. Iuliu Scriban a fost una dintre remarcabilele personalități ale Varaticului.

- **Scriban, arhim**.: *„Știri. «Ce este în stare să lucreze o maică»”*, în: *BORom* XLII (1924), 10, p. 638**.** În casa părintelui arhimandrit Pangratie Sidorovici de la Mănăstirea Sfântul Ioan cel Nou de la Suceava se găsește o icoană a Sfântului Ioan cel Nou, țesută cu opt culori de către maica Pulheria Andrieș din *Mănăstirea Varatic*, ucenică a maicii Agapia Ghițescu.
- **Scriban**, **arhim**.: *„Știri. Maicile de la Varatic pentru studenți”*, în: *BORom* XLVI (1928), 3, p**.** 284. Maica Pamfilia Ciolac, din Mănăstirea Varatic, a trimis 200 de lei ziarului *„Libertatea”* ca *„dar pentru studenții care luptă pentru legea strămoșească”.*
- **Scriban, arhim**.: *,,Noua stareță a Varaticului*” (Maria Stavrică - n. n.) , în : *BORom* XLIX (1931), 11 (nov.), p. 766/.
- † **T. S.:** *„Note bibliografice. Bulat T. G., «Din Documentele Mănăstirii Varatic»* în *Arhivele Basarabiei* VII”, 1935, p. 89-98”, în: *BORom* LIII (1935), 5-6, p. 316. Recenzie. Din zece documente prezentate, două se referă la averea Mănăstirii Varatic.
- † **T., S.:** *„Note bibliografice, Mătase C., Pr., «Icoane de demult»* în «*Convorbiri Literare*» LXVII (1934), p. 808-815**,** ”*Recenzie*”, în: *BORom* LII (1934), 9-10, p. 814. Date despre fostul schit de călugărițe *Vânătorii Pietrii* de pe Valea Bistriței. De aici a plecat Olimpiada, cea care a întemeiat Varaticul. Printre ctitorii *Schitului Vânătorii* Pietrii îi avem pe domnul Petru Șchiopul și pe mitropolitul Gheorghe Movilă. Pomelnicul original se păstrează. În actuala biserică de sat se păstrează resturi de icoane din vechea biserică. Unele icoane din anii 1613-1614 sunt semnate de călugărițele: Ștefaniada, Salomia și Doroteea, fapt care îl face pe autor să creadă că aici a existat o școală de pictură.
- **Teodoru, E.:** *,,Raport privind viața monahală la Mănăstirea Varatic – Neamț”*, în: *BORom* XXVIII (1904), 2,(mai), pp. 234-240/.

Fotografii

- Revista **Biserica Ortodoxă Română**: *Mănăstirile Varatic - Neamț* / An XL (1921), 3 (dec.), p.237;
- **Biblioteca Națională a României** deține o fotografie cu dimensiunile 21,1 cm X 15,8 cm, realizată de Carol Szatmari (1812 - 1887), purtând numele de catalog *„Mănăstirea Varatic”,* Inv. 73698, dar care pe verso menționează: *„M-rea Bistrița*” (!)

Lucrări de licență

- Galeș S. Simona , Universitatea *„Ștefan cel Mare”* - Suceava, Catedra de Istorie și Relații Internaționale, sesiunea iunie 2009, Lucrare de licență, *„Mănăstirea Varatic – Studiu Monografic ”*, îndrumător: Conf. Univ. Dr. M. Lazăr.

Surse internet

1. CreștinOrtodox.ro - *„Agapia - Mănăstirea dragostei creștine"*
2. Lista monumentelor istorice din județul Neamț din anul 2015
3. Neamt.ro - Istoricul Mănăstirii Varatic
4. Pr. Ilie Gheorghiță: *„Mănăstirea Varatec"*, în vol. Mitropolia Moldovei și Sucevei - *„Monumente istorice bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei"* (Ed. Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1974)
5. Ingrid Ciofoaia: *„Slujbă de canonizare la Mănăstirea Varatic"*, în „Evenimentul" din 18 august 2008
6. N.A. Bogdan: *„Orașul Iași (monografie istorică și socială)"* (1913; reeditată la Ed. Tehnopress, Iași, 2004)

7. Raluca Brodner: *,,Mănăstirea cu trei altare din Ținutul Zimbrului"*, în ,,Ziarul Lumina" din 25 aprilie 2010

8. Adrian Nicolae Petcu: *,,Mănăstirea Varatic la 1900"*, în "Ziarul Lumina" din 22 februarie 2011

9. Ciprian Bâra: *,,Stareța Nazaria Niță a fost pomenită la Varatic"*, în "Ziarul Lumina" din 20 octombrie 2008

10. Basilica, 5 iunie 2008: *,,La Mănăstirea Neamț va avea loc proclamarea solemnă a canonizării a 9 sfinți nemțeni"*

11. Ion Mitican: *,,Ne întîlnim cu Veronica Micle și distinșii ei contemporani"* (Ed. Tehnopress, Iași, 2005)

12. Preot militar Cătălin Simion: *,,Episcopia militară, episcopi militari"*, în ,,Crai nou", nr. 3957, 7 iulie 2005

13. Arhim. Timotei Aioanei: *,,Amintirile unui peregrin, la sorocul de 40 de zile"*, în ,,Ziarul Lumina" din 10 martie 2011

14. Oana Nistor: *,,Mitropolitul Bartolomeu a plecat la Domnul"*, în ,,Ziarul Lumina" din 1 februarie 2011

15. Oana Nistor: *,,11 ani în oaza spirituală de la Varatic"*, în ,,Ziarul Lumina" din 3 februarie 2011

16. Cristian Curte: *,,Maica Benedicta Dumitrescu Bușulenga despre „aroma" Varaticului"*, în ,,Lumea Monahilor", anul II, nr. 11 (17), noiembrie 2008

17. Wilhelm de Kotzebue: „Mănăstirea Tomnatica (Varatic)", în *Din Moldova. Tablouri și schițe din anul 1850*, Institutul de Arte Grafice Ath. D. Gheorghiu, Iași, 1944

18. Dimitrie Bolintineanu: *,,Călătorii în Moldova"*, în volumul *Călătorii*, Editura pentru Literatură, București, 1968, vol. II,

19. Ion Creangă: *Amintiri din copilărie*, în volumul *Povești, amintiri, povestiri*, Editura Minerva, București, 1980

20. Calistrat Hogaș: „De la Varatic la Săcu", în volumul *Pe drumuri de munte*, Editura Minerva, București, 1988

21. T.G. Bulat: *„Întemeierea mănăstirii Varatic. Câteva momente, 1803-1845"* (Chișinău, 1931), în *„Luminătorul*", anul LXIV (1931), nr. 21-23, p. 1109-1116, 1170-1177, 1245-1251

22. T.G. Bulat: *„Documentele mănăstirii Varatic (1497-1836)"* (Chișinău, 1936), 242 p., extras din *„Arhivele Basarabiei*", 1933-1936

23. T.G. Bulat: *„Daniile domniței Safta Brîncoveanu mănăstirii Varatic"*, în *„Universul"*, 1937, nr. 286 și 293

24. Gh. Chiper-Dinograncea: *„Mănăstirea Varatec"*, în *„Mitropolia Moldovei și Sucevei",* anul XXXIV (1958), nr. 7-8, p. 611-616

25. I. Constantinescu: *„România de la A la Z. Dicționar turistic"* (Ed. Stadion, București, 1970), p. 416

26. G.A. Delamuncel: *„Din trecutul Varaticului. Scurte notițe informative"*, în "*Neamul românesc",* 22 și 23 iulie 1922

27. D. Gusti: *„Varaticul"*, în *„Almanah de învățătură și petrecere pe anul 1848*", p. 12-29

28. Epistimia Hagiu: *„Istoria formării mănăstirii Varaticul"* (Iași, 1863), p. 22

29. Wilhelm de Kotzebue: *„Mănăstirea Tomnatică"*, în *„Din Moldova. Descrieri și schițe"* (București, 1884), p. 36-56

30. Vasile Lupea Transilvano Kuciudianul: *„Talpa sau începutul monastirii Varaticul; spre vicinica cunoștință s-au alcătuit la anul de la întruparea Domnului Hristos 1834"* (Iași, 1863), p. 96

31. M. Popescu: *„Mănăstirea Varatic"*, în *„Adevărul literar și artistic*", anul IX (1930), s. II, nr. 482, 2 martie 1930, p. 6

32. Evghenie Ungureanu-Zenaida Racliș: *„Istoria mănăstirii Varatic culeasă de către ..."* (*Mănăstirea Neamțu*, 1932), p. 88

X. Mihai Eminescu și viața monahală

- ALEXE, ȘTEFAN: *Mănăstirea Varatic*. BOR, 1988, nr. 9–10, sept.–oct., p. 156–164 (Recenzii). În cadrul comentariilor despre capitolul *Bogat tezaur de cultură și artă*, se fac referiri și la legăturile Veronicăi Micle și ale lui Mihai Eminescu cu *Mănăstirea Varatic;* este evidențiat și rolul Maicii Stareţe Nazaria Niță în polarizarea prezenţelor literare la *Varatic*.
- BABA, IOAN: *Putna – un liant de aur printre veacuri. „Lumina”*, Panciova, 2004, nr. 4-5, p. 55-62 (*Tezaur. Ștefan cel Mare și Sfânt – 500 de ani*). Reportaj, în care se evocă legăturile lui MIHAI EMINESCU cu Mănăstirea Putna (e vorba de celebra Serbare din 1871), perpetuate simbolic și prin bustul poetului, lucrat de Oscar Han.
- BAHRIN, ILIE: *„De-a pururea aproape vei fi...”*. CL-B, 1971, nr. 3 031, 17 ian., p. 2 (*Clopotul literar-artistic*). Scurtă metaforă despre cele trei morminte: al lui MIHAI EMINESCU, la Bellu; al Veronicăi Micle, la *Varatic*; al lui Ion Creangă, la Eternitata, în Iași.
- BĂLAȘA, D.: *Marele atentat împotriva lui Eminescu. „Luceafărul la Florești”*, Florești-Gorj, 1990, nr. 7, 15 ian., p. 12-13. 500
- CÂRLAN, NICOLAE: *Triptic eminescian: Suceava, Ștefan cel Mare și Sfânt, Mănăstirea Putna*. Suceava, Lidana, 2005. 64 p. cu ilustr. Simboluri naţionale și culturale.
- CIOCULESCU, ȘERBAN: *Caragialiana*. București, *Edit. Eminescu*, 1987, 509 p. (*Biblioteca Eminescu*).; fragment dintr-o scrisoare adresată de Eminescu lui Al. Vlahuță – 26 ianuarie 1887 de

• CUBLEȘAN, CONSTANTIN: *Poezia era aici*. TR-C, 1970, nr. 4, 22 ian., p. 4. În drumul de la *Agapia la Varatic*, autorul simte prezența lui Eminescu în natura înconjurătoare.

• CUNESCU, GHEORGHE: *Pe urmele lui Gala Galaction.* București, *Edit. Sport–Turism,* 1982, 268 p., 23 f. ilustr. Cap. *Pe meleaguri eminesciene și mai departe...* în care sunt menționate treceri ale lui MIHAI EMINESCU prin Copou, Dumbrăveni, *Mănăstirea Agafton*, 115–119; Eminescu este menționat pe parcursul lucrări.

• DIMITRIU, ȘTEFAN: *Cenaclu de dramaturgie „Pe Varatic în sus"* de Ion Nicolescu. TTR-B, 1988, nr. 7, iul., p. 87–89.

• EMINESCU, M.: *Planul mănăstirii Putna* (*Cu semnătura poetului*). ATN-B, 1984, nr. 6, iun. p. III

• FLAIȘER, MARIANA: *Fascinația versului eminescian*. *„Cronica"*, Iași, 1999, nr. 2, febr., p. 11 (*Eminescu sau dimensiunea românească a Ființei)*. Exercitată asupra unor traducători și poeți străini. Semnalează poezia *Stella del Uomo*, apărută în vol. de versuri *Sconfessioni* al italianului Livio Berardo (Verzuolo, 1971), poezie inspirată de *Luceafărul* eminescian și purtând mențiunea finală: *„Varatic, presso la tomba di Veronica Micle".*
la *Mănăstirea Neamțului,* în care poetul cere adresa lui I. L. Caragiale pentru a relua cu el corespondența – ms. 4 850, fila 50, 373.

• LARI, LEONIDA: *Adevăratul Eminescu. „Apă vie. Almanahul tuturor românilor*", Timișoara, 2000, p. 12-13 cu: Ultima fotografie la *Mănăstirea Neamțului* [apocrifă]. Nebunia și moartea poetului au făcut parte dintr-un *„plan"* al *„distrugerii organizate"* a acestuia.

• MACARIE, VICTOR: *Eminescu și monumentele naturii.* CR-I, 1986, nr. 24, 13 iun., p. 6 cu ilustr. *Teiul lui Eminescu, Plopii fără soț, Codrii de aramă (Varatic), Pădurea de argint (Neamț), Izvorul lui*

Eminescu (Cișmigiu) și numele poetului, scris cu 10 000 de brazi în 1939, pe vârful Comja (Maramureș), de către ostașii Diviziei 20 Târgu Mureș conduși de generalul Georgescu–Pion, toate sunt monumente ale naturii legate de Eminescu.

• MILOȘ, P.C.: *Istoricul zilei. DAC-T,* 1939, nr. 13, 4 aug., p. 11 (*Informațiuni*); A.C.: *Alte aspecte de la Mănăstirea Varatic*, II. OP-I, 1939, nr. 8 733, p. 1–2

• MOISESCU, GHEORGHE: *Mănăstirea Putna la 500 de ani de la întemeiere, 1466–1966. Das Kloster Putna 500 jahre seit der Gründung 1466–1966*. Viena, Edit. Parohiei Ortodoxe Române din Viena, 1966, 95 p. cu ilustr. MIHAI EMINESCU și I. Slavici hotărăsc la Viena ținerea *Congresului de la Putna* cu prilejul hramului din 15 aug. 1871, 7, 48.

• MORARIU, LECA: *Bucovina turistică.* Cernăuți, Tip. Glasul Bucovinei, 1943, 19 p. cu ilustr. (Institutul Cernăuți, anul VI, 1943, nr. 30). Menționează o mărturie a lui Mihail Sadoveanu conform căreia Eminescu a trecut și pe la Mănăstirea Vatra Moldoviței, unde s-a iscălit pe o pagină a unui vechi ceaslov, 8.

• MOTAȘ, ELENA: *Ce povestește o ragusană despre Țara Mioriței*, [IV]. CU-CL, 1939, nr. 3, 27 iul., p. 40–43. Referiri la Eminescu și Veronica Micle, cu ocazia vizitei la *Mănăstirea Varatic*. Vezi și: CARDAȘ, GH.: *Veronica Micle*. ALB-B(1), 1939, nr. 29, 4 aug., p. 461 (*Înțelepciunea poporului*);

• NĂSTASE, VIOREL: *„S-a închinat Eminescu la Florești? „Luceafărul la Florești*", Florești-Gorj, 2001, nr. 51, 15 iun., p. 9-10. A intrat sau nu MIHAI EMINESCU în biserica din Florești, ctitorie a lui Barbu Bălcescu, în timpul șederii sale la conacul lui Nicolae Mandrea?

• PASCU, PETRE: *Eminescu în mărturii orale. [Amintirile călugăriței Epraxia Diaconescu, 107 ani]*. TR-S, 1989, nr. 21–22 și 23–24, 1–15 iun., p. 4 (*Centenar Eminescu*).

• PELMUȘ, CONSTANTIN: *Eminescu la Varatic. GL*, 1964, nr. 23, 4 iun., p. 4–5. Mărturii culese de la maicile *Mănăstirii Varatic,* despre câteva vacanţe petrecute de poet la mănăstire, în perioada ieșeană. Vezi și: PASCU, PETRE: *Eminescu în mărturii orale.* [*Amintirile călugăriței Epraxia Diaconescu,* 107 ani]. TR-S, 1989, nr. 21–22 și 23–24, 1–15 iun., p. 4 (*Centenar Eminescu*).

• PELMUȘ, CONSTANTIN: *Eminescu la Varatic.* GL, 1964, nr. 23, 4 iun., p. 4–5. Mărturii culese de la maicile *Mănăstirii Varatic*, despre câteva vacanţe petrecute de poet la mănăstire, în perioada ieșeană.

• PRISNEA, CONSTANTIN: *Catedrala scufundată.* Bucureşti, *Edit. pentru Literatură,* 1968, 208 p. În cadrul capitolului *Mănăstirea de la Putna,* se rememorează *Serbarea de la Putna* din 1871, la care Eminescu a avut un rol important,

• SCOROBETE, ION: *Seara la Varatic. Lui Mihai Eminescu.* [Versuri]. „*Plai românesc*", Cernăuți, 1993, nr. 2, 22 ian., p. 5 (*Dacă avem sau nu dreptate, Eminescu să ne judece!*).

• SILVESTRI, ARTUR: *Arheologia unei ore*: *1886, de Sfinții Voievozi, Eminescu la Mănăstirea Neamț*. Bucureşti, Carpathia Press, 2003, 16 p.

• STINO, AUREL GEORGE: *Grădina liniștii. Amintiri și scrisori.* Iași, *Junimea*, 1974, 183 p. cu ilustr. T.V. Ștefanelli prieten cu Eminescu, 9, 17; MIHAI EMINESCU, alături de I. Creangă și V. Micle, personaje ale romanului lui E. Lovinescu, *Bălăuca*, 28

Eminescu a fost oaspetele stareţului Neofit Arbore, *la Mănăstirea Neamţ*, 95; MIHAI EMINESCU, menţionat pe parcursul lucrării.

- THEODORESCU, BARBU: *Nicolae Iorga.* Bucureşti, Edit. Tineretului, 1968, 379 p. cu facs. şi 16 f. ilustr. (*Oameni de seamă*). vorbind despre *Varatic,* în lucrarea *Drumuri şi oraşe din România,* N. Iorga face referiri la dragostea lui Mihai Eminescu pentru Veronica Micle, p.187.
- TOMOZEI, GHEORGHE: *Dintr-un ceaslov*. *„Literatorul*", Buc., 1991, nr. 11, 15 nov., p. 7 (Grafitti). Marginalii biografice, pornind de la internarea lui MIHAI EMINESCU în *„ospiciul de alienaţi*" *de la Mănăstirea Neamţ*, pe baza *„unei însemnări pe un ceaslov al unui duhovnic"* (cf. Paul Miron: Logos semanticos, Freiburg, 1981).
- TOMOZEI, GHEORGHE: *Patruzeci şi şase poezii de dragoste.* Bucureşti, Edit. Tineretului, 1967, 105 p. Poezia *Varatic,* dedicată lui Mihai Eminescu şi Veronicăi Micle, 39–40.
- TUDOR ANTON, EUGENIA: *Exerciţii de supravieţuire. Jurnal* 1962. *„Contrapunct*", Buc., 1995, nr. 7, iul., p. 14. Cu prilejul unei vacanţe la Varatic, îi evocă pe MIHAI EMINESCU şi Veronica Micle. Îşi menţionează propria teză de licenţă: *Rădăcinile folclorice ale poeziei lui Eminescu* şi citează, însoţindu-le de scurte aprecieri, din proverbele populare culese de acesta.
- ŢICLĂU, MIHAI: *Reculegere sub semnul lui Eminescu. „Cronica"*, Iaşi, 1990, nr. 6, 9 febr., p. 5. Vizita unei delegaţii de scriitori din Chişinău la Iaşi şi participarea lor la: un simpozion *„Eminescu"* organizat de Sindicatul cadrelor didactice; un recital de cântece pe versuri de MIHAI EMINESCU; un parastas la *Mănăstirea Agapia*, în memoria lui Ştefan cel Mare, Veronica Micle şi Mihai Eminescu.
- XXX: *,,Monumentul „Eminescu*" *din curtea Mănăstirii Sucevița. „Dacia literară*", Iași, 1993, nr. 8, p. 17.

- * * *: *Mănăstirea Varatic*. Tipărită cu binecuvântarea Înalt prea Sfinţitului Teoctist. Iaşi, Edit. Mitropolia Moldovei şi Sucevei, 1986, 274 p. cu ilustr. Capitolul *Bogat tezaur de cultură şi artă – Varaticul şi literatura,* redactat de Arhimandritul Bartolomeu Valeriu Anania, cuprinde date şi amintiri despre Veronica Micle şi legăturile ei cu Mihai Eminescu, p. 166–168.
- * * *: *Eminesciana*. CONT, 1988, nr. 24, 10 iun., p. 14 (*Realitatea ştiinţifică, literară şi artistică ilustrată. Tur de orizont)*. În cadrul Cenaclului de dramaturgie al revistei *„Teatrul",* actori ai Teatrului Giuleşti au citit piesa lui Ion Nicolescu, *Pe Varatic în sus*, care-l are ca protagonist pe MIHAI EMINESCU, alături de care *„apar*" Veronica Micle, I.L. Caragiale, T. Maiorescu, Carol I, Carmen Sylva. Regia: Tudor Mărăscu.

XI. Varaticul în corespondența dintre Mihai Eminescu și Veronica Micle

La 50 de zile de la stingerea *Luceafărului*, Veronica Micle, retrasă la *Mănăstirea Varatic*, pleca spre ceruri, astfel sfârșind o viață zbuciumată, o iubire fără speranță.

Așa se face că, aici, la Varatic, își doarme somnul de veci muza lui Eminescu. De aceea, ne-am propus să zăbovim o clipă asupra vieții acesteia.

Mama Veronicăi, născăudeanca Ana Câmpeanu, rămasă văduvă, s-a mutat din Transilvania la Tg. Neamț, într-o casă ce a aparținut inițial *Mănăstirii Neamț,* apoi la Iași, începând cu anul 1853.

Această locuință primitoare, construită la 1834, cu destinația inițială de mitoc și școală de călugări, construită pe *Ulița Mare*, la capătul Târgului despre *Cetatea Neamț,* în fața *Școlii Grigore Ghica Vodă* și a *Spitalului Tg. Neamț*, adăpostind astăzi un admirabil muzeu purtând numele poetei, a fost cumpărată la data de 10 august 1850 de văduva rămasă să-și crească singură fetele, fiind apoi oferită, potrivit obiceiurilor vremii, ca dar de zestre fiicei sale,Veronica, la căsătoria cu profesorul Ștefan Micle.

Îndrăgostită de farmecul locurilor și atașându-se regulilor vieții de obște a acestei pline de serenitate ctitorii duhovnicești, poposind aici în mod frecvent, Veronica Micle ia hotărârea firească, venită dintr-o chemare lăuntrică, de a-și petrece ultima parte a vieții printre monahiile în mijlocul cărora se simțea ocrotită și înțeleasă, departe de lumea clevetitoare.

În toamna anului 1886, pentru a chezăși legătura sa cu obștea ce o primea cu înțelegere, mult năpăstuita poetă donează casa pe care o stăpânea, cu acareturile și mobilele din interior spre trebuința maicilor din *Mănăstirea Varatic*.

Reproducem mai jos Actul de Donație, din care aflăm că Veronica Micle își declară domiciliul la Mănăstirea Varatic, că voința sa este de a dona, cu toată inima și cu drag, casa sa din acest oraș în folosința Mănăstirii Varatic, ca mitoc pentru maicile care vin la Tg. Neamț, la spital, bolnave, sau pentru treburi gospodărești.

Precizează o singură dorință: ,,Iar pe peretele casei să fie afișată o placă de marmoră pe care va fi scris pentru pomenire de generația actuală și viitoare

«Casa Veronica Micle».”

Casa poetei Veronica Micle înainte de restaurare

Casa memorială *Veronica Micle*, Târgu Neamț, 2010

Act de Danie

,,Eu, subsemnata Doamnă Veronica Micle, cu domiciliul în Mănăstirea Varatic, donez, de a mea bunăvoie, Sf. Mănăstiri Varatic casa mea, mobilată cu toate atenansele, situată în Tg. Neamț, pe Ulița Mare, vizavi de școala no. 1 de băieți, Grigore Ghica Vodă și Spitalul Tg. Neamț. Casa o am proprietatea mea, ca zestre și moștenire de la defuncții mei părinți; deci dragostea mea este că dau cu toată inima și cu drag, casa mea în stăpânirea Mănăstirii Varatic, pentru a se instala în casă mitoc pentru primirea maicilor, care vin la spital, bolnave, și au nevoie de îngrijirea doctorului, și a celor care vin la oraș pentru a-și târgui. Iar pe peretele casei să fie afișat o placă de marmoră pe care va fi scris pentru pomenire de generația actuală și viitoare

Semnat proprie de mine, Veronica Micle.

Făcut la ***Mănăstirea Varatic, anul 1886, octombrie 12"***

Într-adevăr, pentru a păstra în amintire prezența poetei pe aceste meleaguri nemțene, îndeplinind dorința testamentară a Veronicăi Micle, N. Iorga dispunea în 1939, cu o întârziere nemotivată, postarea unei plăci comemorative, beneficiind de generoasa contribuție a unor binefăcători năsăudeni, casa fiind declarată monument istoric, încă din anul 1934.

Peste doar câțiva ani, casa este vândută de mănăstire unui locuitor nemțean, care construiește în curte un nou imobil, alături de casa Veronicăi.

În anul 1948, preotul C. Matasă, figură cunoscută a vieții spirituale de pe aceste meleaguri, în calitatea sa de delegat al *Comisiei Monumentelor Istorice* din județ, propunea răscumpărarea de către stat a locuinței ce a aparținut Veronicăi Micle și transformarea ei în muzeu, deoarece casa prezintă interes aparte, mai ales prin aspectul său pitoresc, prin vechime, dar și urmare a consacrării ei ca monument istoric.

„Primăria din Târgu Neamț ar trebui să contribuie și ea cu jumătate din această sumă; odată intrată casa în patrimoniul statului și pentru ca C. M. I. să nu aibă grija ei, s-ar putea conveni cu Mănăstirea Varatic spre a da o maică, care să stea în casă. În acest caz, în camera cea mai mare, să se organizeze un mic muzeu, neavând voie să locuiască nimeni în ea, iar în celelalte două, să poată găzdui maicile de la Varatic când vin la Târgul Neamț în interesul mănăstirii".

Casa a fost preluată de *Muzeul Județean Neamț*, în anul 1982, amenajată în 1984, fiind transformată în *Casă Memorială*, fiind renovată în anul 2010.

La Varatic, Veronica Micle locuia în casa maicii Fevronia Sârboaica (cântăreața Mănăstirii, de la care învățase textul multor priceasne și despre care se spunea că i-ar fi fost mătușă Veronicăi).

Veronica Micle (1850-1889)

Aceasta era însoțită de fiicele sale minore, alteori venea împreună cu Ștefan Micle.

Aflată la mănăstire, muza lui Eminescu era văzută adesea pășind pe ulițele Varaticului, alteori cutreiera tăcută împrejurimile, seara se întâlnea cu monahiile.

Poeta își dă duhul la 3 august 1889, la ora 11 noaptea, cum se consemnează în certificatul de deces. Părintele Bartolomeu Valeriu Anania spune: *„Avem motive să credem că viețuitoarele Varaticului – sau cel puțin imensa lor majoritate – ignorau drama sentimentală a Veronicăi Micle în legătură cu Eminescu”*, sugerând faptul că ipoteza sinuciderii era susținută mai ales de medii ce nu cunoscuseră sfârșitul Veronicăi Micle. Epitaful de pe crucea poetei nefericite a născut un mare semn de întrebare printre măicuțele de la Varatic, nefiind conform cu preceptele religioase *(„Și pulbere țărână din/ tine se alege/ Căci asta e a lumii/ nestrămutată lege/ Nimicul te aduce/ nimicul te reia/ Nimic din tine-n urmă/ nu va rămânea/ Veronica Micle/ 4.VIII. 1889*”).

Aceste versuri nu corespund concepției religioase a poetei, apărând la mulți ani după decesul acesteia, dând de fapt apă la moară acelora care acreditau ideea sinuciderii din cauza decepției în iubire.

Dacă decesul poetei nefericite era urmare a unui suicid, Veronica Micle nu ar fi avut parte de slujbă religioasă după ritual

creștin, precum și de o înmormântare în curtea *Bisericii Sf. Ioan Botezătorul*.

În decursul vremii, decesul tragic al poetei a fost interpretat greșit, de aceea dorim să subliniem încă o dată faptul că moartea acesteia a survenit accidental, luând o doză greșită de medicamente din cele prescrise de medic.

Veronica Micle și-a dat ultima suflare, în rugăciunile maicilor, în preajma prietenilor și medicilor care au discutat cu aceasta, până în ultima clipă a vieții. A zăcut o noapte și o zi, a fost conștientă, vorbind cu doctorii de la Bălțătești și de la Neamț, veniți să o caute. *,,Lume de pe lume a venit să o vadă. Doctorii toți... se mirau cum de-a murit așa*", declara maica Fevronia.

Cei ce au vegheat la căpătâiul muribundei, deci cei mai în măsură să fi cunoscut adevărul, și mai ales, monahia în casa căreia a murit Veronica Micle nu au afirmat nicicând și nicăieri că poeta s-a sinucis, mai ales că aceasta a mai trăit ore bune înainte de a-și fi dat duhul.

Considerând acest subiect lămurit, ne aplecăm în continuare atenția asupra prezenței lui Mihai Eminescu la Varatic, subiect abordat, printre mulți alții și de Mihail Sadoveanu, care a aflat unele detalii de la jurnalistul Felician Batist.

Mai spre zilele noastre, mitropolitul Bartolomeu Anania citează în cartea sa dedicată *,,Mănăstirii Varatic*" faptul că, în urmă cu decenii, în *,,Nopțile unui provincial*" (*Junimea*, Iași, 1983), scriitorul George Bălăiță însemna în caietul său de note și amintiri cele relatate de o călugăriță, care-l cunoscuse pe Eminescu, pe când avea 14 ani, fiind ucenică în Mănăstire.

Aceasta era Epraxia Diaconescu, plecată dintre vii la vârsta de 107 ani, în anul 1967, fostă ucenică a stareței Evghenia Negri, sora lui Costachi Negri.

Maica Epraxia își aduce aminte de vremurile când student fiind, Poetul petrecea câteva zile la mănăstire, unde se plimba pe cărări de pădure, printre poieni, încercând uneori să se măsoare ca forță în concursuri tinerești de ridicare a unor greutăți, la care participa cot la cot cu câțiva colegi mai voinici, dintre care unul era nepotul fostei starețe Evghenia Croitoru. Maica își aducea aminte și de întâlnirile sale cu Veronica, petrecut în căsuța aflată pe atunci în locul unde astăzi se află *Ocolul Silvic Varatic*.

Aflat în vizită la Varatic, singur sau împreună cu colegii, Mihai Eminescu trăgea în gazdă la maica Asinefta, mâncând când la călugărița Ștefanida, în partea dinspre *Biserica Schimbarea la Față,* când, alteori, era invitat la masă la maica Agafia.

Tânărul venit la Varatic era cunoscut ca fiind *,,domnul student*", de aici putem deduce că Eminescu a venit la mănăstirile nemțene în vacanța de vară a anului 1872, fiind posibil să fi continuat aceste vizite și în anii 1874-1876.

Poetul obișnuia să asculte muzică bisericească și de strană la Mănăstirile Agafton, Varatic, Neamț sau Putna.

Casa atribuită maicii Asinefta, aflată astăzi într-o stare avansată de degradare, păstrează legenda prezenței tânărului Mihai Eminescu.

Maica Agafia Străinescu

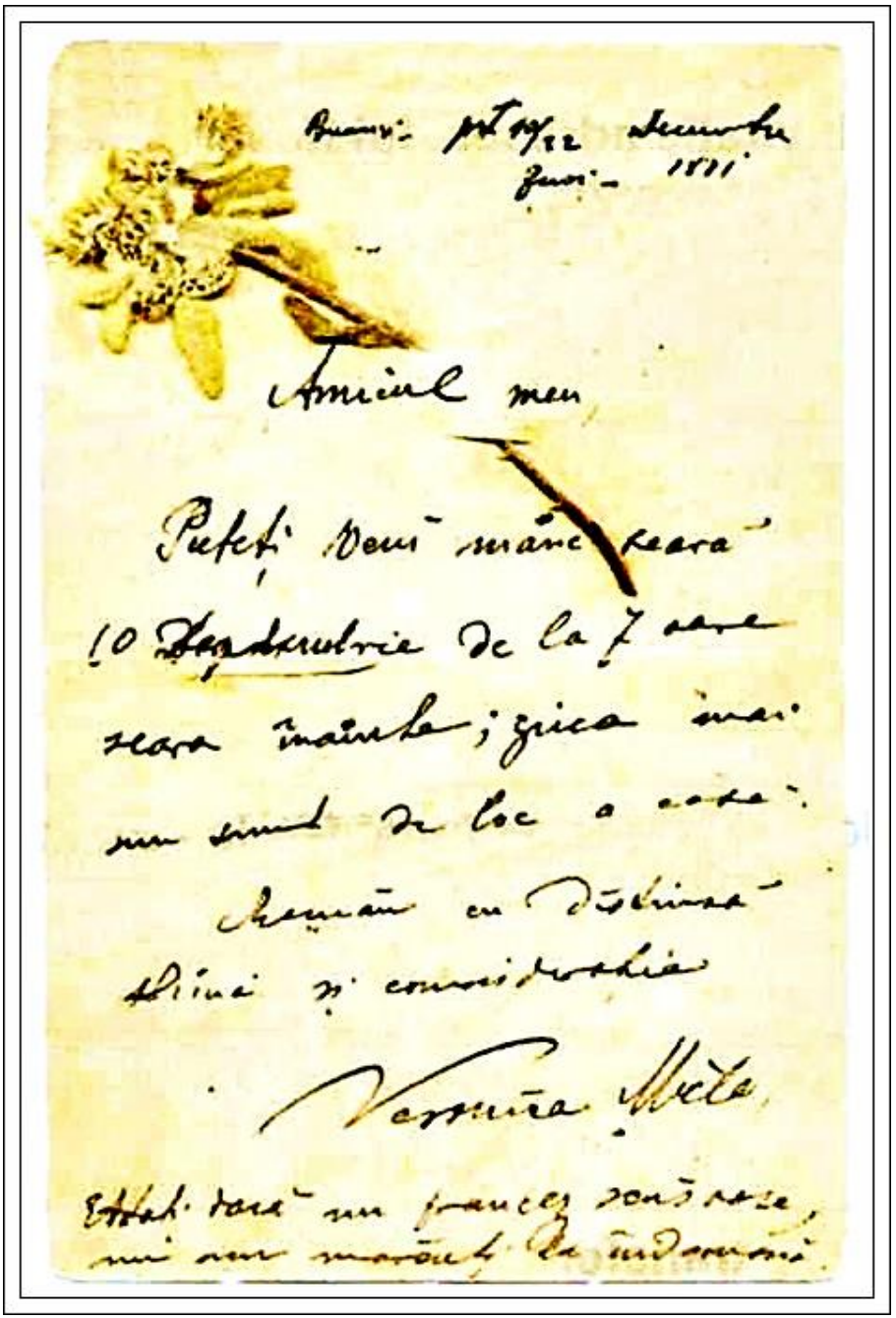

Amicul meu,

Poftește Domnul mâine seara
la 10 Septembrie de la 7 ore
seara înainte; zice însă
nu știu de loc o carte.
Așteptăm cu dorința
Dînsa și consimțământul
Veronica Micle.

Este-adevărat un francez zice,
că am mărgărit de îndrăgostiți.

Scrisoare: Invitație adresată lui Mihai Eminescu de a o vizita pe Veronica Micle în seara zilei următoare. Scrisoarea are inserată o floare de colț presată.

Între documentele Poetului se păstrează o ciornă de scrisoare adresată Veronicăi, datată probabil ianuarie - iunie 1876, în care Mihai Eminescu ne apare ca un suflet chinuit de neliniști, îndoieli și remușcări:

„...eu care pân-a veni în această țară afurisită aveam inimă curată și minte deșteaptă. Nu i-ar putrezi oasele cui au dat ființă acestor țări în care cuvântul nu-i cuvânt, amorul nu-i amor...”

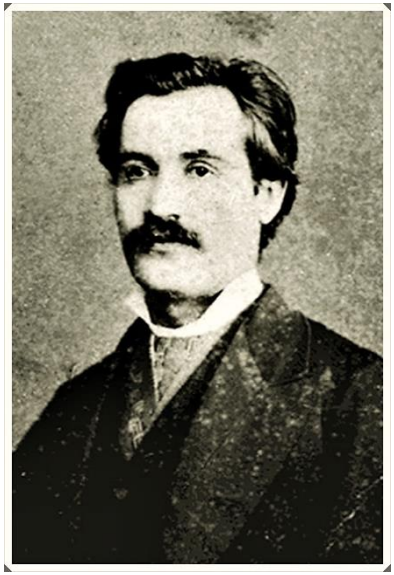

Mihai Eminescu, 1878

Într-o discuție sinceră cu Veronica, ființa iubită îi spune sincer tot ceea ce simte: *„Acum pentru-ntâia dată ai vorbit limpede cu mine”*, spre deosebire de clipele petrecute la mănăstire când aceasta, respectând sacralitatea lăcașului nu îi adresa *„nici un cuvânt, nescriindu-mi nici o literă”.*

Eminescu continuă: *„Cine mă cunoaște, cum m-ai cunoscut d-ta, cine știe, cum știi d-ta, că n-am putut iubi nici pe mumă-mea mai mult decum te-am iubit; că cel mai mic sacrificiu ce binevoiai a mi-l face mai adăogea încă acea iubire, acela va ști cum au trebuit să fiu când am căpătat siguranța că era destul să ieși pân-la Varatic (adică la Piatra) pentru ca să nu mai gândești un moment măcar la mine.”*

Iată dovada prezenței celor doi îndrăgostiți în mirificul și sacrul locaș sacral al Varaticului, de unde Veronica îi adresa scrisori lui Mihai (*mi-ai scris și din Piatra*) spre deosebire de viața citadină, detestată de poet: *„am stat aicea, în acest oraș pe care nu-l pot suferi, pentru a te vedea en société o dată pe săptămână”.*

Fie numele Poetului veșnic venerat și iubirea pentru Veronica Micle mereu în amintirea noastră!

Bibliografie

- Gh. Radu*: ,,Contribuții la istoria județului Neamț", vol. II, Piatra-Neamț, 2009, p. 157;*
- Ing. N. Iosub, *,,Luceafărul*", 14 iunie, 2019, *,,Mihai Eminescu la Mănăstirea Varatic";*
- Augustin Z.N. Pop, *,,Pe urmele Veronicăi Micle"*, Editura Sport - Turism, 1981;
- Bartolomeu Valeriu Anania*, ,,Mănăstirea Varatic", Cap. IV, Varaticul și Literatura, Mitropolia Moldovei și Sucevei, 1986;*
- Augustin Z.N. Pop, „*Pe urmele lui Mihai Eminescu*", Editura Sport - Turism, București, 1978;
- Gh. Dumitroaia (coord.), *,,In memoriam Constantin Matasă",* BMA, X, Piatra-Neamț, 2001, p. 174;
- Bogdan Lupescu, *,,Eminescu la Mănăstirea Varatic*", *,,Formula AS*", nr. 571, 2003;

XII. Vizite princiare la Mănăstirea Varatic

Mănăstirea Varatic a fost întotdeauna gazdă primitoare a unor înalte fețe bisericești și laice.

Dar nu numai înalte fețe bisericești au vrut să cunoască Varaticul. Printre ei, amintim membrii familiei regale din România.

Sosit de doar câteva luni în România, Prințul Carol I face o vizită în Moldova, în august 1866, pentru a cunoaște țara, în cadrul unui prim turneu care a inclus și mănăstirea Varatic. Este însoțit de miniștrii din partea locului, Ghica și Mavrogheni.

Sosind de la Roman, domnitorul vizitează Târgu Neamț, la data de 14/26 august 1866, într-un moment neprielnic: tocmai izbucnise holera, iar județul era afectat nu numai de acest flagel dar și de o secetă cumplită.

În arhiva muzeului din Piatra-Neamț, întemeiat de M. Stamatin, fost profesor și director al Liceului ,,*Petru Rareș*" din localitate, se află un dosar cu actele oficiale ale vizitei efectuate de prinț.

Cuprinsul a fost publicat de profesorul Al. Grigorovici, în anuarul liceului mai sus amintit, pe anul 1934/1935.

După ceremoniile oficiale, pline de fast, Carol I se îndreaptă apoi spre Mănăstiri, prima dintre cele vizitate fiind Varatic. Aici este întâmpinat de un sobor de 200 de maici, conduse de stareța Negri, sora ministrului C. Negri.

Prințul, impresionat de cele văzute la Varatic notează laconic: ,,*în mijlocul curții e biserica... iar de jur împrejur se ridică niște căsuțe drăguțe... fiecare dintre aceste aziluri este parfumat și curat, unul*

mai împodobit decât altul. Și înaintea fiecărei case, flori de toate culorile și în fiecare odaie mirositoarele melise și lămâi.”[1]

Domnitorul a petrecut sfârșitul zilei la Varatic, luând parte la slujba de noapte, apoi s-a odihnit în casa stareței și, a doua zi, a participat la slujba „*Adormirii Maicii Domnului*”, hramul mănăstirii, plecând după terminarea slujbei spre Mănăstirea Agapia.

Aici a fost bine primit, însă o primire mai severă, mai puțin lumească – după cum scrie Carol Davila în corespondența sa, publicată de curând.[2]

Sfârșind vizita la Mănăstirea Agapia, cortegiul princiar s-a îndreptat în mare grabă spre Mănăstirea Neamțului, unde Domnitorul era așteptat de o mie de călugări, în *frunte cu episcopul Hușilor.*

Următoare vizită regală la Varatic va avea loc în 20-21 aprilie 1879, în compania principelui moștenitor al Suediei, Gustav al V-lea, mare amator de tenis de câmp!

Traseul urmat a fost Pașcani, Târgu Neamț (unde a vizitat fabrica de postav a lui Alcaz și târgul) apoi, din nou, mănăstirile Agapia și Varatic[3].

De data aceasta, programul turneului la Mănăstiri a fost inversat: mai întâi a fost vizitată „*pitoreasca mănăstire Agapia, foarte impresionantă*”[4], apoi prinții au ajuns la Varatic.

O vizită care a fost onorată cu toată ospitalitatea de către măicuțele de la Varatic.

---

[1] *Din carnetul de turist al Regelui Carol*, Tipografia Dimitrie C. Ionescu, București, 1915, p. 21-22.

[2] Constantin Turcu, ,,*Regele Carol I, prin județul Neamț, la 1866*”, în ,,*Avântul*”, an IX, nr.170, 14 mai, 1939, p.1

[3] Emanuel Bălan, ,,*Familia regală a României și vizitele în zona Târgu Neamț* (1866-1940)”, ,,*Ziarul Tg. Neamț”*, 6 mai 2017;

[4] *Memoriile Regelui Carol I al României - de un martor ocular*, vol. II, Ed. Scripta, București, 1993, p. 234.

La începutul secolului XX, mai precis în vara anului 1901, principele Ferdinand și principesa Maria revin în județul Neamț.

Principele moștenitor Ferdinand și Principesa Maria în vizită, cu ocazia hramului, la Mănăstirea Văratic, 1901

Turneul, început la 14 august, prevedea vizitarea Mănăstirii Neamț, a Cetății Neamț, apoi odihna, la Mănăstirea Agapia, pentru ca, a doua zi, pe 15 august să se desfășoare participarea la slujba de hram la Mănăstirea Varatic, apoi plecarea la Piatra Neamț.

În jurnalul său, Regina Maria consemnează: *„la mănăstirile Agapia, Varatic și la Neamțu, ni se făcură primiri pitorești, cu nelipsita îmbulzeală de călugărițe și călugări adunați în jurul nostru, ca niște mari păsări negre. Multe clopote au fost trase, multe flori ni s-au presărat sub picioare și multe cântece pe nas au fost cântate în*

biserici; după aceea luam șerbeturi dulci și lipicioase în odăile de primire ale starețului sau ale stareței."[5]

În luna august 1915, ca de obicei de Sf. Maria, regina României vizitează această frumoasă zonă a Moldovei: Județul Neamț.

M. S. Regina Maria
cu A. A. L. L. R. R. Principesele Elisabeta și Marioara
Vizitarea atelierului de țesătorie al Mânăstirei Văratec

[5] Memoriile Reginei Maria

După primirea fastuoasă a suitei regale de către autorități, în capitala județului, soția regelui Ferdinand se îndreaptă spre Mănăstirea Varatic, acolo unde augusta suverană este așteptată de întregul sobor de maici, de mulțime de vizitatori și săteni. La sfârșitul slujbei, maica stareță a rostit un călduros cuvânt de întâmpinare, apoi a invitat pe regină să viziteze atelierele de scoarțe naționale[6].

Începând războiul, la Mănăstiri s-au organizat spitale de campanie, care adăposteau atât pe răniți, dar și pe copii orfani de război[7]. Un cunoscut loc de alinare a durerilor, spitalul și orfelinatul din incinta Mănăstirii Varatic, este vizitat de către Regina Maria, în toamna anului 1917.

În Memoriile sale, Regina Maria amintește de cele văzute în această parte a Moldovei. Forțată de împrejurări (război, epidemii ucigătoare, ocupație străină), Regina Maria revine, în Iulie 1918, în județul Neamț, stabilindu-se în reședința regală din localitatea Bicaz, pe valea Bistriței.

Atunci, Guvernul a invitat întreaga familie (principesele Ileana, Marioara, Elisabeta si principele Nicolae), precum și suita regelui Ferdinand, să locuiască pe aceste meleaguri, unde aproape doi ani au vizitat întreaga regiune înconjurătoare, au cunoscut îndeaproape viața monahală, traiul locuitorilor nemțeni.

Cu ocazia inaugurării Mausoleului Vânătorilor de Munte din Primul Război Mondial, ridicat la Târgu Neamț, pe Dealul Gol, în data de 28 iunie 1938, regele Carol al II-lea a sosit în această parte a țării. În același an, Mihai, Marele Voievod Mihai de Alba Iulia, însoțit de profesorii săi și doi colegi de clasă, Walter Heltman și

[6] În prezent, Muzeul mănăstirii funcționează în clădirea unde fusese anterior Atelierul *„Regina Maria"* .

[7] În acea perioadă, peste o mie de copii, aparținând unor familii nevoiașe sau orfani de război luau masa la cantinele special amenajate la mânăstiri, printre ele și Văratic.

Mircea Ioaniţiu, a efectuat o vizită de studii, care a durat trei zile, la Târgu Neamţ.

În cursul acesteia au fost vizitate casa lui Ion Creangă din Humuleşti, Mănăstirea Neamţ, fiind întâmpinaţi de Mitropolitul Nicodim. După ce au luat parte la o scurtă slujbă, au fost vizitate muzeul şi biblioteca acestei mănăstiri.

Seara Marele Voievod a înnoptat la Mănăstire, pentru ca a doua zi să viziteze Mănăstirea Agapia şi Varatic.

Totodată, în cursul ultimelor decenii, delegaţii ecleziastice conduse de patriarhii Moscovei, Ierusalimului şi Constantinopolului au fost primite la Varatic, lavra cu cele mai multe călugăriţe din Europa.

XIII. Centrul Cultural Spiritual Văratic

În toamna anului 2015, din dorința ctitorului Sfrijan Dianu de a onora memoria soției sale, Sheila Margaret, la inițiativa omului de cultură Emilia Țuțuianu și cu acordul Maicii Stareță Stavrofora Iosefina Giosanu și a *Consiliului Mănăstirii Văratic*, care a oferit terenul pentru viitoarea construcție, a fost inițiat proiectul construirii unui *Centru Cultural Spiritual,* situat în imediata apropiere a *Sfintei Mănăstiri Varatic*, pe strada ce duce spre *Biserica Sf. Ioan* și mormântul poetei *Veronica Micle*, la numărul 1.

Centrul Cultural Spiritual, Văratic, 2017

Clădirea *Centrului Cultural Spiritual* poartă emblema arhitecturală locală, fiind ridicat *„din iubire, entuziasm și generozitate, cu intenția de a lumina, a așeza și a rostui lucrurile vieții de obște, pentru a păstra identitatea și tradițiile culturale locale și întru bucuria sufletului. O zidire de suflet, făcută cu sacrificii care se dorește a fi un loc de convergență a iubirii și un reper util și activ în viața comunității. ”* (**Dianu Sfrijan**).

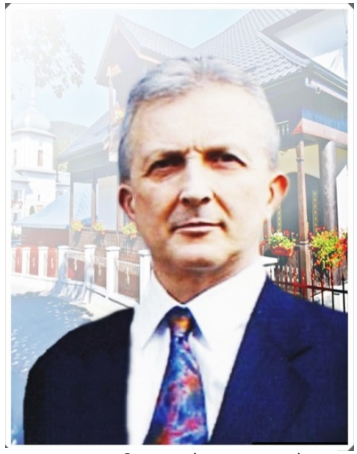

Dianu Sfrijan (1955-2018)
ctitor C.C.S. Văratic

Proiectul a început în octombrie 2015 iar după obținerea aprobărilor și autorizației de construcție, care au durat până în martie 2016, *Înaltpreasfințitul Părinte Teofan,* Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, a acordat binecuvântare pentru începerea lucrărilor la proiectul propriu-zis.

Textul pisaniei, amplasată pe peretele din holul intrării în *Centrul Cultural Spiritual Văratic,* glăsuiește astfel: *,,Eu, Dianu Sfrijan, născut în Țara Românească, din dragoste de Dumnezeu și țară... din iubire și recunoștință pentru cea care mi-a luminat și încălzit viața, dorit-am să ridic un lăcaș pentru vrednică folosință creatoare la Sfânta Mănăstire Varatic din Ținutul Neamțului. Cu binecuvântarea ÎPS Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, sub îndrumarea ÎPS Ioachim, Arhiepiscopul Romanului și Bacăului, cu susținerea Maicii Starețe Stavrofora Iosefina Giosanu, am hotărât, printr-o danie statornicită, înălțarea acestui lăcaș care se va numi: Centrul Cultural Spiritual Văratic. Astfel, voi ridica această clădire la Mănăstirea Varatic, unde doresc a-mi rândui cea veșnică viață, alături de Sheila, iubita mea soție. Îndrituiesc în făptuirea acestui proiect pe prietenii mei, poeta Emilia Țuțuianu Dospinescu și soțul ei, Dorin Dospinescu, pe care hotărât-am a-i lăsa străjeri și martori*

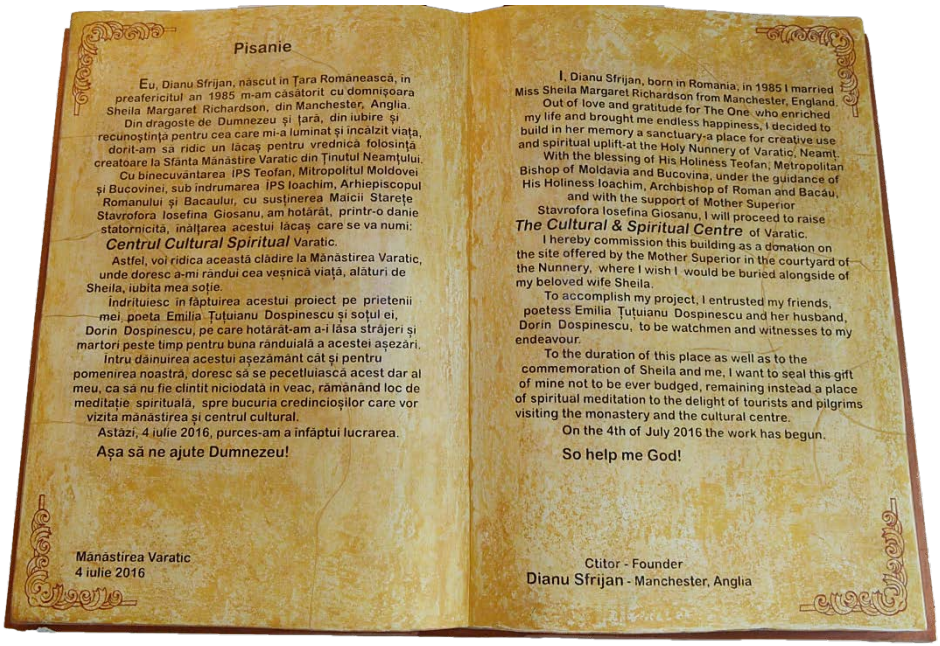

Pisanie

Eu, Dianu Sfrijan, născut în Țara Românească, în preafericitul an 1985 m-am căsătorit cu domnișoara Sheila Margaret Richardson, din Manchester, Anglia. Din dragoste de Dumnezeu și țară, din iubire și recunoștință pentru cea care mi-a luminat și încălzit viața, dorit-am să ridic un lăcaș pentru vrednică folosință creatoare la Sfânta Mănăstire Varatic din Ținutul Neamțului. Cu binecuvântarea IPS Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, sub îndrumarea IPS Ioachim, Arhiepiscopul Romanului și Bacăului, cu susținerea Maicii Stareță Stavrofora Iosefina Giosanu, am hotărât, printr-o danie statornicită, înălțarea acestui lăcaș care se va numi: *Centrul Cultural Spiritual* Varatic.

Astfel, voi ridica această clădire la Mănăstirea Varatic, unde doresc a-mi rândui cea veșnică viață, alături de Sheila, iubita mea soție.

Îndrituiesc în făptuirea acestui proiect pe prietenii mei, poeta Emilia Țuțuianu Dospinescu și soțul ei, Dorin Dospinescu, pe care hotărât-am a-i lăsa străjeri și martori peste timp pentru buna rânduială a acestei așezări.

Întru dăinuirea acestui așezământ cât și pentru pomenirea noastră, doresc să se pecetluiască acest dar al meu, ca să nu fie clintit niciodată a veac, rămânând loc de meditație spirituală, spre bucuria credincioșilor care vor vizita mănăstirea și centrul cultural.

Astăzi, 4 iulie 2016, purces-am a înfăptui lucrarea.

Așa să ne ajute Dumnezeu!

Mănăstirea Varatic
4 iulie 2016

I, Dianu Sfrijan, born in Romania, in 1985 I married Miss Sheila Margaret Richardson from Manchester, England. Out of love and gratitude for The One who enriched my life and brought me endless happiness, I decided to build in her memory a sanctuary-a place for creative use and spiritual uplift-at the Holy Nunnery of Varatic, Neamț.

With the blessing of His Holiness Teofan, Metropolitan Bishop of Moldavia and Bucovina, under the guidance of His Holiness Ioachim, Archbishop of Roman and Bacau, and with the support of Mother Superior Stavrofora Iosefina Giosanu, I will proceed to raise *The Cultural & Spiritual Centre* of Varatic.

I hereby commission this building as a donation on the site offered by the Mother Superior in the courtyard of the Nunnery, where I wish I would be buried alongside of my beloved wife Sheila.

To accomplish my project, I entrusted my friends, poetess Emilia Țuțuianu Dospinescu and her husband, Dorin Dospinescu, to be watchmen and witnesses to my endeavour.

To the duration of this place as well as to the commemoration of Sheila and me, I want to seal this gift of mine not to be ever budged, remaining instead a place of spiritual meditation to the delight of tourists and pilgrims visiting the monastery and the cultural centre.

On the 4th of July 2016 the work has begun.

So help me God!

Ctitor - Founder
Dianu Sfrijan - Manchester, Anglia

Pisania Centrului Cultural Spiritual Văratic

peste timp pentru buna rânduială a acestei așezări. Întru dăinuirea acestui așezământ cât și pentru pomenirea noastră, doresc să se pecetluiască acest dar al meu, ca să nu fie clintit niciodată în veac, rămânând loc de meditație spirituală, spre bucuria credincioșilor care vor vizita mănăstirea și centrul cultural.
Astăzi, 4 iulie 2016, purces-am a înfăptui lucrarea.
Așa să ne ajute Dumnezeu!

Pisania are textul adaptat limbajului vechilor pisanii moldovenești, consemnând textul pe o carte ingenios realizată, după ideile și schițele dnei Emilia Țuțuianu, la dorința ctitorului, dl Dianu Sfrijan, de către sculptorul Lucian Tudorache.

Construcția a fost finalizată într-un timp scurt, în luna iulie a anului 2017, când se împlineau 160 de ani de la trecerea în veșnicie a Saftei Brâncoveanu, fiind inaugurată la data de 29 iulie 2017, în prezența *Înaltpreasfințitului Ioachim*, Arhiepiscop al Romanului și

Bacăului, delegat al *IPS Mitropolit Teofan* al Moldovei și Bucovinei și a unui sobor de preoți, a maicii stareță stavrofora Iosefina Giosanu, a finanțatorului, Sfrijan Dianu, a inițiatoarei și coordonatoarei proiectului, Emilia Țuțuianu, a dlui Dorin Dospinescu, a constructorilor, a unor oficialități administrative județene și locale și a unui numeros public, iubitor de cultură și spiritualitate.

Inaugurarea Centrului Cultural Spiritual, Văratic – 29 iulie 2017

Centrul Cultural Spiritual este ingenios compartimentat pe mai multe saloane, formând o armonie arhitecturală aparte.

La parter se află:

Salonul Sheila, dedicat soției ctitorului, **Sheila Margaret Richardson** (1946-2015), din Manchester, Marea Britanie. Salonul prezintă câteva fotografii ale soției ctitorului, un bust din bronz al

acesteia, executat de sculptorul **Lucian Tudorache**, un tablou purtând semnătura artistului plastic **Mihai Olteanu** și mobilier din nuc, realizat manual.

Salonul Literar, în vitrinele căruia sunt expuse cărți rare, este irezistibila atracție a centrului, dispunând de un spațiu generos, adecvat prezentării de carte.

Salonul Safta Brâncoveanu, se află la demisolul clădirii și adăpostește o colecție de piese etnografice, conținând piese originale, lucrate și donate mănăstirii de *Safta Brâncoveanu* și obiecte de valoare din *Colecția de artă* a mănăstirii.

Stavrofora Iosefina Giosanu, la inaugurarea acestui centru, a subliniat cât de importantă este constituirea acestui salon:

„Împlinindu-se anul acesta 160 de la trecerea ei la cele veșnice, în consultare cu consiliul mănăstirii, am dorit să marcăm acest eveniment, amenajând Salonul Safta Brâncoveanu, ca semn de veșnică prețuire și amintire. Aici se regăsesc obiecte originale, lucrate și donate mănăstirii de Safta Brâncoveanu și obiecte de valoare din Colecția de artă a mănăstirii:

1. ***Broderie Acoperământ pentru Sfânta Masă, lucrată cu fir de aur și mătase de Safta Brâncoveanu;***
2. ***Lada de zestre cu odoare scumpe ce au aparținut Saftei Brâncoveanu;***
3. ***Tavă din argint și o cățuie ce au aparținut Saftei Brâncoveanu;***
4. ***Set (sfeșnic, carafă și 6 păhăruțe) din cupru și suflat cu aur - donație Safta Brâncoveanu;***
5. ***Covor lucrat în atelierele mănăstirii;***
6. ***Orgă folosită de maicile protopisalte ale mănăstirii;***
7. ***Pictură pe pânză cu imaginea Mănăstirii Varatic;***
8. ***Sfeșnic cu 5 brațe din colecția de artă a mănăstirii;***
9. ***Tablou cu Safta Brâncoveanu - pictură pe pânză;***
10. ***Masă cu blat de marmură - donație Safta Brâncoveanu;***
11. ***Patefon, oferit de dl. Grumăzescu, din Iași – anticar și colecționar;***
12. ***Scaun din colecția mănăstirii;***
13. ***Covor lucrat în atelierele mănăstirii;***
14. ***Scaun de relaxare din colecția de artă a mănăstirii;***

15. Icoană pictată pe lemn cu Maica Domnului - din catapeteasma bisericii de lemn de la Vânători, păstrată în colecția de artă a mănăstirii;
16. Cruce de lemn din colecția de artă mănăstirii;
17. Sfeșnice din argint - donație Safta Brâncoveanu;
18. Etajere cu obiecte din colecția de artă a mănăstirii;
19. Oglindă, donată de dl. Grumăzescu, din Iași - anticar și colecționar;
20. Lampă din colecția de artă a mănăstirii;
21. Vitrină cu imagini foto și dedicații din Cartea de aur a mănăstirii

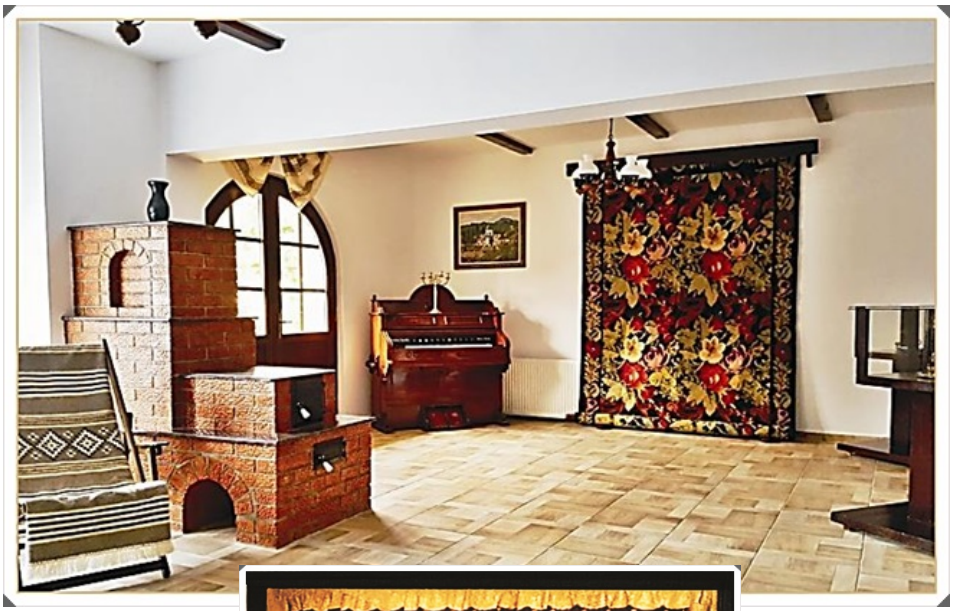

Broderie lucrată cu fir de aur și mătase de Safta Brâncoveanu

La mansardă, funcționează ***Biblioteca Mihai Eminescu***, cu un fond de carte de peste 1300 de volume, deosebit de prețioase.

Stravf. Iosefina Giosanu, Emilia Țuțuianu și colecționarul Dumitru Grumăzescu la recepția unei deosebite donații pentru CCSV

Trebuie amintit că *Biblioteca Mihai Eminescu,* din cadrul acestui centru, cuprinde cărți transferate de la *Biblioteca Mănăstirii Varatic* și *Palatul Anania*, achiziții și donații, în special donația Dumitru Grumăzescu și familiei Emilia și Dorin Dospinescu Țuțuianu.

În cadrul centrului se mai poate vizita ***Salonul de Artă***, un spațiu amenajat special pentru expoziții de pictură.

Vernisaj: *Mihai Olteanu și fascinația culorii*, 2019

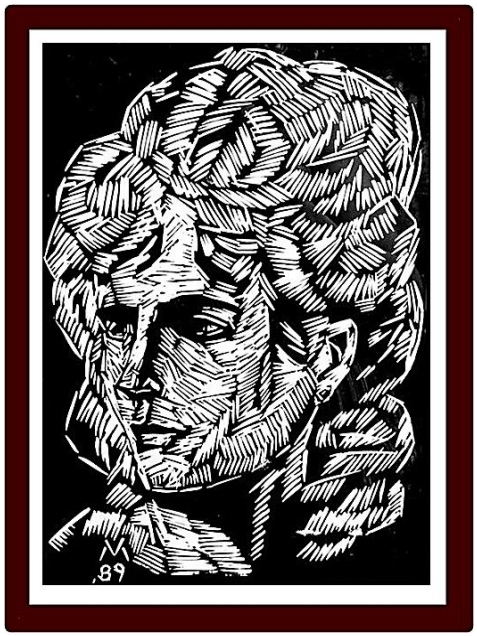

Tot la mansardă se află un salon rezervat pelerinilor care doresc să semneze în ***Cartea de Onoare*** a Centrului Cultural Spiritual Vătratic. În acest salon găsim valoroase linogravuri, ce fac parte din filonul de aur al creației artei românești, care poartă semnătura renumitului artist plastic **Mircea Vremir**: *Mihai Eminescu, Veronica Micle* și *Ion Creangă* (centenarul morții, 1989).

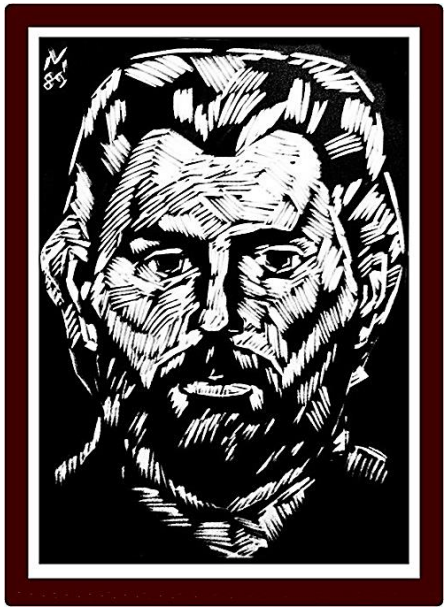

Această donație aparține familiei Emilia și Dorin Dospinescu Țuțuianu, cu ocazia împlinirii a **170 de ani** de la nașterea poeților **Mihai Eminescu** și **Veronica Micle** (2020).

Stavrofora Iosefina Giosanu, prof. T. Codreanu, prof. N. Georgescu, prof. Dan Dulciu, Veronica Balaj - invitați la simpozionul *Un an sub semnul lui Eminescu*, 2018

În data de 28 iulie 2018, în cadrul Centrului Cultural Spiritual Văratic, de la Mănăstirea Varatic, a avut loc o importantă manifestare cultuală, intitulată: ***Un an sub semnul lui Eminescu*** - la care au participat distinși oaspeți, invitați de notorietate, iubitori ai Luceafărului poeziei românești.

Manifestarea a fost deschisă de Maica stareță Stavrofora Iosefina Giosanu și a fost moderată de psiholog Emilia Țuțuianu. Invitaţii acestui eveniment au fost: prof. Nicolae Georgescu, prof. Theodor Codreanu, prof. Dan Dulciu, jurnalist Veronica Balaj, poeții Andrei Petruș, Gheorghe Simon, Teodor Pracsiu etc.

Deschiderea manifestării de către Maica Stareță Stavrofora Iosefina Giosanu, 2018

Invitaţii au primit medalia jubiliară ,,***100 de ani de la Centenarul Unirii 1918 – 2018***", diplome, albume din partea Mănăstirii Varatic şi cărţi editate la Editura Muşatinia.

La eveniment a participat și o parte a soborului de maici, slujitoare și ostenitoare ale Mănăstirii Varatic.

Vizita ÎPS Calinic Argeșeanul Arhiepiscop al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului și a scriitorului Adrian Alui Gheorghe la CCSV, iulie 2018

La finalul manifestării **a fost plantat în curtea CCSV un tei**, adus de la Iași, în memoria poetului Mihai Eminescu.

Teiul poetului Mihai Eminescu:
Dorin Dospinescu, Emilia Țuțuianu, Veronica Balaj, Dan Dulciu, Văratic, iulie 2018

XIV. Centrul Rezidențial pentru persoane vârstnice *Cuvioasa Nazaria*

Realizarea acestui obiectiv s-a făcut printr-un parteneriat între Mănăstirea Varatic, Primăria Agapia și Consiliul Județean Neamț.

În urma incendiului din 7 august 1995, petrecut la *Bolnița Mănăstirii Varatic* – spital mănăstiresc construit în anul 1840, ca o ctitorie a aceleași Domnițe Safta Brâncoveanu – s-a hotărât să se construiască o nouă clădire pentru îngrijirea călugărițelor în vârstă și bolnave, dar și a altor bătrâni civili, care nu au locuință și îngrijire necesară, cu binecuvântarea Preafericitului Patriarh Daniel, pe atunci Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, și al Consiliului Mănăstirii Varatic.

În ziua de 7 mai 1997, Părintele Mitropolit Daniel, împreună cu o delegație din partea Sfintei Mitropolii, Preacuvioasa Maică Stareță Onufria Nechifor și Preacuvioasa Maica Secretară Iosefina Giosanu, fiind prezent și arhitectul Grigore Filimon, care a executat proiectul acestui cămin, au fixat locul și au pus piatra de temelie, dând și denumirea *Căminului „Cuvioasa Nazaria*". Tot atunci a fost stabilit și protectorul Paraclisului - *Sfântul Ioan Evanghelistul*.

Execuția clădirii a început în anul 1997, din fondurile mănăstirii; începând cu anul 2000, în urma unui Protocol încheiat între Arhiepiscopia Iașilor, Mănăstirea Varatic și Consiliul Local Agapia, Consiliul Local Agapia devine beneficiarul oficial al acestui obiectiv, preluând lucrările existente și ocupându-se în continuare de fondurile necesare.

Centrul Rezidențial pentru persoane vârstnice *Cuvioasa Nazaria*, Varatic, 2018

Vizita Preafericitul Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu Preafericitul Hristofor, Arhiepiscop de Praga și Mitropolit primat al ținuturilor Cehiei și Slovaciei, însoțiți de Preasfințitul Teofan, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, și de Preasfințitul Ioachim Băcăuanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Romanului și Bacăului, octombrie 2012

Vizita Preafericitul Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Varatic 2012

IPS Teofan, Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, Stavrofora Iosefina Giosanu – la inaugurarea centrului, decembrie 2018

Oficialități prezente la inaugurarea Așezământul social-filantropic Cuvioasa Nazaria al Mănăstirii Varatic, decembrie 2018

IPS Teofan, binecuvântând pe asistații acestui centru, 2018

Stavrofora Iosefina Giosanu, alături de asistații centrului, 2019

Personalul centrului rezidențial și asistații confecționând mărțișoare, 2019

Pentru finalizarea lucrărilor, Consiliul Local Agapia a obținut fonduri de la autorități iar Mănăstirea Varatic a contribuit cu fonduri donate de Excelența Sa Prințul Dimitrie Sturdza.

În urma finalizării lucrărilor de amenajare și dotare a centrului, Consiliul Local Agapia a emis o Hotărâre (HCL 96/30.11.2016), prin care se aprobă înființarea *Căminului pentru persoane vârstnice* de la Varatic.

În cadrul acestui centru, funcționează și un paraclis pentru asistența spirituală a beneficiarilor, cu hramul *Sfântului Evanghelist Ioan*.

Activitatea a început la data de 1 noiembrie 2018, iar inaugurarea oficială în prezența *Înaltpreasfințitului Teofan*, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, a autorităților locale a avut loc în data de 14 decembrie 2018.

XV. Legi și decrete cu referire la Mănăstirea Varatic

Decret Lege pentru modificarea Legii înzestrării Mănăstirilor cu păduri și teren agricol

(*Nr. 1340 din 30 martie 1938, M. O. nr. 74 din 30 martie 1938*)

I.D.R. sub nr. 1.340 din 1938, s-a dat în baza art. 98 din Constituție și s-a publicat în Monitorul Oficial p. I, nr. 74 din 30 martie 1938.

A se vedea Legea anterioară, pentru înzestrarea mănăstirilor cu păduri și teren agricol, din 20 martie 1937.

Asupra raportului președintelui Consiliului Nostru de Miniștri și miniștrilor Noștri secretari de Stat la Departamentele Cultelor și Artelor ad-interim, Agriculturii și Domeniilor, Finanțelor și Justiției ad-interim, cu nr. 9.453 din 1938;

Văzând jurnalul Consiliului de Miniștri cu nr. 653 din ședința de la 28 martie 1938, precum și avizul Consiliului Legislativ cu nr. 2 din 24 martie 1938;

În baza art. 98 din Constituție,

Am decretat și decretăm:

Legea pentru înzestrarea mănăstirilor din țară, cu întinderi de păduri și terenuri agricole din 20 martie 1937, se modifică, precum urmează:

Art. 1

Statul este autorizat să atribuie în deplină și perpetuă folosință unor mănăstiri ortodoxe din țară, o suprafață de pădure în întindere totală de circa 18.800 ha și alte terenuri în suprafață de cel mult

600 ha din proprietățile sale, în scopul ca venitul acestor înzestrări să servească exclusiv pentru restaurarea clădirilor monumente istorice, aparținând acestor mănăstiri, precum și pentru întreținerea diferitelor școli, ateliere, tipografii, aziluri, orfelinate, instituții de asistență socială și sanitare existente sau care se vor înființa în aceste mănăstiri, în conformitate cu dispozițiunile art. 88 din statutul legii de organizare al Bisericii Ortodoxe Române.

La atribuirea suprafețelor de păduri, în scopul de mai sus, se exclud pădurile înzestrate cu fabrici de cherestea, căi ferate, funiculare în exploatare, precum și terenurile ocupate de pepiniere și reședințe de ocol.

Art. 2

Mănăstirile care se înzestrează cu întinderi de păduri și suprafața atribuită fiecăreia, sunt cele cuprinse în tabloul anexat, care face parte integrantă din această lege.

Eventualele diferențe în privința suprafeței constatate cu ocazia măsurătorii definitive a pădurilor sau rezultate din situația pe teren, se vor socoti în suprafața altor mănăstiri, pe baza aprobării Eforiei centrale.

Celelalte terenuri în întindere de 600 ha, vor fi distribuite mănăstirilor de către Eforie, în măsura disponibilităților Statului.

Art. 3

Destinația venitului, planul de activitate, supravegherea și controlul efectiv și continuu al administrării acestor bunuri de către mănăstirile respective, vor fi făcute de o Eforie a mănăstirilor înzestrate, compusa din Patriarhul României, ministrul cultelor și artelor și ministrul agriculturii și domeniilor.

Această Eforie va funcționa pe lângă Patriarhia Romană, unde își va avea sediul și unde își va tine ședințele. Președintele Eforiei este Patriarhul.

Eforia va avea un referent, care va fi numit de Ministerul Cultelor și Artelor și un secretar numit de Patriarh, dintre eforii Patriarhiei.

La acest serviciu va funcționa un inginer silvic cu gradul de inginer inspector general silvic, detașat din Corpul inginerilor silvici, care prin delegații speciale va controla regulat, la fața locului, modul de exploatare al pădurilor și de administrare a veniturilor rezultate, în așa fel ca cel puțin de 2 ori pe an sa fie inspectată averea fiecărei mănăstiri, raportând amănunțit Eforiei.

Referentul va pregăti lucrările pentru ședințele Eforiei mănăstirilor înzestrate. Secretarul va redacta corespondența, procesele-verbale de ședință, pe care le va înscrie intr-un registru special.

Dreptul de control și de supraveghere al Statului, asupra administrației veniturilor din bunurile atribuite mănăstirilor, se exercită prin ministrul cultelor și artelor, iar prin Ministerul Agriculturii și Domeniilor, lucrările referitoare la administrația tehnica silvică.

Orice acte de anchetă încheiate de către organele de inspecție și control ale departamentelor respective, se vor supune examinării Eforiei.

Art. 4

Exploatarea și punerea în valoare a produselor pădurii și celorlalte terenuri, se va face, conform art. 19 din Codul silvic, pe baza lucrărilor întocmite de organele silvice, ce administrează pădurile comunale, composesorale bisericești, și altele administrate de Stat.

Ținerea licitațiilor se va face de o comisie compusa din Consiliul economic al mănăstirilor și seful ocolului silvic respectiv care administrează pădurea.

Aprobarea licitațiilor se va face cu avizul organelor silvice ale Statului, de către Consiliul eparhial, secția economică, dacă valoarea materialului nu trece de 100.000 lei.

Pentru valori mai mari, adjudecarea definitivă se va face de către Eforia mănăstirilor înzestrate, cu avizul organelor silvice ale Statului și al Consiliului eparhial, secția economică.

Pentru trebuințele necesare gospodăriei proprii ale mănăstirilor, exploatarea se poate face și în regie proprie, cu aprobarea Consiliului eparhial, secția economica, fiind necesara și confirmarea Eforiei mănăstirilor înzestrate, când valoarea exploatării va trece de 100.000 lei.

Exploatarea în regie se va putea face și pentru întreg parchetul destinat exploatării, însă, valorificarea materialului fasonat se va face tot prin licitație publică.

Art. 5

Administrația tehnică și cultura pădurilor atribuite mănăstirilor, se va face sub supravegherea și îndrumarea organelor silvice ale Statului, pe baza de amenajamente întocmite conform dispoziținilor Codului Silvic.

Art. 6

Sumele rezultate din exploatare se vor întrebuința în conformitate cu art. 1 și 3 din această lege, din care se vor scădea cheltuielile de pază, administrație și cultura pădurilor, ce se vor stabili cu aprobarea Eforiei mănăstirilor înzestrate.

Sumele vor fi înscrise în bugetul mănăstirii, sub o rubrică specială, atât la venituri, cât și la cheltuieli.

Cel mai târziu la 1 martie al fiecărui an financiar, un exemplar din bugetul fiecărei mănăstiri înzestrate, aprobat de Consiliul eparhial, va fi trimis de aceasta Serviciului inventarierii averilor și al controlului mănăstirilor înzestrate din Ministerul Cultelor, pentru a fi studiat și prezentat sub luare de cunoștință și dispoziție Eforiei mănăstirilor înzestrate.

Eforia va putea introduce orice modificări în bugetele mănăstirilor înzestrate, care vor fi obligatorii pentru acestea.

Tot asemenea până cel mai târziu la 15 mai al fiecărui an financiar, Consiliul economic al fiecărei mănăstiri înzestrate va trimite un exemplar din contul de gestiune Ministerului Cultelor, prin intermediul Consiliului eparhial și cu hotărârea în cauză a acestuia, spre a fi verificat și supus spre luare de cunoștință și dispoziție Eforiei mănăstirilor înzestrate.

Art. 7

Mănăstirea Neamțu-Secu nu intră în categoria mănăstirilor înzestrate, ci se va administra conform legii speciale și a regulamentului ei.

A se vedea Legea relativ la Mănăstirea Neamțu-Secu, din 4 aprilie 1935.

Art. 8

Toate legile, regulamentele și dispozițiunile contrare prezentei legi, sunt și rămân abrogate.

XVI. Suprafețe de pădure în posesia mănăstirilor din România

I. Arhiepiscopia Bucureștilor:

1. Mănăstirea Cernica 600 hectare.
2. Mănăstirea Căldărușani 285 hectare.
3. Mănăstirea Zamfira 215 hectare.
4. Mănăstirea Viforâta 200 hectare.
5. Mănăstirea Pasărea 348 hectare.
6. Mănăstirea Antim Ivireanu 600 hectare.
7. Mănăstirea Țigănești 300 hectare.
8. Mănăstirea Comana 100 hectare.
9. Mănăstirea Toplița 200 hectare.
10. Mănăstirea Negru-Voda 250 hectare.
11. Mănăstirea Namăești50 hectare.
12. Mănăstirea Sur. de car. București 600 ha.
13. Mănăstirea Snagov 300 hectare.
14. Mănăstirea Ghighiu 100 hectare.
15. Mănăstirea Cheia 120 hectare.
16. Schitul Techirghiol al Patriarhiei 100 ha.
17. Schitul Peștera Ialomicioarei 20 hectare.

Total 4.388 hectare

II. Episcopia Râmnicului Noului Severin

18. Mănăstirea Tismana 500 hectare.
19. Mănăstirea Horezu 600 hectare.
20. Mănăstirea Cozia 400 hectare.
21. Mănăstirea Polovraci 300 hectare.
22. Mănăstirea Arnota 400 hectare.
23. Mănăstirea Bistrița 400 hectare.

24. Schitul Lainici 100 hectare.
25. Schitul Crasna 123 hectare.
26. Schitul Strâmba 77 hectare.
27. Mănăstirea Govora 100 hectare.
28. Mănăstirea Dintr-un Lemn 100 hectare.
29. Schitul Mamul 50 hectare.
30. Schitul Surpatele 50 hectare.

Total 3.200 hectare

III. Episcopia Buzăului:

31. Mănăstirea Ciolanu 201 hectare.
32. Mănăstirea Cotești 40 hectare.
33. Mănăstirea Vărzărești 70 hectare.
34. Mănăstirea Dălhăuți 25 hectare.
35. Mănăstirea Rogoz 25 hectare.

Total 361 hectare

IV. Episcopia Dunărea de Jos:

36. Mănăstirea Cocoș 400 hectare.
37. Mănăstirea Cilic Dere 600 hectare.
38. Mănăstirea Saon 400 hectare.

Total 1.400 hectare

V. Episcopia Romanului:

39. Mănăstirea Bogdana 150 hectare.
40. Mănăstirea Giurgeni 50 hectare.
41. Mănăstirea Buciumeni (Tecuci) 30 hectare.
42. Mănăstirea Sihastru (Tecuci) 20 hectare.
43. Mănăstirea Trotușanu (Putna) 30 hectare.
44. Mănăstirea Sf. Ion 30 hectare.

Total 310 hectare

VI. Episcopia Hușilor:

45. Mănăstirea Adam 250 hectare.
46. Mănăstirea Dobrovăț 150 hectare.
47. Mănăstirea Mălinești (Vaslui) 30 hectare.
48. Schitul Rafaila 25 hectare.
49. Schitul Bujorani 25 hectare.

Total 480 hectare

VII. Arhiepiscopia Iașilor:

50. Mănăstirea Agapia 600 hectare.
51. Mănăstirea Varatic 600 hectare.
52. Mănăstirea Agafton 267 hectare.
53. Mănăstirea Bistrița 400 hectare.
54. Mănăstirea Râșca 158 hectare.
55. Mănăstirea Horaița 200 hectare.
56. Mănăstirea Slatina 200 hectare.
57. Mănăstirea Durău 100 hectare.
58. Mănăstirea Pângărați 500 hectare.
59. Mănăstirea Vorona 100 hectare.
60. Schitul Boureni 50 hectare.

Total 3.175 hectare

VIII. Arhiepiscopia Chișinăului:

61. Mănăstirea Noul Neamț 300 hectare.
62. Mănăstirea Căpriana 200 hectare.
63. Mănăstirea Suruceni 121 hectare.
64. Mănăstirea Curchi 100 hectare.
65. Mănăstirea Hârbovat 100 hectare.
66. Mănăstirea Raciula 79 hectare.
67. Mănăstirea Tipova 50 hectare.
68. Mănăstirea Saharna 50 hectare.

Total 1.000 hectare

IX. Episcopia Hotinului:
69. Mănăstirea Jabca 300 hectare.
70. Mănăstirea Rughi 100 hectare.
71. Schitul Bocancea 36 hectare.
Total 436 hectare

X. Arhiepiscopia Alba-Iulia - Sibiu:
72. Mănăstirea Sâmbăta de Sus1.000 hectare.
73. Schitul Păltiniș 100 hectare.
Total 1.100 hectare

XI. Episcopia Clujului:
74. Mănăstirea Sf. Elisabeta 300 hectare.
Total 300 hectare

XII. Episcopia Caransebeșului:
75. Mănăstirea Izvorul Miron 550 hectare.
Total 550 hectare

XIII. Episcopia Oradea:
76. Mănăstirea Isbuc 300 hectare.
Total 300 hectare

XIV. Episcopia Aradului:
77. Mănăstirea Hodoș Bodrog 300 hectare.
78. Mănăstirea Lipova 100 hectare.
Total 400 hectare

XV. Episcopia Constanței:
79. Mănăstirea Gherontie Episcopul 100 ha.
80. Mănăstirea Sf. Elena de la Mare 50 hectare.
81. Mănăstirea Sf. Cruce de Leac 50 hectare.
Total 200 hectare

XVI. Episcopia Argeșului:

82. Mănăstirea Turnu 650 hectare.
83. Mănăstirea Văleni 150 hectare.
84. Mănăstirea Stânișoara 50 hectare.
85. Mănăstirea Robaia 50 hectare.

Total 900 hectare

XVII. Episcopia Maramureșului:

86. Mănăstirea Dragomirești200 hectare.
87. Schitul Vagas 100 hectare.

Total 300 hectare

Total general 18.800 hectare pădure.

XVII. Sfinți de la Varatic

Viața *Sfântului Cuvios Iosif* de la Varatic

Cuviosul Iosif s-a născut în jurul anului 1750, într-un sat din Transilvania, într-o familie de credincioși ortodocși. Din cauza persecuțiilor de tor felul, numeroase familii de români s-au strămutat în Moldova, între care și cea a Cuviosului Iosif.

Încă din tinerețe, acesta a cunoscut viața monahală, devenind ucenicul preferat al Cuviosului *Paisie Velicicovschi*, pe când se afla la *Mănăstirea Dragomirna*, apoi la mănăstirile *Dragomirna, Secu* și *Neamț*, unde s-a deprins cu *„ascultarea, smerenia, paza minții, înfrânarea, postirea, privegherile și rugăciunea minții”*.

Cuviosul Iosif l-a urmat pe Sfântul Cuv. Paisie la *Mănăstirile Secu* și *Neamț*, unde a fost călugărit și hirotonit ieromonah.

Câțiva ani mai târziu, pe la 1779, Cuviosul Iosif era îndrumător duhovnicesc la *Schitul Pocrov* de lângă *Mănăstirea Neamț*, totodată îndrumător al maicilor de la schiturile *Gura Carpenului* și *Durău*.

Duhovnicul Iosif, tablou în ulei (Atelierul de pictură)

Sub sfatul Stareţului Paisie şi cu binecuvântarea chiriarhului, Cuviosul Iosif a fost rânduit, pe la 1785, să pună temelia *Mănăstirii Varatic,* împreună cu maica Olimpiada, iar apoi şi Nazaria, ucenicele sale duhovniceşti de la *Schitul Durău.*

În acest fel, Sfântul Iosif devine cel dintâi duhovnic al aşezării călugăreşti de la Varatic şi, în acelaşi timp, unul dintre ctitorii acestei mănăstiri.

Apreciind purtarea sa fără reproş şi râvna spirituală, imprimate Varaticului, Mitropolitul Veniamin Costachi al Moldovei l-a lăudat tot timpul pentru sfinţenia vieţii sale şi faptele bune ce le săvârşea.

Împreună cu starețele din vremea sa, Cuviosul Iosif a întemeiat bunele rânduieli cu privire la slujbele bisericeşti, lucrul în obşte şi nevoinţa în chilie, deprinzându-le pe monahii cu cititul, scrisul, lucrul de mână şi rugăciunea statornică.

La *Mănăstirea Varatic* a devenit ctitorul celor două biserici de acum 200 de ani, al celei din lemn (1785) şi apoi din zid (1808-1812), ambele cu hramul *„Adormirea Maicii Domnului”.*

Sfântul Iosif Pusnicul are un rol recunoscut în organizarea vieţii de obşte în multe mănăstiri din munţii Neamţului unde, timp de treizeci de ani, a asigurat îndrumarea duhovnicească a mai mult de trei sute de călugăriţe, precum şi a numeroşi anahoreţi din munţii de lângă Sihla. Cu timpul, Părintele Iosif a ajuns unul din cei mai renumiţi sihaştri din ţinutul Neamţului, cunoscut şi sub numele de *Iosif Pusnicul*, la care veneau monahii şi credincioşii la spovedanie sau să primească sfaturi înţelepte.

Prin blândeţe, îndelungă răbdare, bunătate şi dragoste, *Iosif ieroschimonahul* era iubit, ascultat şi preţuit de soborul Mănăstirii Varatic, mănăstire devenită loc de pelerinaj şi de rugăciune.

Cuviosul părinte a trecut la cele veşnice la 28 decembrie 1828, fiind înmormântat în pronaosul Bisericii *„Adormirea Maicii Domnului*” de la *Mănăstirea Varatic*.

Liturghie arhierească la hramul Mănăstirii Varatic, 16 august 2019

Hramul Mănăstirii Varatic, 2019

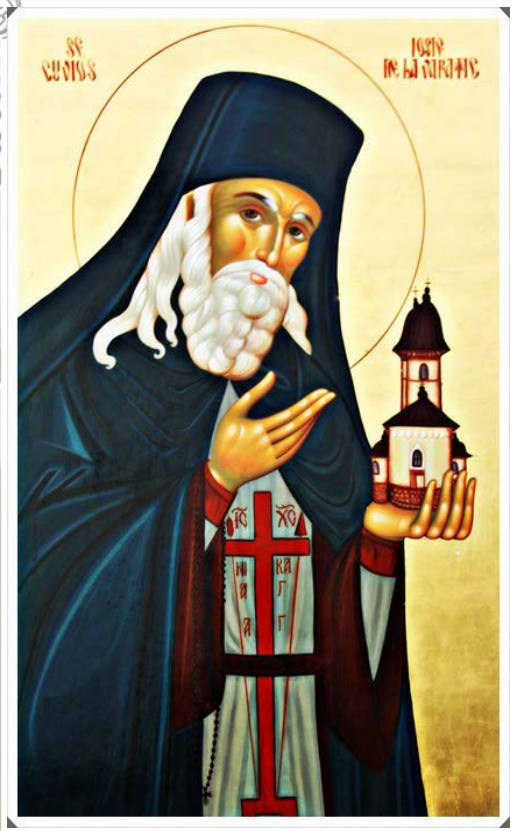

Sf. Iosif

El a făcut cunoscut un tipic al rugăciunii inimii, urmat dimpreună cu ucenicii săi din mănăstiri.

Biserica noastră îl cinstește pe *Sfântul Cuvios Iosif* de la Varatic pentru faptele și viața sa plină de sfințenie, trecându-l în rândul sfinților cuvioși români ce au strălucit în ținutul Neamțului.

Primul duhovnic al mănăstirii Varatic, schimonah, cărturar și povățuitor de suflete, autor al unei rânduieli de rugăciune, bun gospodar și administrator al averilor Mănăstirii, au fost argumente care l-au determinat pe I.P.S. Daniel, pe atunci Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, să-l propună pe Duhovnicul Iosif spre canonizare.

Urmând tot tipicul în astfel de situații, s-a ajuns ca, în ziua de 5 iunie 2008, de sărbătoarea *Înălțării Domnului,* să se declare în mod solemn canonizarea Cuviosului Iosif de la Varatic, alături de alți opt sfinți cuvioși nemțeni, ceremonie care a avut loc la *Sfânta Mânăstire Neamț*.

Iar la data de 16 august 2008, cu prilejul pomenirii ctitorilor mănăstirii Varatic, a avut loc proclamarea locală a canonizării de către un sobor de arhierei condus de *IPS Teofan*, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei.

Simpozion la 10 ani de la canonizarea *Sf. Iosif*, 2018

Cuvioasa Nazaria

Schimonahia Nazaria era de loc din Braşov. În tinerețe a fost căsătorită şi a născut doi copii, care au murit și apoi, murindu-i și soțul, a rămas văduvă. Fiind singură şi dorind să slujească lui Hristos, a intrat în nevoința vieții călugărești. Mai întâi s-a nevoit la *Schitul Scânteia* din Vrancea, unde a fost făcută rasoforă, cu numele de Natalia.

Apoi s-a mutat la *Schitul Bonțești*. Aici primește marele și îngerescul chip sub numele de Nazaria. Dorind o nevoinţă duhovnicească mai înaltă, schimonahia Nazaria a venit în ţinutul Neamţ, la *Schitul Pârâul Carpenului* (Pipirig), unde l-a cunoscut pe marele duhovnic *Iosif Pusnicul*.

Acesta a strămutat obștea de aici la *Schitul Durău,* unde a luat ființă o cunoscută sihăstrie de călugărițe. La Durău s-a nevoit schimonahia Nazaria 14 ani în tăcere, în post, în rugăciune și ascultare, devenind egumenă a acelei alese sihăstrii.

Şi era atât de blândă, smerită şi înțeleaptă, încât o iubeau toate ca pe o adevărată mamă duhovnicească.

În anul 1788, după întemeierea *Mănăstirii Varatic*, Cuviosul Iosif Pusnicul pus-o stareță în Varatic pe schimonahia Nazaria de la Durău, devenind

Mormântul Cuvioasei Nazaria Braşoveanca (+ 1814) din pronaosul bisericii „*Adormirea Maicii Domnului*”

astfel prima stareță a *Mănăstirii Varatic.*

În perioada 1788-1814 a condus cu multă înțelepciune duhovnicească soborul mănăstirii, formând o frumoasă obște de călugărițe, cu peste o sută de surori, fiind îndrumată de către *Cuviosul Iosif.*

Sfântul Gheorghe Pelerinul - ascetul misionar

Prin cuvintele, faptele și trăirile lor profunde, mărturisitorii religiei strămoșești – ierarhii, preoții, monahii și monahiile, sihaștrii (pustnicii, asceții, anahoreții, eremiții), precum și misionarii care și-au dăruit (prin empatie, renunțare și jertfă) întreaga lor viață învățăturii Mântuitorului, au fost, sunt și vor fi credincioșilor de mare și prielnic sprijin duhovnicesc.

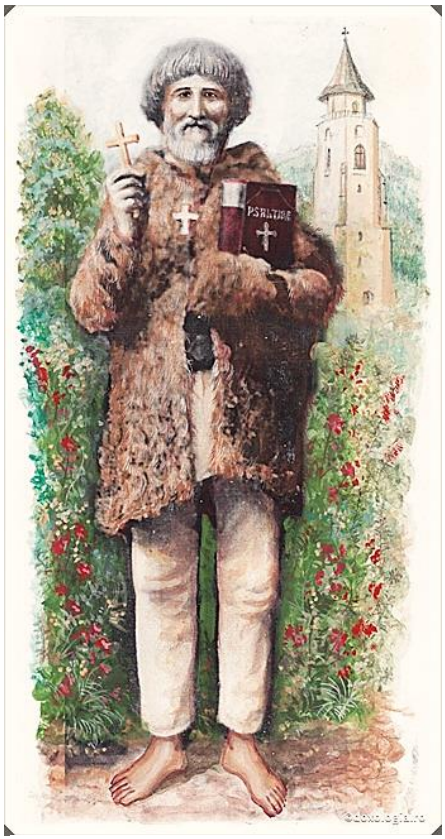

Sfântul Gheorghe Pelerinul (1846-1916)

Pentru creștini, asceza este exercițiul sublim și total al virtuților în vederea suișului spre cer, cu atât mai mult pentru cei ce își petrec existența în rugăciune, veghe și cugetare dumnezeiască.

Dezvăluind căile și punțile de urmat spre perfecțiunea divină, aprinzând în fiecare suflet o candelă a speranței, neobosiți sfătuitori de bine, în trudnică

salahorie, sortiți de pronia cerească spre a ne feri de ispite, de păcate, duhovnicii autentici statornicesc prin poveștele, pildele și jertfele lor un mod existențial, mântuitor al sufletului nostru.

Unul dintre aceștia, este *Sf. Gheorghe Pelerinul*, venerat în mod special la Varatic, al cărui duh neprihănit este prăznuit în sinaxarul sfințeniei ortodoxe românești în fiecare an, la 17 august.

Sfântul Gheorghe Pelerinul

Din punct de vedere canonic, *Sfântul Gheorghe Pelerinul* este un caz atipic, ieșit din tiparele clasice (unde întâlnim ierarhi, preoți, diaconi, sfinți mucenici, mărturisitori, cuvioși și cuvioase, voievozi dreptcredincioși sau luptători pentru apărarea credinței), deosebindu-se oarecum de predecesorii săi, canonizați de *Biserica Ortodoxă Română*: *Sf. Domnitor Neagoe Basarab, Sf. Domnitor Martir Constantin Brâncoveanu, Sf. Ierarh Simeon Ștefan, Mitropolitul Transilvaniei, Sf. Ierarh Varlaam, Mitropolitul Moldovei, Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul, Mitropolitul Țării Românești, Sf. Ierarh Dosoftei, Mitropolitul Moldovei, Sf. Ierarh Calinic de la Cernica, Sf. Cuv. Dionisie cel Smerit, Sf. Cuv. Daniil Sihastru, Sf. Cuv. Teodora de la Sihla* ș.a.

Cum bine se știe, Sinaxarul ortodox românesc enumeră peste o sută de sfinți canonizați, cărora li dedică cinstirea cuvenită, fiind sărbătoriți în fiecare an de *Dumineca Sfinților Români*, adică în duminica următoare sărbătoririi *Pogorârii Duhului Sfânt - Rusalii.*

Sf. Gheorghe Pelerinul se alătură, astfel, *Sf. Cuvios Iosif* de la Varatic (sărbătorit la 16 august) care, printr-o hotărâre a *Sfântului Sinod al B.O.R*. din 5-7 martie 2008, a fost și el trecut în *Sinaxar*.

Cine a fost, deci, acest venerat personaj, primul sfânt român din sinaxar care a primit această titulatură la canonizare, ale cărui fapte și minuni au intrat în legendă ?

Lumea îl cunoștea de *Moș Gheorghe*, pe numele de mirean Gheorghe Lazăr. Născut în anul 1846, în Șugag, Jud. Alba, și-a dovedit din tinerețe iubirea față de biserică, rugându-se, postind, făcând metanii, cugetând la cele ale lui Dumnezeu. Căsătorit, tată a cinci copii, în anul 1883 pleacă în pelerinaj la Ierusalim, unde poposește 40 de zile, rugându-se ore întregi la *Sfântul Mormânt*, ascultând cu evlavie slujbele.

Își poartă pașii și spre alte locuri biblice: Betleem, Ierihon, Iordan, Nazaret, Tabor. De acolo ajunge pentru un timp și la *Sfântul Munte Athos,* întorcându-se în satul natal, după 3 ani.

Transformat spiritual fundamental, nădăjduind să descopere hieratismul locurilor de puternică tradiție ortodoxă, Gheorghe Lazăr se comportă ca un autentic pelerin, nevoindu-se cu smerenie, mergând desculț și cu capul descoperit, rugându-se în bisericile din apropierea Sibiului, Făgărașului și Brașovului, postind, și devenind călăuză pentru pelerinii români care mergeau să reculeagă la *Sfântul Mormânt*.

În anul 1895, atras de sfințenia lăcașelor de cult din Moldova, se stabilește până la sfârșitul vieții la Piatra Neamț, primind o modestă odaie în turnul clopotniță al bisericii *Sfântul Ioan Domnesc*. Devenind foarte cunoscut printre preoți, călugări și mireni, Moș Gheorghe începe să-și arate duhovnicia: se ruga noaptea în interiorul bisericii, postea lunea, miercurea și vinerea, se întâlnea cu oamenii, și *„fiind milostiv și lipsit de lăcomie, în toată vremea miluia pe cei săraci, deși el însuși trăia în sărăcie îi ajuta pe fiecare*”,

îndreptându-i spre casa Domnului, aceștia simțind harul și sfințenia acestuia.

Ajungea adeseori la lavrele din jur, chiar făcându-și un sălaș de pustnic în apropiere de Mânăstirea Sihăstria. Se ruga și manifesta întotdeauna bucuria de a fi în preajma părinților duhovnicești. Aceștia îl priveau și apreciau pe Moș Gheorghe ca pe un sfânt, mulți dintre ei fiindu-i chiar ucenici.

Părintele Stăniloaie recunoștea: *„«Moșul Gheorghe» a fost cunoscut și cinstit ca sfânt nu numai în România, ci și la Athos. Și astăzi încă poporul îl consideră ca pe un sfânt al veacului nostru”.*

În vara anului 1916, în chiar ziua *Adormirii Maicii Domnului*, Moș Gheorghe Lazăr a plecat spre cer, alăturându-se cetei sfinților. Recunoscut de toată suflarea ca un sfânt ce a săvârșit nenumărate minuni, atestate de mulțimi de martori oculari, la căpătâiul său au fost zeci de preoți, ierarhi, stareți, pustnici, călugări, maici și zeci de mii de credincioși. A fost așezat în sicriu cu același cojoc peticit, fără încălțări, fără acoperământ pe cap, având toiagul de pribeag așezat lângă trupul său și înmormântat în cimitirul orașului Piatra Neamț.

La Mânăstirea Varatic au fost multe maici care l-au cunoscut pe Sfântul Gheorghe Pelerinul, printre ele monahia Zenovia Iacov, care își amintea că, având 6 ani, l-a văzut pe Moș Gheorghe umblând desculț prin zăpadă. La rândul său, maica Ana Nicău, tot de la Mănăstirea Varatic a preluat de la monahiile mai în vârstă anumite tradiții privind viața acestui sfânt: *„Moșul Gheorghe venea pe la Mănăstirea Varatic unde petrecea câte două săptămâni. Undeva în afara mănăstirii avea o colibă unde se retrăgea noaptea. Ajuna până când, rupt de foame, seara, cerea de la câte o maică ceva de mâncare. Maicile îl miluiau ca pe un om al lui Dumnezeu, dar evlavia lor era una îndurerată văzând cum din picioarele lui goale și crăpate cădeau picături de sânge*”.

Ucenicul său, Protosinghelul Damaschin Trofin, a dezgropat în vara anului 1934 osemintele sfântului, vrând să le ducă la Mănăstirea Râșca – unde era și stareț.

Pe drumul de la Piatra Neamț la Mânăstirea Râșca, căruța nu a mai ajuns la destinație, prin voința lui Dumnezeu caii au luat-o în galop spre Mânăstirea Varatic, unde s-au oprit. Neputând pleca mai departe, și interpretând aceasta ca un semn divin, osemintele au fost așezate în osuarul mănăstirii, astfel încât mulțimile de credincioși se închină acestuia, luând binecuvântarea *Sfântului Gheorghe Pelerinul*.

După canonizarea sa, *Sfântul Sinod* a decis să i se zugrăvească icoana, să fie pusă la loc potrivit, alături de ceilalți sfinți, în bisericile care se vor ridica din temelii, unele urmând a primi chiar hramul celui recent canonizat.

Aceasta s-a petrecut chiar anul trecut și în îndepărtata Spanie, unde comunitatea românească de pe meleagurile iberice a ales să îl cinstească pe acest sfânt călător. Credincioșii români, grupați în jurul Bisericii *Sfântul Gheorghe Pelerinul* din Parohia *Ejea de los Caballeros,* aflată în regiunea Zaragoza, au sărbătorit pentru prima oară hramul ocrotitorului acestei comunități, în zilele de 17 și 18 august 2019.

Prin faptele sale bune, *Sfântul Gheorghe Pelerinul* de la Varatic *„a rămas în memoria vie a Bisericii, în evlavia ierarhilor, a preoților, a călugărilor și a mirenilor ca pildă de iubire jertfelnică, de înfrânare, de smerenie și de povățuire duhovnicească”* (*Tomosul de Canonizare)*.

Sfântul Gheorghe Pelerinul este pavăza tuturor celor care-i cer grabnic ajutor, nu numai al pelerinilor, mirenilor, monahilor, neputincioșilor, al celor betegi sau suferinzi, mai ales al tuturor celor care-L caută pe Hristos, făcând din viața lor un model pământean al Împărăției lui Dumnezeu.

Așadar, de acum și până la sfârșitul veacurilor, în întreaga Biserică Ortodoxă Română, mai cu seamă la Mânăstirea Varatic, *Sf. Gheorghe Pelerinul* se numără cu sfinții și se cinstește după pravilă, cu slujbă specială și cu acatist, arătându-se prin aceasta lucrarea Sfântului Duh în biserica noastră.

Canonizarea *Sf. Gheorghe Pelerinul* , Mănăstirea Varatic, 2019

XVIII. Corul *Cuviosul Iosif de la Mănăstirea Varatic*

Odată cu înființarea Mănăstirii Varatic, în anul 1785, a luat ființă cântarea bisericească psaltică. Bazele muzicii psaltice în acea vreme au fost puse de Monahia Olimpiada - ctitora și prima Stareță a Mănăstirii Varatic, care a fost o cântăreață de excepție, urmată și de alte ucenice precum: Monahiile Meropia Dăscălescu și Antonia Borș, care au avut compoziții proprii, lăsate moștenire în biblioteca mănăstirii și care sunt psalmodiate și în prezent în cadrul slujbelor în biserică.

Primul cor de maici cu specific-muzică psaltică și liniară - al Mănăstirii Varatic a fost întemeiat în anul 1919 sub directa îndrumare a marelui profesor Arhidiaconul Filotei Moroșanu.

De-a lungul timpului, corul mănăstirii a fost îmbunătățit cu diferite cântări bisericești, în cadrul melosului bisericesc polifonic, având ca dirijoare pe monahiile: Antonia Borș, Onufria Nechifor și Martiniana Dragomir.

În anul 2004 Preacuvioasa Maică Stareța Stavrofora Iosefina Giosanu a organizat cursuri speciale de îmbunătățire a muzicii psaltice, avându-l ca profesor și îndrumător pe renumitul Părinte conf. Dr. Florin Bucescu de la Universitatea de Arte *George Enescu* din Iași.

In anul 2005, sub inițiativa Preacuvioasei Maici Starețe Stavrofora Iosefina Giosanu s-a definitivat componența corului Cuviosul Iosif de la Varatic, având ca dirijor pe Monahia Elefteria Balcoși, sub îndrumarea dl. prof. lect. Adrian Sîrbu, de la Universitatea de Arte George Enescu din Iași.

Denumirea acestui cor vine de la primul fondator și ctitor al acestei mănăstiri, *Duhovnicul Iosif,* care în anul 2008 a fost canonizat și trecut în rândul Sfinților. Începând cu anul 2009, membre ale corului au participat la cursuri de masterclass de cânt bizantin, desfășurate la Universitatea de Arte *George Enescu* din Iași, sub directa îndrumare a unor profesori și cercetători de la universități și instituții de renume din Grecia și din România.

Corul *Sf. Cuv. Iosif* a participat la diferite evenimente liturgice și concerte de muzică psaltică, atât în țară, cât și în străinătate: Grecia, Strassbourg, Bruxelles, Nurnberg și Cehia, iar în acest an, a avut și marea bucurie de a reprezenta Mitropolia Moldovei și Bucovinei, la etapa națională a concursului ,,Lăudați pe Domnul", care a fost susținut la Sala Radio, din București și concert de muzică bizantină susținut la Iași 2019.

Corul *Cuviosul Iosif de la Varatic,* Bruxelles, 2017

Maica Stareță Stavrofora Iosefina Giosanu, prezentarea mănăstirii Văratic în Parlamentul European, 2017

Festivalul de Muzică Bizantină, ediția a III-a, Iași 2019

XIX. Cărți despre Varatic

Cărți teologice

Preot Constantin Catană
,,Sfântul Cuvios Iosif de la Văratic. Smerenie într-o imensă răbdare"
Editura Ortodoxia, 2016

Monografii

Stavrofora Iosefina Giosanu
,,Duhovnicie-Filantropie La Mănăstirea Văratic Tradiție, continuitate și înnoire"
Editura Paideia, 2015

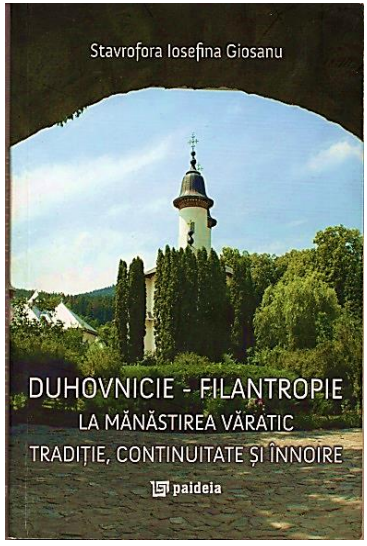

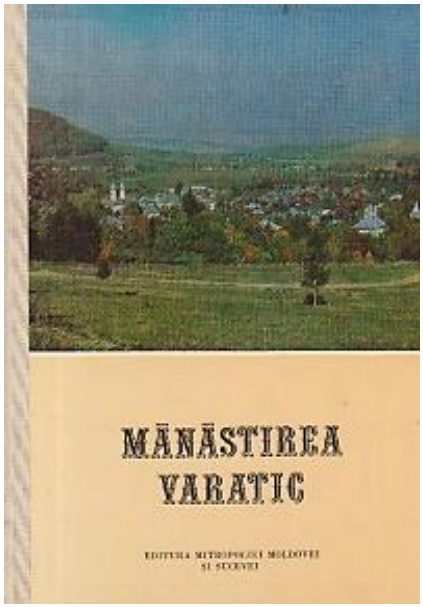

Bartolomeu Valeriu Anania, Ioan Ivan, Scarlat Porcescu Zoe Dumitrescu Bușulenga, Stavrofora Nazaria Niță
„Mănăstirea Varatic”
Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1986

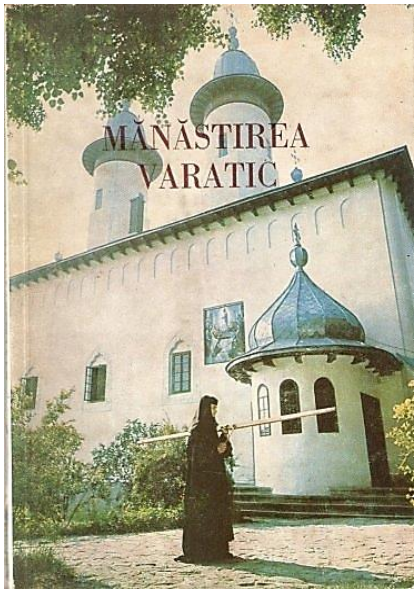

Stavrofora Nazaria Niță
„Mănăstirea Varatic”
Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, 1988

Stavrofora Nazaria Niță
„Mănăstirea Varatic: Colecția de artă veche bisericească”
Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1989

Muzeul Mănăstirii Varatic, aflat în clădirea fostul atelier *„Regina Maria*”, construit de Regele Carol al II-lea în 1934 adăpostește

Colecţia de artă veche bisericească, amenajat între anii 1960-1961, la iniţiativa şi cu sprijinul susţinut al Mitropoliei Moldovei. Colecţia este alcătuită din lucrări de mare rafinament artistic, realizate cu trudă de atâtea generaţii de călugăriţe, care s-au înveşnicit în obştea Mănăstirii Varatic, din opere artistice diverse: broderie veche bisericească, Sfinte Epitafe, acoperăminte pentru amvon şi pentru Sfânta Masă, veşminte preoţeşti realizate manual, cu fir de aur şi argint, icoane şi sfinte vase, manuscrise şi Sfinte Evanghelii.

Stavrofora Niță Nazaria

„Ctitori ai evlaviei străbune: ctitori fondatori ai Mănăstirii Varatic”
Iași, Editura Trinitas 1994

ISTORIA
Mănăstirei Varatec
CULESĂ DE CĂTRĂ
Arhim. EVGHENIE UNGUREANU
și Arhim. ZENAIDA RACLIȘ
In anul mântuirei 1932.
TIPOGRAFIA SFINTEI MONASTIRI NEAMȚUL.— 1932

Arhim. Evghenie Ungureanu - Arhim. Zenaida Racliș
„Istoria Mănăstirei Varatec”
Tipografia Sfintei Mănăstiri Neamțu, 1932

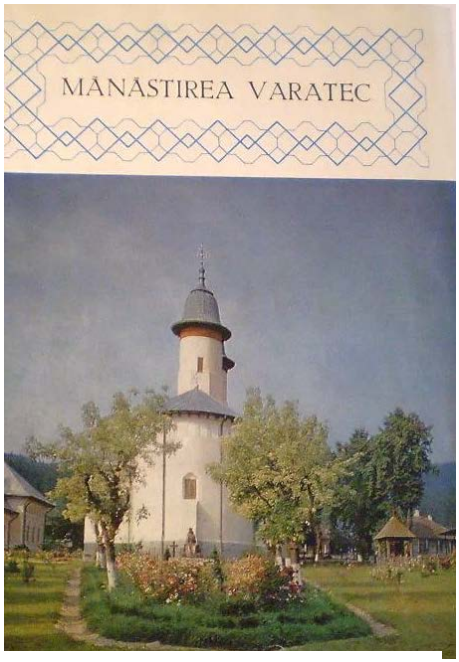

Broșură de prezentare a Mănăstirii Varatic

Evdochia Alupei
Maica Andreea
,,Valori de artă bisericească în colecția Mănăstirii Varatec"
monografie
Varatec, 2008 (75 p.)

Memorialistică

Constanța Marino –Moscu: *,,Spre Varatic" („Sburătorul"*, Anul I, nr. 2, 29 aprilie 1919, p. 28*);*
„Maica Epraxia" („Sburătorul", Anul I, nr. 6, 24 mai, 1919 , p.120*)*

Wilhelm von Kotzebue: *,,Aus der Moldau: Bilder und Skizzen"*
(*Din Moldova: tablouri și schițe din 1850)*
Introducere Gala Galaction, Viața Românească, 1920

Wilhelm de Kotzebue, consul rus la Iași, vizitând Mănăstirea, la mijlocul secolului al XIX-lea, remarca anumite particularități ale satului: *,,....casele și căsuțele umbrite de copaci bătrâni erau*

împrăștiate fără nici o regulă; câte unele se rătăciseră până la marginile pădurii și ferestrele lor luceau ca aurul în razele soarelui ce apunea. Garduri de lemn, de felurite chipuri, despărțeau grădinile unele de altele; totul se arăta curat și bine ținut și înfățișa icoana unei vieți regulate, dusă de o numeroasă și pașnică colonie. Din mijlocul acestor case se înălțau turnurile a două biserici ciudat zugrăvite cu multe fețe, și sunetele clopotelor pentru vecernie ajungeau rar și limpede până la noi. "

Mihai Conrad: *,,La o statuie – Safta Brâncoveanu"*
(,,Magazin Istoric", nr.1, ianuarie 1996, p. 36-37)

La parterul muzeului amenajat în clădirea *Centrului Cultural Spiritual Văratic* se află *Salonul Safta Brâncoveanu,* considerată una dintre ctitorele mănăstirii. Monahia Safta Brâncoveanu (1776-1857) a fost fiica lui Teodor Balș, caimacanul Moldovei și al Elisabetei (Zoița) Balș, ce va deveni călugăriță la Varatic, înainte de anul 1838.

În copilărie, mama sa i-a insuflat iubirea de Dumnezeu și pasiunea pentru învățătură. În anul 1791 se căsătorește cu marele ban Grigorie Basarab Brâncoveanu, ultimul descendent al marelui voievod. La moartea sa, în anul 1832, prințul lasă o uriașă avere soției,cu ajutorul căreia va iniția ample proiecte filantropice.

Revenită la Iași, pentru un timp, se hotărăște să fie alături de mama sa, Elisabeta, vieţuitoare la Mănăstirea Varatic, îmbrăcând asemenea acesteia schima monahală. Aici, Safta Brâncoveanu a împărțit o mare parte a averii sale săracilor, bisericilor și mănăstirilor din Oltenia, ținutul Neamțului și *Bisericii Sfântul Nicolae* din *Scheii Brașovului,* cărora le-a donat bani, cărți, icoane, veșminte și sfinte vase.

Bustul din marmură al Saftei Brâncoveanu, aflat în Rotonda *Spitalului Brâncovenesc,* București

Marea sa ctitorie a fost însă *Spitalul Brâncovenesc*, ridicat la București, între 28 august 1835 - 14 octombrie 1838, având inițial o capacitate de 60 de paturi.

A restaurat biserica *Domnița Balașa* - zidită de fiica marelui voievod Constantin Brâncoveanu - iar în anul 1851 a donat un rând de veșminte arhierești *Sfântului Ierarh Calinic*, veșminte cu care acesta a fost înmormântat.

Mai ales Mănăstirea Varatic s-a bucurat de mărinimia sa: îmbrăcăminte la icoane, candele, sfinte vase și postamente de cruci la altar, ferecături de Evanghelii (făcute din topirea podoabelor personale de argint), veșminte preoțești, acoperăminte de fir, cărți de cult, icoane, etc. Safta Brâncoveanu s-a mutat la cele veșnice în ziua de 8 august 1857, fiind înmormântată, alături de mama sa, monahia Elisabeta Balș, în cimitirul *Sfintei Mănăstiri a Varaticului*.

Constantin Bostan
,,Unica femeie din sfatul țării, în mărturii întregite"
Elena Alistar la Varatic
,,Convorbiri literare", An. 148 (Nr. 12) /dec. 2014. p. 74-81

Ioan I. Mirea (1912 -1987)
,,Varatic"
(,,Universul Literar", 20 sept.1940, p. 1)

Zoe Dumitrescu – Bușulenga

,,Locuri de epifanie: de la Putna la Varatec: mărturisiri testamentare"

București, *RCR Editorial,* 2008

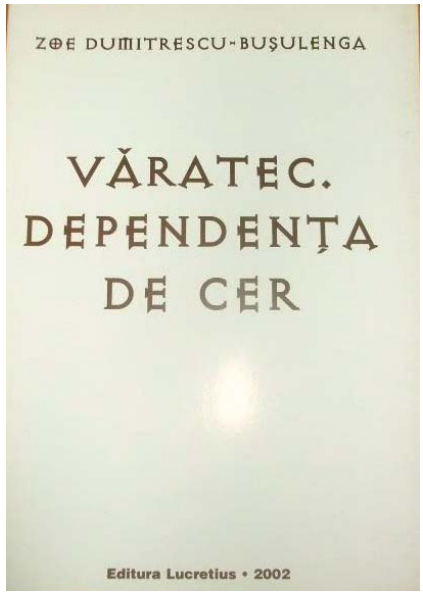

,,Vii în această binecuvântată, înflorită mănăstire a Varaticului, plină de dulceața cântărilor sfinte și ascultării monahale, cu sentimentul tainic de a te afla într-un străvechi loc de elecțiune a spiritualității românești...". **Zoe Dumitrescu Bușulenga**

Stavrofora Iosefina Giosanu

,,Stavrofora Nazaria Niță – In memoriam"

Editura Filocalia, 2008

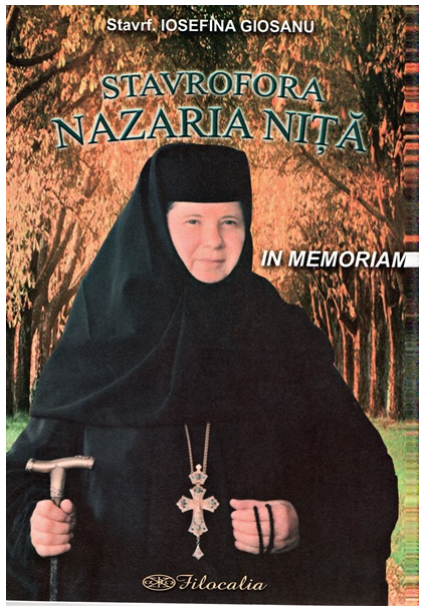

,,De-a lungul existenței sale, mănăstirea Varatic s-a învrednicit a fi cârmuită de o serie de starețe de seamă, începând cu distinse figuri de ,,maici duhovnicești" și nevoitoare alese, ale schimonahiilor Olimpiada și Nazaria, continuând apoi cu lunga și rodnica stareție a Eufrosinei Lazu... adevărate mentore ale operelor filantropice ale mănăstirii în prima jumătate a sec. a XX-lea și încheind cu vrednica de pomenire stavrofora Nazaria Niță"

Stavrf. Iosefina Giosanu

„Între vetrele de smerenie și de cultură ale Moldovei, Varaticul se înscrie istoricește printre cele mai importante focare de credință ale românilor din totdeauna și de pretutindeni...” **Augustin Z.N. Pop**

„Un plop, cu foșnetul pentru auzul maicilor din Varatic și pentru proslăvire pururi pe aceste meleaguri, a lui Eminescu.”

Geo Bogza

Eugène Pittard (1867-1962): *„Anthropologie de la Roumanie: étude de 50 cranes roumains depose au Monastère de Varatic (Moldavie)”*
Bucarest
Imprimerie de l ´etat
1910

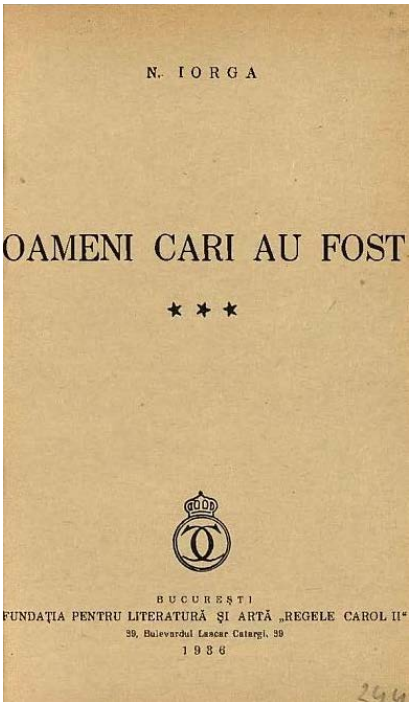
N. IORGA

OAMENI CARI AU FOST

* * *

BUCUREȘTI
FUNDAȚIA PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ „REGELE CAROL II"
39, Bulevardul Lascar Catargi, 39
1936

N. Iorga: *„Oameni care au fost”*, 1931 Vol. III, 1936, p. 344

Liuba Dimitriev

„Un ofițer în rezervă ni trimete de la Chișinău un frumos volumaș cuprinzând ce idei, ce sentimente și versuri s-au zbuciumat, câțiva ani de suferință și trudă, de așteptare a unei morți sigure, în sufletul Liubei Dimitriev, moartă dăunăzi la douăzeci și opt de ani.

Fata era născută în sudul Basarabiei dintr-un bulgar și o greacoaică. Nici o picătură de sânge

românesc. Dar între dânsa și noi, de la sine s-a stabilit una din acele legături sufletești ce inspiră o viață.

Și-a schimbat și numele, în Dimitriu, ca să fie și formal în comunitate cu nația pe care o iubea. Și și-a târât agonia de la Chișinău la Iași, de acolo la Mănăstirea Varatic, unde a scris versuri de închinare către poetul a cărui umbră flutură acolo în jurul unui mormânt, Eminescu.

S-a dus din viață vorbind de crini albi, cu dulci versuri românești pe buze.

Deznaționalizatori prin școală și prin silă, nu credeți că sarcina de a ni câștiga suflete, suflete curate și bune, trebuie lăsată însuși aerului blând al acestei țări?

Din mormântul ei, Liuba Dimitriu zice că da. ”

Nicolae Iorga: *,,Priveliști din țară*”

Cap. *Mănăstirile din Neamț*

[...] Drumul întoarce șerpuind în vale: o trăsură trece pe lîngă flăcăii veseli ai unui sat sărac. O fată se strecoară foarte spășită, tocmai pe margene, pe lîngă veselia lor îndrăzneață. Norii atîrnă grei în aerul umed.

Peste puțin, o lume orășenească se vede în căsuțele de țară, mai bine și mai larg clădite, ale satului Bălțătești, bogați în copaci răzleți și în desișuri.

Dintr-unul răsare o clădire cu

două rînduri, care e hotelul și salonul de cură. Oameni cari par în adevăr bolnavi apar și dispar pe cărările ce se răschira în toate părțile. Pe lîngă ei se vad, ca niște brazi învingători, frumoși țărani spătoși și nalți, bine gătiți de sărbătoare în cojoacele înflorite cu cusături, în cămășile albe, cu cizmele curate și pălăriile ca o roată de car, pe care le împodobesc mărgele colorate și pene de păun.

Tot astfel de oameni se întîmpină de aici înainte, în noua vale-n care am intrat. Ea duce, tăind sămănăturile și livezi înflorite, supt paza sumbrelor înălțimi îmbrăcate cu brazi.

De departe se zăresc în mijlocul frunzișului întunecat turnurile nouă-nouțe ale mănăstirii Varatic.

Ea e ascunsă într-un colț de munte, unde vîntul aspru n-are voie să pătrundă, așa de ocrotitoare sînt înălțimile ce străjuiesc de jur împrejur.

Cărări înguste urcă printre casele maicilor ale căror grădinițe de ruje, mascaturi și gheranîc îmbălsămează [...]

Sînt două biserici, bine ținute. În biserica Sf. Ioan, maicile mai fac slujbă, cu ochii la ușă, cotindu-se de cîte ori sosește vreun vizitator și rîzînd tot așa de șiret ca lucrătoarele de la o fabrică.

În micul cimitir doarme Veronica Micle, al cării glas dulce a răspuns cîntării puternice, pătimașe, lacome a lui Eminescu.

Cealaltă biserică se află în mijlocul pătratului de clădiri pe care-l face arhondaricul cel nou cu mobile vesele, saloane pentru miniștri și vlădici și sonerii electrice, de-o parte, și, de alta, cîteva case călugărești, dintre care unele, ca ale maicei Safta Brîncoveanu, o ctitoră, nu s-au mai ridicat din focul cel mare de la 1890, ci zac în ruine înnegrite.

Biserica nu e mai veche decît secolul al XVIII-lea, și, deoarece a fost adeseori dreasă, ea nu înfățișează alt interes decît al bogăției icoanelor, cu salbe de mărgăritare și pietre scumpe, și al grijii gospodărești - covoare și sobă, cu care o țin maicile. [...]

Fabian Anton: ,,*Chipuri de lumina la mănăstirea Văratec. Convorbiri cu Acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga*" (Maica Benedicta)
Editura, Vremea, 2018

Fabian Anton: ,,*Oameni și întâmplări din Văratecul de altădată*"
Editura, Vremea, 2019

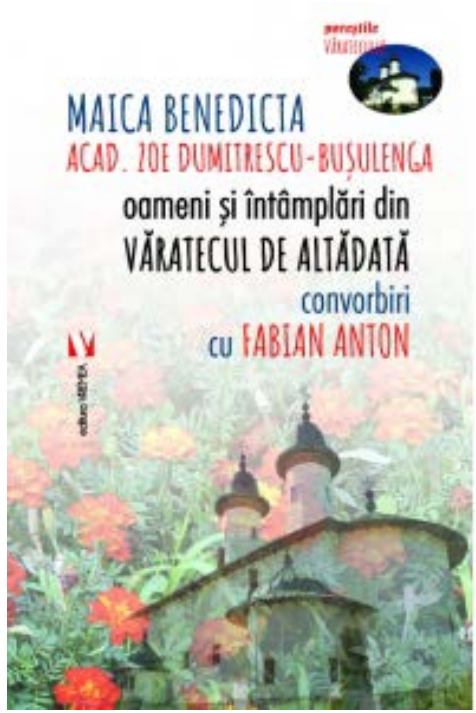

Lucrări de factură literară

Domeniul Liric

Unei călugărițe

Spiridon Niculescu

Tu care treci în lume adênc-misterioasă,
Ascunsă sub o rasă și văl călugăresc;
Ca blândă viorică, ce cresce sfiicioasă
Sub frunzele uscate, ce câmpul învelsc ;
Tu care tot-d'a-una de buzele-g virgine
Plăcerile vieței cu spaimă ai gonit ;
Tu care'nchini juneța misterelor divine
Si'n gând o rugaciune rostesci necontenit ;
Spune'mi, în miez de nópte, când luna varsă unde,
Cand zefirul resfață al florilor miros:
N'ai auzitit o șópta ce'n suflet se ascunde
Și-n inimă deștéptă una-ce misteriosă ?
Și de-ai avut veo-dată acésta slăbiciune,
Ai mai păstrat atunce în gând vr'o rugăciune;
Sau te-ai lăsat în voia frumoasei năluciri,
Ca un parfum de floare pe aripi de zefir ?

(*Convorbiri Literare* 1872)

Răsună toaca...

Octavian Goga

Răsună toaca de utrină
În pacea unei nopți târzii

Și, rând pe rând, câte-un opaiț
S-aprinde-n mutele chilii...

De glasul ei tresai pe pernă,
Măicuță, tu, cu chip frumos,
Și-alergi în grabă la altarul
Mântuitorului Hristos...

Te văd în colțul vechi de strană
Cum stai supusă de răstriști,
Și-atâta jale pare scrisă
În ochii tăi curați și triști...

Și cum te-nchini în rugăciune,
Eu mă gândesc înduioșat:
Nemilostiva toacă-a nopții
Ce vis frumos ți-a tulburat?...

Pe albumul unei maici

Cincinat Pavelescu

Drumul spre schitul din Varatic
E gloduros și e sălbatec,
Dar spre chilii, mi s-a părut?
Sau drumul este mai bătut?

Călugărița

Mateiu Ion Caragiale

În sfânta mănăstire de-ai mei părinți zidită,
Muncindu-mi fără milă sărmanul trup uscat,
Acoperit de zdrențe, de ani împovărat,
Îndur sub bolți de jale o soartă urgisită.
Frumoasă-am fost odată, senină, fericită,
A țării mândră Doamnă - dar lumea m-a uitat -
Și-adesea amintindu-mi de visul spulberat
Crunt inima-mi zvâcnește și sângeră rănită.
Căci viața mea în lacrimi și-a oglindit izvodul
De când cu oastea-i, falnic, ursitul meu, Voievodul
Purces-a să înfrunte păgânele urdii;
Din șea îl prăbușiră hangerele haine -
De-atunci cad în ruină mărețe curți pustii
Și eu îmi rog sfârșitul, dar moartea nu mai vine.

Psalmul de taină

Tudor Arghezi

O, tu aceea de-altădată, ce te-ai pierdut din drumul lumii!
Care mi-ai pus pe suflet fruntea și-ai luat într-însul locul mumii,
Femeie răspândita-n mine ca o mireasma-ntr-o pădure,
Scrisă-n visare ca o slovă, înfiptă-n trunchiul meu: săcure,
Tu ce mi-ai prins de cântec viața cu brațe strânse de grumaji
Si m-ai oprit ca să mi-o caut la tine-n palme și-n obraji
Pe care te-am purtat brățara la mâna casnica-a gândirii.
Cu care-am năzuit alături să leagăn pruncul omenirii.

Pur trandafir, bătut în cuie de diamant, pe crucea mea
Si care-n fiece mișcare pierzi cu-o petală câte-o stea.
Pământ făgăduit de ceruri cu turme, umbră și bucate.

Tu care mi-ai schimbat cărarea și mi-ai făcut-o val de mare,
De-mi duce bolta-nsingurată dintr-o vâltoare-ntr-o vâltoare,
Si țărmii-mi cresc în jur cât noaptea, pe cât talazul mi se-ntinde
Si ai lăsat să rătăcească undele mele suferințe;
Unde ți mâinile să-ntoarcă în aer căile luminii?
Unde sunt degetele tale să-mi caute-n cununa spinii?
Si șoldul tău culcat în iarbă, pe care plantele-l cuprind
Și-ascultă-n sânul tău suspinul iubirii, cucerit murind?
Tu ce nfiori pe șesuri plopii când treci din creștet la picioare,
Si prinzi de tot ce te-ntâlnește o plasă calda de răcoare.
Tu ce scrutezi, scoțându-ți sânii pe jumătate din vestminte
Ca să-i sărute focul gurii, cuprinși de mâini cu luare-aminte,
Pustia vremii, străbătută de șoimi de scrum și de nisip,
Cărora vântul le-mprumută o-nfățișare fără chip;

Tu te-ai pierdut din drumul lumii ca o săgeată fără țintă,
Și frumuseațea ta făcută pare-a fi fost ca să mă mintă.
Dar fiindcă n-ai putut răpune destinul ce-ți pândi făptura
Si n-ai știut a-i scoate-n cale și-a-l prăvăli de moarte, ura;
Ridică-ți din pământ urechea, în ora nopții, când te chem,
Ca să auzi, o! neuitată, neiertătorul meu blestem.

Psalm

Lucian Blaga

O durere totdeauna mi-a fost singurătatea ta ascunsă,
Dumnezeule, dar ce era să fac?
Când eram copil mă jucam cu tine
și-n închipuire te desfăceam cum desfaci o jucărie.
Apoi sălbăticia mi-a crescut,
cântările mi-au pierit,
și fără să-mi fi fost vreodată aproape
te-am pierdut pentru totdeauna
în țărână, în foc, în văzduh și pe ape.

Între răsăritul de soare și-apusul de soare
sunt numai tină și rană.
În cer te-ai închis ca-ntr-un coșciug.
O, de n-ai fi mai înrudit cu moartea
decât cu viața,
mi-ai vorbi. De-acolo unde ești,
din pământ ori din poveste mi-ai vorbi.

În spinii de-aci, arată-te, Doamne,
să știu ce-aștepți de la mine.
Să prind din văzduh sulița veninoasă
din adânc azvârlită de altul să te rănească subt aripi?
Ori nu dorești nimic?
Ești muta, neclintita identitate
(rotunjit în sine a este a),
nu ceri nimic. Nici măcar rugăciunea mea.

Iată, stelele intră în lume
deodată cu întrebătoarele mele tristeți.
Iată, e noapte fără ferestre-n afară.
Dumnezeule, de-acum ce mă fac?
În mijlocul tău mă dezbrac. Mă dezbrac de trup
ca de-o haină pe care-o lași în drum.

Proză, Nuvele, Schițe, Povestiri

Constanța Marino-Moscu, (născută la Filioara, Agapia, căsătorită cu avocatul Gh. C. Moscu, studii de pian la Paris, Viena, Berlin).

Constanța Marino-Moscu (n. 17 mai 1875, Filioara, jud. Neamț – m. 20 septembrie 1940, București), prozatoare, publicistă și memorialistă, autoarea unui volum impresionant de corespondență, însemnări autobiografice, întregesc profilul acestei scriitoare atât de puțin cunoscută în zilele noastre.

Constanța Marino-Moscu n. 17.04. 1875, Filioara, județul Neamț - d. 20.09. 1940, București

Promovată de G. Ibrăileanu în paginile revistei „Viața Românească", unde a și debutat, publicând, apoi, permanent, în „Sburătorul", „Adevărul literar și artistic" și „Rampa", se bucură de aprecierea lui E. Lovinescu și G. Călinescu.

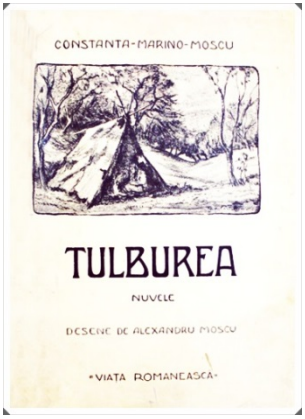

Cărțile tipărite „Ada Lazu" (1911), *„Nataliţa"* (1916), *„Tulburea"* (1922) și *„Făclii în noapte"* (1930), trezesc interesul lui G.

Topîrceanu, Hortensiei Papadat-Bengescu, Otiliei Cazimir și Luciei Mantu.

Epistolele sale, inedite, conțin note, precizări, mărturii și comentarii privitoare la existența prozatoarei.

În casa acesteia din *Mănăstirea Varatic*, a scris unele dintre cele mai frumoase pagini din literatura română, dar un impresionant număr de epistole, trimise prietenilor săi, multe dintre reprezentând superbe eșantioane de literatură strălucitoare.

Scriitoarea a locuit la Varatic, în casa maicii Raisia Grigoruț.

Iată un fragment dintr-o scrisoare trimisă de la Varatic, aflată în colecția prof. univ. N. Scurtu, în care autoarea își împărtășește bucuria de a se afla la Varatic.

Notorietatea acesteia îi atrage numele de *,,Madame Tolstoi*", cum o numea cu umor Topîrceanu, semnificativă fiind întâmplarea petrecută în anul 1906, ce a stârnit vâlvă în lumea literară. Atunci, Constanța Marino-Moscu îl acuza pe Mihail Sadoveanu de a fi plagiat jurnalului ei, scris în limba franceză, adaptat și modificat de Sadoveanu, sfârșind prin a fi publicat de acesta, sub proprie semnătură, în foileton, în *,,Viața Românească*", având titlul *,,Mariana Vidrașcu*".

M[ănăsti]rea Varatic, 26 mai [1]939

Dragă prietenă, / Între primele scris[ori] exped[iate] de pe meleagurile acestea, una ți-a fost adresată matale cu alte două pentru ai mei. Sunt, de atunci câteva zile, exact nouă, și n-am primit de la mata nici o slovă. Am plecat, riscând mult, cu piciorul rănit, dar, aici, după vreo patru zile, rana s-a închis. Sunt bine și f[oarte], f[oarte], f[oarte] mulțumită de viața mea de la Varatic. Liniște, tăcere, posibilitate mare de gândit, de citit și scris. Acum plouă și-i tare frig, aproape ca iarna, dar, sosind, am avut două zile frumoase. .....Eu nu m-aș mișca de aici, pour tout l'or du monde Constanța Marino-Moscu, la maica Raisia Grigoruț, / M[ănăsti]rea Varatic, jud[ețul] Neamț. /

INDEX DE NUME

Adrian, Ion Veniamin: 53
Aioanei, Timotei -arhimandrit: 83
Alexandru cel Bun: 71
Alexandru Ioan Cuza: 70, 72
Alistar, Elena: 73, 157
Alui Gheorghe, Adrian: 119
Alupei, Evdochia: 155
Amilcar, Pelaghia - arhimandrită: 49, 50
Anania, Bartolomeu - arhiepiscop al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului: 52, 90, 95, 96, 100, 153
Andrieș, Pulheria – maica: 81
Anton, Fabian: 162
Antonie – arhiepiscop al Chișinăului: 72
Antoniu, Al.: 60
Arbore, Neofit: 89
Arghezi, Tudor: 165
Asinefta – maica: 97
Avachian, A. –pictor: 20

Baba, Ioan: 85
Bahrin, Ilie: 85
Balaj, Veronica: 117, 118, 119
Balcoși, Elefteria: 149
Balș, Agafia: 47
Balș, Ecaterina: 28, 48, 50
Balș, Elisabeta (Zoe Rosetti-mama Saftei Brâncoveanu) - maică: 13, 19, 28, 156
Balș, Șt.: 63
Balș, Teodor: 72, 156
Batist, Felician: 96
Bălan, Emanuel: 102
Bălan, Ioanichie – protosinghel: 7, 70
Bălașa, D.: 85
Bălăiță, George: 96
Bălănoiu, Ion: 9
Bălcescu, Barbu: 87
Bănulescu, Maria: 32
Bâra, Ciprian: 83
Berechet, Ștefan: 70, 71
Blaga, Lucian: 167
Bogdan, N.A.: 82
Bogza, Geo: 3, 159
Bolintineanu, Dimitrie: 83
Bonteanu, Theodosie - protos.: 72
Borș, Antonia – maică: 149
Bostan, Constantin: 73, 157
Brâncoveanu, Constantin – domn al Țării Românești: 157
Brâncoveanu, Grigorie Basarab - ban: 156

Brâncoveanu, Safta (Elisabeta Balș): 13, 39, 54, 112, 113, 120, 156, 157
Brodner, R.: 83
Bucescu, Florin: 149
Bucevschi, O.: 73
Bucur, Vasile: 53
Bulat, T.G.: 67, 84

C

Calinic Argeșeanul - arhiepiscop al Arhiepiscopiei Argeșului și Muscelului: 119
Calinic Botoșăneanul –Episcop vicar al Arhiepiscopiei Iașilor: 26
Caragiale, I. L.: 90
Caragiale, Mateiu Ion: 165
Caraza – arhimandrit: 74
Cardaș, Gh.: 87
Carol al II-lea - Rege al României: 15, 153
Carol I – Rege al României: 90, 101, 105
Catană, Constantin - preot: 152
Călinescu, George: 168
Câmpeanu, Ana: 91
Cârlan, Nicolae: 85
Chiper-Dinograncea, Gh.: 75
Chițescu, N. prof.: 73
Cioculescu, Șerban: 85
Ciofoaia, I.: 82
Ciolac, Pamfilia – maica: 81
Ciopraga, Constantin: 52
Ciopron, Partenie – episcop al Armatei: 52, 53
Codreanu, Theodor: 117, 118
Conrad, Mihai: 156
Constantin, Fratele: 74
Constantinescu, I.: 67, 84
Costache, Veniamin - mitropolit al Țării Moldovei: 10, 20, 42, 71, 137
Creangă, Ion: 83, 88, 106, 116
Cristea, Miron - patriarh al Bisericii Ortodoxe Române: 80
Cristescu, D.: 74
Croitoru, Evghenia: 97
Cubleșan, Constantin: 86
Cunescu, Gheorghe: 86
Curte, Cristian: 83

D

Dalea, Ioniță: 74
Daniel - Preafericitului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române: 120, 121, 122, 140
Davila, Carol: 102
Dăscălescu, Meropia –maică: 149
Delamuncel, G.A.: 67
Diaconescu, Epraxia: 88, 96, 97
Dimitriev, Liuba: 159
Dimitriu, Ștefan: 86
Dinograncea, Chiper: 84
Doroteea - maică: 81
Dospinescu, Dorin: 108, 109, 110, 115, 116, 119

Dragomir, Martiniana – maică: 149
Dragomirescu: 74
Duicu, Sorin Sebastian: 41
Dulciu, Toma Dan: 8, 117, 118, 119
Dumitrescu–Bușulenga, Zoe: 4, 52, 53, 153, 158, 162
Dumitroaia, Gh.: 100

E

Eftimie - zugravul: 39
Eminescu, Mihai: 3, 32, 54, 86, 87, 89, 90, 91, 95, 96, 97, 98, 99, 116

F

Ferdinand – Principele României: 103
Filimon, Grigore: 120
Flaișer, Mariana: 86

G

Galaction, Gala: 52
Galeș, S. Simona: 82
Gane, Olimpiada – stareță: 80
Gane, Savastia – maică: 80
Gârboviceanu, Petru: 79
Georgescu, Nicolae: 117, 118
Gheorghiță, Ilie – pr.: 67, 82
Gheorghiu, Ștefan – preot: 74
Gherasim – Egumenul: 72
Ghica, Alexandru Scarlat - domnitor al Țării Românești: 79
Ghindaru, D.: 76
Ghițescu, Agapia – maică: 81
Giosanu, Iosefina – Stavrofora: 2, 7, 49, 50, 67, 76, 107, 108, 110, 112, 117, 118, 120, 122, 124, 149, 151, 152, 158
Gîrboviceanu, P. J.: 76
Goga, Octavian: 163
Gogu, Dan - pictor: 20
Gonța, Alexandru I: 76
Greceanu, C.: 77
Grigorescu, Nicolae: 39
Grigorovici, Al.: 101
Grigoruț, Raisia – maică: 169
Grumăzescu, Dumitru: 112, 113, 115
Gustav al V-lea – Rege al Suediei: 102
Gusti, D.: 67, 84

H

Hadârcă, D. – preot: 74
Hagiu, Elisabeta: 47
Hagiu, Epistimia: 67, 84
Heltman, Walter: 105
Hermeziu, Gheorghe: 39
Hermeziu, Maria: 39
Hermeziu, Veniamina - arhimandrită: 28, 47
Hogaș, Calistrat: 83
Hristofor - Arhiepiscop de Praga și Mitropolit primat al ținuturilor Cehiei și Slovaciei: 121

I

Iacov, Zenovia - maică: 146
Ibrăileanu, Garabet: 168
Iliescu, D. – pictor: 20
Ioachim - Arhiepiscop al Romanului și Bacăului: 5, 7, 25, 106, 110, 121
Ioan Ivan: 78, 153
Ioan, T. – pictor: 20
Ioaniţiu, Mircea: 106
Ionescu, D.: 75
Ionescu, Evghenia: 50
Ioniţă, Alexandru M.: 77
Iorga, Nicolae: 94, 159, 160
Iosub, N.: 54, 100
Isai, Daniel: 78

K

Kogălniceanu, M.: 63

L

Lari, Leonida: 86
Lascăr, D. - econom: 78
Lazăr, M.: 82
Lazu, Cleopatra – arhimandrită: 50
Lazu, Eufrosina: 28, 29, 34, 36, 47
Lecca, Irina - arhimandrită: 50, 74
Lepădatu, Al.: 63
Lovinescu, Eugen: 168
Lupea, Vasile Transilvano Kuciudianul: 68, 84
Lupescu, Bogdan: 100

M

Macarie, Victor: 86
Magdalena - schimonahie: 47
Maiorescu. T.: 90
Mandrea, Nicolae: 87
Mantu, Lucia: 169
Maria – Principesă a României: 103, 104, 105
Marina, Justinian - Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române: 73
Marinescu, Iosif: 42
Matasă, C. – preot: 81, 94
Măndiţă, Nicodim – protosinghel: 52
Mărăscu, T.: 90
Melchisedec, Dimitrie: 74
Meletie Lefter Brandaburul - mitropolit al Moldovei și Sucevei: 62, 71
Micle, Ștefan: 91
Micle, Veronica: 13, 32, 52, 53, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 107, 116, 161
Miclescu, Sofronie - mitropolit al Moldovei și Sucevei: 72
Mihai - Voievod de Alba Iulia: 105
Mihălcescu, Irineu – mitropolit al Moldovei: 63, 74, 78
Miloș, P.C.: 87
Minar, Octav: 54
Minculescu - preot: 74

Mirea, Ioan: 157
Mitican, Ion: 83
Moisescu, Gheorghe: 87
Morariu, Leca: 87
Moscu-Marino, Constanța: 155, 168
Motaș, Elena: 87
Movilă, Gheorghe-mitropolit al Moldovei: 81
Movilă, Ieremia: 61
Munteanu, Gherasim: 62

N

Nazaria – schimonahia: 9, 47, 137, 158
Năstase, Viorel: 87
Nechifor, Onufria – stavroforă: 50
Neculce, Smaranda: 39
Negri, Catinca: 63
Negri, Costachi: 47, 96, 101
Negri, Elena: 63
Negri, Eugenia – arhimandrită: 28, 47, 101
Negri, Evghenia: 54, 96
Negri, Raluca: 63
Nichifor, Onufria – stavroforă: 50, 120, 149
Nicodim – Mitropolit al Moldovei: 74, 106
Niculescu, Spiridon: 163
Nistor, Oana: 83
Niță, Nazaria – stavroforă: 49, 50, 79, 153, 154, 158
Nonea, Constantin: 74

O

Obrocea, Eftimie – ieromonah: 12
Ocolescu, Margareta - stavroforă: 50
Olimpiada - schimonahie: 9, 19, 36, 47, 81, 137, 149, 158
Olteanu, Mihai: 111
Otilia Cazimir: 169

P

Paladi, Elencu – logofeteasa: 13, 19, 20
Pangrati, Ecaterina: 3
Papadat-Bengescu, Hortensia: 169
Pascu, Petre: 88
Pavelescu, Cincinat: 164
Păcurariu, Mircea: 80
Pelmuș, Constantin: 88
Petcu, Adrian Nicolae: 83
Petrovici, Cosma - Episcop al Dunării de Jos: 76
Petruș, Andrei: 118
Pimen - Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților: 15
Pimen, Georgescu – mitropolit al Moldovei: 42, 68, 73
Pittard, Eugène: 159
Pogor, Vasile: 62
Pop, Z.N. Augustin: 54, 100, 159
Popescu, M.: 68, 84

Popovici, Gh.: 80
Porcescu, Scarlat: 153
Pracsiu, Teodor: 118
Pragher, Willy: 43, 51
Prâsnea - stareț: 74
Pribeagu, Veniamina –econoamă: 28, 50
Prisnea, Constantin: 74, 88
Profeta, Eremia – pictor: 34
Puiu, Visarion: 74

R

Racliș, Zenaida – arhimandrită: 49, 50, 68, 84, 154
Radu, Gh.: 100
Rareș, Petru – domn al Moldovei: 61
Rădulescu, Cerna: 74
Rădulescu-Niger, N.: 80

S

Sadoveanu, Mihail: 87, 96, 169
Salomia – maică: 81
Sasul, Iancu: 61
Sârbu, Fevronia –maică: 32, 54, 94, 96
Scorobete, Ion: 88
Scriban, Iuliu – arhimandrit: 80, 81
Scurtu, N.: 169
Sf. Cuv. Daniil Sihastru: 144
Sf. Cuv. Dionisie cel Smerit: 144
Sf. Cuv. Teodora de la Sihla:
Sf. Cuvioasa Nazaria: 120, 142
Sf. Domnitor Martir Constantin Brâncoveanu: 144
Sf. Domnitor Neagoe Basarab: 144
Sf. Ierarh Calinic de la Cernica: 144
Sf. Ierarh Dosoftei - Mitropolitul Moldovei: 144
Sf. Ierarh Martir Antim Ivireanul, Mitropolitul Țării Românești: 144
Sf. Ierarh Simeon Ștefan - Mitropolitul Transilvaniei: 144
Sf. Ierarh Varlaam - Mitropolitul Moldovei: 144
Sfântul Cuvios Iosif-Pusnicul:19, 79, 136, 137, 140, 142, 149, 152
Sfântul Gheorghe-Pelerinul: 143, 144, 145, 147, 148
Sfrijan, Dianu: 107, 108, 109, 110
Sfrijan, Sheila Margaret: 107, 108, 109, 110
Sidorovici, Pangratie – arhimandrit: 81
Silvestri, Artur: 888
Simedrea, Tit – Mitropolit al Bucovinei: 74
Simion, Cătălin - preot militar: 83
Simon, Gheorghe: 118
Simona, S. Galeș: 118
Sîrbu, Adrian: 149
Stamate, Veniamina: 47
Stamatin, M.: 101
Stavric, Maria - stareță: 50, 69, 81

Stăniloaie, Dumitru: 146
Stino, Aurel George: 88
Sturdza, Dimitrie - prinț: 125
Sturdza, Epistimia: 47
Sturza, Mihail – domnitor al Moldovei: 12
Sylva, Carmen: 90
Szathmari, Carol: 59, 82

Ș

Șchiopul, Petru: 61, 81
Ștefan cel Mare: 61, 71
Ștefan, Alexe: 70, 85
Ștefanida – maică: 81
Ștefănescu, Evghenia: 28, 47, 80
Ștefănescu, Melchisedec: 47, 80
Ștefănescu, Suzana: 80

T

Teoctist - patriarh al Bisericii Ortodoxe Române: 90
Teodor, Evghenia – stareță: 50
Teodoru, E.: 81
Teodoru, H.: 63
Teofan - Mitropolit al Moldovei și Bucovinei: 108, 121, 122, 123, 125, 140
Theodorescu, Barbu: 89
Tiufan – ieromonah: 39
Tomozei, Gheorghe: 89
Topîrceanu, G.: 169
Trofin, Damaschin– protosinghel: 147
Tudor Anton, Eugenia: 89
Tudorache, Lucian: 111
Turcu, C.: 102

Ț

Țiclău, Mihai: 89
Țuțuianu, Emilia: 66, 107, 108, 109, 110, 115, 116, 118, 119

U

Ungureanu, Evghenie - arhimandrit: 68, 84, 154

V

Velicicovschi, Paisie: 9, 79, 136
Vlahuță, Al.: 85
Vogoride, Nicolae: 72
Von Kotzebue, Wilhelm: 67, 83, 155
Vremir, Mircea: 116

Z

Zugravul, Constantin: 20

Cuprins

IPS Dr. IOACHIM - *Cuvânt de binecuvântare*..... **5**
Dan Toma Dulciu – Introducere..... **7**
Cap. I - Scurt Istoric..... **9**
Cap. II - Bisericile Mănăstirii Varatic..... **18**
Biserica *Adormirea Maicii Domnului*..... **18**
Biserica *Nașterea Sf. Ioan Botezătorul*..... **29**
Biserica *Schimbarea la față a Mântuitorului*..... **34**
Cap. III - Muzeul Mănăstirii Varatic..... **37**
Cap. IV - Atelierele Mănăstirii Varatic..... **42**
Cap. V - Personalități care au înnobilat Varaticul..... **47**
Personalitățile literare ce au poposit la Varatic..... **50**
Cap. VI - Mănăstirea Varatic, patrimoniu ațional..... **55**
Cap. VII - Fondul Arhivistic al Mănăstirii Varatic..... **61**
Arhivele Naționale Iași..... **61**
Arhivele Naționale Neamț..... **61**
Secretariatul de stat al Moldovei..... **62**
Hărți, planuri, schițe ale proprietăților Mănăstirii Varatic..... **63**
Arhiva Comisiei Monumentelor Istorice – București..... **63**
Biblioteca Națională a României - *Fondul M. Kogălniceanu*..... **63**
Cap. VIII - Scrieri despre Varatic..... **64**
Reviste teologice..... **64**
Reviste laice..... **66**
Scrieri cu caracter general..... **67**
Informații despre Mănăstirea Varatic..... **68**

Cap. IX - Istoria Mănăstirii Varatic în scrieri..... **70**
Autori care au evocat istoria Mănăstirii Varatic..... **70**
Fotografii..... **82**
Lucrări de licență..... **82**
Surse internet..... **82**
Cap. X - Mihai Eminescu și viața monahală..... **85**
Cap. XI - Varaticul în corespondența dintre Eminescu și Veronica Micle..... **91**
Act de Danie..... **93**
Cap. XII - Vizite princiare la Mănăstirea Varatic..... **101**
Cap. XIII - Centrul Cultural Spiritual Varatic..... **107**
Cap. XIV - Căminul *Cuvioasa Nazaria*..... **120**
Cap. XV - Legi și decrete cu referire la Mănăstirea Varatic..... **126**
Cap. XVI - Suprafețe de pădure în posesia mănăstirilor din România..... **131**
Cap. XVII - Sfinți de la Varatic..... **136**
Viața *Sfântului Cuvios Iosif* de la Varatic..... **136**
Cuvioasa Nazaria..... **142**
Sfântul Gheorghe Pelerinul..... **143**
Cap. XVIII – Corul *Cuviosul Iosif de la Mănăstirea Varatic*..... **149**
Cap. XIX - Cărți despre Varatic..... **152**
Cărți teologice..... **152**
Preot Constantin Catană: *„Sfântul Cuvios Iosif de la Văratic. Smerenie într-o imensă răbdare”*..... **152**
Monografii:
Stavrofora Iosefina Giosanu: *„Duhovnicie–Filantropie la Mănăstirea Varatic Tradiție, continuitate și înnoire”*..... **152**
Bartolomeu Valeriu Anania - Ioan Ivan – Scarlat Porcescu, Zoe Bușulenga, Stavrofora Nazaria Niță: *„Mănăstirea Varatic”*..... **153**

Nazaria Niță: ,,*Mănăstirea Varatic*”..... **153**
Niță Nazaria: ,,*Mănăstirea Varatic: Colecția de artă veche bisericească*”..... **153**
Niță Nazaria: ,,*Ctitori ai evlaviei străbune: ctitori fondatori ai Mănăstirii Varatic*”..... **154**
Arhim. Evghenie Ungureanu - Arhim. Zenaida Racliș: ,,*Istoria Mănăstirei Varatic*”..... **154**
Evdochia Alupei: Maica Andreea - ,,*Valori de artă bisericească în colecția Mănăstirii Varatic*”..... **155**
Memorialistică:
Constanța Marino – Moscu: ,,*Spre Varatic”* **155**
Constanța Marino – Moscu: ,,*Maica Epraxia*”..... **155**
Wilhelm von Kotzebue: ,,*Aus der Moldau: Bilder und Skizzen”*..... **155**
Mihai Conrad: ,,*La o statuie – Safta Brâncoveanu*”..... **156**
Constantin Bostan: ,,*Unica femeie din sfatul țării, în mărturii întregite - Elena Alistar la Varatic”*..... **157**
Ioan I. Mirea: ,,*Varatic*”..... **157**
Zoe Dumitrescu – Bușulenga: ,,*Locuri de epifanie: de la Putna la Varatic: mărturisiri testamentare*”..... **158**
Stavrofora Iosefina Giosanu: ,,*Stavrofora Nazaria Niță – In memoriam*”..... **158**
Eugène Pittard: ,,*Anthropologie de la Roumanie: étude de 50 cranes roumains depose au Monastère de Varatic* (*Moldavie*)”..... **159**
N. Iorga: ,,*Oameni care au fost*”..... **159**
N. Iorga: ,,*Priveliști din țară*”..... **160**
Fabian Anton: *Chipuri de lumina la mănăstirea Varatic. Convorbiri cu Acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga*" (Maica Benedicta)..... **162**
,,Oameni și întâmplări din Varaticul de altădată”..... **162**

Lucrări de factură literară:..... **163**
Lirică..... **163**
Spiridon Niculescu..... **163**
Octavian Goga..... **163**
Cincinat Pavelescu..... **164**
Mateiu Ion Caragiale..... **165**
Tudor Arghezi..... **165**
Lucian Blaga..... **167**
Proză, nuvele, schiţe, povestiri..... **168**
Constanţa Marino-Moscu..... **168**
Indice de nume..... **170**
Cuprins..... **177**

„Pentru vizitatorul grăbit, Varaticul este mai degrabă o prețioasă bijuterie de arhitectură ecleziastică, o oază de serenitate și reculegere, într-un peisaj de o rară armonie picturală, desenat de Dumnezeu pe pânza vieții.

Dar această mănăstire nu este doar un așezământ de credință, unde se desfășoară un serviciu religios după un tipic aparte, într-o atmosferă de austeritate și adâncă evlavie, ci o ființă vie, cu nebănuite preocupări de inserție în viața comunității, dovadă că obștea monahală nu resimte nici un fel de aprehensiuni față de epoca actuală.

Sub oblăduirea acestei mănăstiri s-au dezvoltat în diverse epoci activități de asistență socială, multe cu caracter caritativ, dar și instituții educative, filantropice, culturale, astfel încât astăzi, Mănăstirea Varatic dispune de un muzeu, un modern centru cultural spiritual, ateliere de pictură și creație de obiecte religioase, cămin pentru bătrâni iar alte proiecte sunt în derulare.

Faima acestei mănăstiri a atras în decursul vremii curiozitatea vizitatorilor autohtoni sau străini, a delegațiilor venite de pe alte meleaguri, dar și prețuirea și grija unor ierarhi ai bisericii noastre.

Prezentarea trecutului acestei mănăstiri presupune parcurgerea unui amplu volum de surse documentare, astfel încât viitoarele lucrări de factură științifică să beneficieze de un aparat bibliografic consistent."

Dan Toma Dulciu

editura mușatinia